

Kako se postaviti v bran katastrofi?

Čeprav podatki o škodi še niso znani – navzlic mrzličnih izračunom, ki nastajajo v prizadetih občinah in kajpada tudi v republiških organih – je že zdaj kakor na dlani, da so vodne ujme udarile SR Slovenijo z izgubami, ki gredo v stotine milijard novih dinarjev. Saj tu ne gre samo za elementarno neposredno škodo na hišah, gospodarskih poslopijih, tovarnah, cestah, mostovih, železniških progah, električnih napeljavah,

riti, kako ravnati v nesreči. Gotovo, pred vsemi drugimi mislimi se oglaš v človeku upanje, ki smo ga minula desetletja po osvoboditvi vselej izražali z enim samim pojmom – solidarnost. Toda ta beseda ima dandanes precej drugačen zven, kakor ga je imela v minulih časih. Splošna družbena kriza opominja, da bi bilo povsem nesolidarno pričakovati, da bi si katerikoli del državne skupnosti – saj so vsi še v veliko težjem

Prevedeno v jezik uveljavljene vsedrjavne ekonomije to pač pomeni, da bomo Slovenci morali temeljito revidirati svoje naraščajoče suho-linearne dajatve v zvezni proračun, v takoiimenovani Fond solidarnosti in v razne druge, pogosto kar nedemokratsko in post festum določene prispevke. Ni dvomiti, da bi sleherni zdajšnji narodni referendum odločil: slovenska republiška skupščina in njen izvršni svet morata pri priči ob-

Tako je bilo v Majšperku. Tiha slika obupa.

itd. in ne samo za izgube v gozdovih, na poljih, njivah, v vinogradih, sadovnjakih ter na tisoč in tisoč hektarih uničenih posevkih, pač pa tudi za škodo, ki jo bo še leta in leta predstavljal izpad narodnega dohodka v obliki direktne ali indirektnega izpada proizvodnje in produktivnosti dela, da o ekoloških travmah sploh ne govorimo. Tako in tako pa je skoraj nemogoče izračunati, koliko bodo veljali udarci, ki so bili prizadejani človeku-posamezniku in jih bo ves slovenski narod občutil zaradi nešteti osebnih in družinskih tragedij.

Podobna spoznanja prešinjajo bratski hrvaški narod, ki je bil prav tako ali morda še bolj prizadet. Ne manjka sporočil, da so vode pustošile tudi v BiH, Srbiji, Vojvodini in še kje, čeprav na srečo v manjšem obsegu.

Nastaja vprašanje, kaj sto-

položaju kot je naša republika – solidarno pritrgoval in žrtvoval četudi zgolj simbolično, za olajševanje naših ran. Navsezadnje, bodimo realni, med nami tudi ni več tistega bratovskega prijateljstva, ki bi utegnili še sprožiti imena vredno tvorno sočutje.

Če le kdaj, se moramo Slovenci zdaj trdno zavedati, da se smemo in moramo zanesti izključno na lastne moči. Prav nespametno ali že kar poniglavo bi bilo, če bi skušali kakorkoli jemati veljavo prastaremu spoznanju in izkustvu, da človek (ali narod) v nesreči vedno ostaja sam.

Ker pa je zanesljivo samo to res, je treba na drugi strani narediti naslednji logičen sklep: po tej katastrofi nismo več v položaju, da bi kdorkoli v državi smel pričakovati, da bo naša solidarna pomoč drugim ostajala nespremenjena.

javit, da ne moremo več dajati toliko kot doslej. Prispevke nam kaže kar drastično zmanjšati! Bilo bi nepošteno do slehernega slovenskega delovnega človeka, če naj bi še zdaj, ko je krvavo udarjen on sam ali pa njegov bližnji ali oddaljenejši revni sorojak v Halozah, na Kozjanskem v Pomurju, Podravju in drugod, moral še vedno odštevati nezasišane denarje za tanke in mige, za jame brez dna v obliki zgrešenih velenalozb križem po državi, za stroške kosovskih izrednih ukrepov in podobne izdatke. Prav občutek solidarnosti nam narekuje, da čimprej zacelimo lastne rane in se spet postavimo na noge – saj bomo le tako jutri, pojutrišnjem spet sposobni odrajtati kaj več v skupno (seveda bolj premišljeno uporabljano) blagajno.

Zvone Kržišnik

Iz vsebine

Str. 2: Kosovo 89

Str. 4: Gorbačov v Franciji

Str. 5: Kako smo praznovali 4. julij

Str. 11: Tabor Sutjeska in zlet tabornikov

Str. 16: Slovenski CK o mednacionalnih odnosih

Slovenci smo soustanovili Jugoslavijo

V okviru prireditev ob 4. juliju – dnevu borca so v Ljubljani izročili plakete zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Plakete so izročili 29 posameznikom in borčevskim organizacijam in skupnostim iz vse republike ter sedmim borcem, pripadnikom slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji in Italiji. Slavnostni govornik na podelitvi je bil dr. France Hočevar, ki je dejal:

»Borci NOB smo z bojem in nesebičnim delom največ prispevali k zmagi slovenskega naroda in vseh drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti nad nacističnimi okupatorji, k osvoboditvi in graditvi nove socialistične družbe. Borili smo se in delali v prepričanju, da bodo v novi družbi vladali najbolj pravični in najbolj humani odnosi ter bratstvo med narodi. Danes pa živimo v družbi, ki je sicer bogatejša in razvitejša od tiste, v kateri smo živeli pred vojno, vendar je daleč od tistega, kar smo se nadejali uresničiti.

Vendar smo borci ostali borci, bojevniki za svobodo, boljše življenje in napredek slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. To pa danes pomeni boj za uresničitev tistih spoznanj in poti, ki nas lahko edine potegnjejo iz sedanje globoke družbene, politične in gospodarske krize in odprejo razvoj v sodobno demokratično družbo. Spoznali smo, da je za izhod iz krize in pa prenovno družbe nujna demokratizacija družbe in države, ki mora temeljiti na spoštovanju človekovih pravic in svobod, čin ter delovanju pravne države, kose mora ZK demonopolizirati in se kot enakopraven dejavnik vključiti v pluralistično družbo, da se mora gospodarstvo prenoviti na tržnih in osnovah lastniškega pluralizma, da se moramo vključiti v sodobne gospodarske in znanstvene tokove ter postati del razvite Evrope in sveta.

To naj bi bila tudi vsebina tistih treh reform v katerih je izgledalo, da je bil dosežen konsenz v vseh delih Jugoslavije. Vendar se stvari le počasi premikajo naprej, ker so padle med kolesje raznih nesporazumov in političnih kalkulacij. V takem položaju si Slovenija skoro sama utira pota v demokratizacijo družbe in prenovno ZK, vendar je izpostavljena hudim grožnjam in pritiskom. Posebno hud pritisk prihaja iz tistih delov države, kjer doživljajo zgodovinsko apoteozo lastnega naroda in jih manj zanima iskanje novih poti v razvitejšo socialistično samopravno družbo.

Določen napredek, sicer skromen pa vendar pomemben, je bil dosežen le na gospodarskem področju, kjer se zvezna vlada pod predstvom Markovića prizadeva, da postavi nove kolesnice gospodarskim gibanjem, da gospodarstvu vlije novih moči in ga postopoma popelje iz krize v delovanje na tržnih osnovah, pri tem pa mora premagovati strahotno breme zavoženega gospodarstva in političnih odporov.

Na jugoslovanski politični sceni se danes uporabljajo najbolj nečastna in umazana sredstva, da se oblatijo in diskvalificirajo ljudje in celo celi narodi in narodnosti. Namesto dialoga se uporablja blokada in ultimati s katerimi se želi eliminirati oziroma spraviti na kolena one, ki drugače razmišljajo. Posledice take prakse za sožitje v skupni državi in za njen ugled v svetu so napopravljive. Borci se moramo energično zoperstavljati pobesneli medijski vojni, ki ji ni nič sveto, ki je brez ozirov in vesti in ki neprestano samo razdira, namesto, da bi medijska sredstva največ in prva pomagala graditi. V ognju medijske vojne so se znašla predvsem vsa vprašanja skupnega življenja v državi, njena federativna ureditev, položaj republik in pokrajin, instrumenti skupnega odločanja kot je konsenz, pravica na identiteto vsakega naroda in narodnosti, legitimne zgodovinske razlike, ki med njimi obstajajo itd. Zgleda, da so na delu

sile, ki si prizadevajo spodnesti temelje, na katerih je zgrajena avnojska Jugoslavija in vsiliti narodom in narodnostim nove odnose. Te sile motijo republike, njihovo državnost in suverenost. Preprosto nočejo sprejeti osnovnega spoznanja, da brez federativne ureditve, brez enakopravnosti narodov in narodnosti, brez državnosti republik po tej vojni ne bi bilo Jugoslavije. Jugoslavija kot skupna država se je lahko obnovila samo na avnojskih načelih in samo na teh načelih lahko obstane tudi v bodoče. Slovenski narod je v novejši zgodovini dvakrat organiziral svojo državo, po prvi svetovni vojni in med NOB. Obakrat se je odločil, da bo svojo državo vključil v Jugoslavijo kot skupno državo. Ni Jugoslavija podarila državnosti slovenskemu narodu, marveč je državno organiziran slovenski narod soustvaril skupno državo Jugoslavijo in nanjo prenesel tisti del svoje suverenosti, ki je neobhodna skupni državi, da nastopa kot mednarodni subjekt.

Razvrednotiti se poskuša tudi narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda, omalovažuje se in naglašja, da so Slovenijo osvobodile enote iz drugih predelov Jugoslavije. Resnica pa je, da se noben narod v Jugoslaviji ni boril in osvobodil sam brez soudeležbe borcev drugih narodnosti.

Slovenci nimamo nobenih pretenzij, da bi komu kaj vsiljevali, solili pamet ali pa od koga kaj zahtevali. Naša naravna in zgodovinska pravica pa je, da si po svoji volji urejamo lastno državo in da sprejemamo samo tiste skupne rešitve, ki niso v nasprotju z interesi slovenskega naroda. Takšno je tudi izhodišče Temeljne listine Slovenije 1989, pri izdelavi katere smo borci aktivno sodelovali. Nočemo živeti v takšni državni skupnosti, pravi listina, kjer ni zagotovljeno spoštovanje ustave in zakonov in s tem človekovih in narodnostnih pravic, kjer bi bili podvrženi političnemu monopolu ali nacionalni nadvladi, gospodarskemu izkoriščanju ali drugim, vsiljenim oblikam političnega, gospodarskega, kulturnega življenja.

Slovenski borci tudi ob tej priložnosti dvigamo svoj glas proti uporabljanju izrednih ali posebnih ukrepov, proti uporabi tkim. izolacije na Kosovu ali kjerkoli v Jugoslaviji in zahtevamo, da se izredni ukrepi in izolacije na Kosovu ukinejo. Izredni ukrepi in izolacije maličko Jugoslavijo kot samoupravno socialistično skupnost in degradirajo Jugoslavijo na mednarodnem področju. Svet je začuden nad tem zakaj in kako je Jugoslavija s temi ukrepi sama spodkopala svoj mednarodni ugled in jo opozarja na spoštovanje človekovih in narodnostnih pravic.

ZZB Slovenije je bila sopodpisnik poznane izjave zbora v Cankarjevem domu proti izrednim ukrepom, za mir in sožitje na Kosovu v prepričanju, da z uvedbo izrednih ukrepov samo potenciramo in še bolj zaostrojujemo kritične razmere v Jugoslaviji, da se na Kosovu lahko uredijo razmere samo z mirnimi sredstvi, ki utrjujejo sožitje tamkajšnjih prebivalcev ne glede na narodnost in vero in ki krepijo zaupanje in vzajemno spoštovanje med njimi. Na tem stališču tudi vztrajamo.

Izgleda, da je danes Jugoslavija pred usodnimi dilemami in odločitvami, da borci ne moremo biti od tega indiferentni. Razvrednotene so bile žrtve v NOB, če se borci ne bi aktivno zoperstavljali poskusom revidiranja avnojskih temeljev, na katerih edino lahko obstane Jugoslavija, če se ne bi borili proti deformacijam demokratičnega in humanega bistva naše samoupravne družbe in če ne bi podpirali tistih rešitev, ki odpirajo slovenskemu in vsem drugim narodom in narodnostim v Jugoslaviji perspektivo enakopravnega sožitja in blagostanja v razviti in evropski, demokratični in samoupravni socialistični družbi.

Čestitki ob dnevih vstaje srbskega in črnogorskega naroda

V imenu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in v svojem imenu pošiljam borcem in vsem delovnim ljudem ter občanom Srbije iskrene čestitke ob 7. juliju – Dnevu vstaje srbskega naroda.

OB 13. juliju, dnevu vstaje črnogorskega naroda, pošiljam v imenu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in v svojem imenu iskrene čestitke delovnim ljudem in občanom SR Črne gore.

Obema bratskima narodoma želim veliko novih uspehov pri razvoju njunih republik in poglobljanju medsebojnega sodelovanja, zaupanja in sožitja ter krepitvi enakopravnosti vseh narodov in narodnosti v naši skupni domovini socialistični federativni republiki Jugoslaviji.

Predsednik RO ZZB NOV Slovenije Bojan Polak-Sjenka

Kosovo '89

Vsepovsod okoli nas 600 let

»Tu na Kosovem polju, v srcu Srbije«, je začel govornik, iz skoraj dvomilijonske množice pa je odmevalo huronsko odobravanje in vzklikanje »Slobo, Slobo!« Saj to je bil višek pričakovanja vseh tistih, ki so se odpravili na veliko romanje v Gazi Mestan. Govor voditelja. In še potem, ko se je Milošević dvignil v nebo, se je za njim vsula množica, ki se je bojevala z neznosno vročino in prahom, ki se je vrtinčil za helikopterjem. Mahali so v pozdrav. Tudi skozi okence helikopterja je nekdo pomahal, morda je bil sam Milošević.

»Srbi so v sredo došli, da je Kosovo njihovo«, to je bil komentar prištinskega radia, ki oddaja na srbohrvaškem jeziku. Seveda je šlo za mnogo več, kot samo za obletnico Kosovske bitke. Udeleženci, pa so v anketi odgovarjali »Moj motiv, zakaj sem prehodil vso dolgo pot do Gazi Mestana je patriotski, to je srbstvo!« in »To je podpora vsemu srbskemu življu na Kosovu!« in pa prvovrstni dogodek, tako po svoji nacionalni samozvesti in samopotrjevanju, kot po svoji veličini, so res vsi ocenjevali kot »veličasten«.

48 izrednih vlakov, čarter-ski poleti, 100 avtobusov, ki so brezplačno prevažali ljudi, pa še tisoči avtobusov, ki so pripeljali Srbe iz vse domovine, res vse poti so vodile na Kosovo. Vozila so bila prepleljena s slikami velikega voditelja, skozi okna so plapolale zastave, množica pa je prihajajoče burno pozdravljala. Truma ljudi, ki se je, bliže je bila prizorišču, bolj polžje premikala, se je sem in tja zaustavila, zaplesali so kolo – ni jih bilo malo, ki so s se-

boj pripeljali pravi ansambel. Od povesod je odmevala pesem: »Ko to kaže, ko to kaže da Srbija mora nema...« Velikega nacionalnega motiva in občutka veličine ni mogla preprečiti niti neznosna vročina. Mnogi so romali kar peš, še s potovalkami v rokah in jakajočimi otroci. Nekdo je prišel peš iz Zagreba oblečen v nošo. »Med potjo sem uničil par čevljev, pa kaj zato, vse skupaj je veličastno«, drugi spet je priletel iz Avstralije, Amerike in dejal: »Takoj bom vplačal 5000 dolarjev za ljudsko posojilo.« Za to je tudi imel možnost. Na Gazi Mestanu, ki je bilo še pred časom dolgočasno ravno polje in kjer so za veliko slavlje postavili novo pošto, z zvonečim imenom »Srbija – Gazi Mestan«. Bila je odprta noč in dan: za vse tiste nacionalno zavedne, ki so vplačevali posojilo. Gazi Mestan pa ni bil bogatejši samo za novo pošto, dobil je tudi elektrifikacijo in vodovod, ki je žal prav na dan proslave odpovedal. Gazi Mestan je ostal brez vode, tako kot številne kosovske vasi, kamor

Od proslave kosovske bitke dne 28. junija sta minila že dva tedna. Časnikarji ter akustična in video sredstva so v vse kraje Jugoslavije posredovali izčrpne prikaze, kako je potekel ta dogodek. Ker naš časnik minuli teden ni izšel, uredništvo pa se vendarle čuti dolžno, da tudi TV-15 seznani svoje bralce s potekom prireditve, smo naprosili očividko, radijsko novinarko Alenko Terlep, da nam naniza nekaj svojih opazanj in vtisov o slavnosti.

modernizacija v obliki vodovoda še ni segla.

Toda skoraj dvomilijonska množica je zmogla evforično proslavo tudi brez vode. Omedlevajočim, pa tistim z znaki sončarice je vsak hip lahko na pomoč priskočilo 40 popolnih medicinskih ekip, 40 rešilnih avtomobilov, 2 helikopterja, in poljske bolnišnice. Nekatere je sončarice obvaroval klobuček, z bedžom, na katerem je bil napis »Bog čuva Srbe«.

In Bog je bil tu prisoten res v velikih količinah. Politično slavlje se je mešalo s pravoslavnimi obredi. Najbolj versko zavedni so slavnostno prebedeli noč v Gračanici in počakali na jutranjo liturgijo patriarha srbske pravoslavne cerkve Germana. Politično

zavedni so po prečuti noči odromali še na državno slavlje v Gazi Mestan. »Pomagaj si sam in bog ti bo pomagal«. In res, politika si je pomagala in se močno naslonila k bogu, pravoslavpi cerkvi.

No, rek »Pomagaj si sam...«, sem tiste dni večkrat slišala tudi iz ust Albancev. Pravzaprav ne tiste dni, ampak šele po velikem mitingu. Korzo je bil v Prištini namreč opustel, pa tudi samo mesto. Eden redkih Albancev, ki si za časa slavlja ni vzel dopusta je dejal: »Saj bi vaju povabil domov, pa je žena na deželi. Poslal sem jo z otroci vred k sorodnikom, bal sem se, kako se bo končalo«. In tako večina Albancev, mesto pa je bilo prazno – umaknili so se pred velikim pohodom, kjer bi samo iskrica v pregreto množici lahko povzročila požar velikih razsežnosti. »Toda zmagali smo« mi je dejal nek Albanec, s čimer je mislil: Hvala bogu, vse je minilo mirno. Nacionalna evforija je odtekla brez izgrediv, čititi pa jo je bilo iz vsake pore. Najbolj seveda v reki ljudi, zbralo se jih je toliko, kot je na Kosovu vseh prebivalcev. Toda 600 let je bilo vse okoli nas. Kukalo je iz vsake izložbe, iz muzejskih in galerijskih razstav, iz stojnic, kjer so se prodajale nove publikacije, tam pa so se ponujali tudi bedži, posterji velikega voditelja in njegove fotografije v pozlačenih okvirjih, ki se jih je dalo pripeti na suknjič. Prištinski radio pa je objavil: »Danes na dan slavlja, se je v porodnišnici rodilo 28 otrok.«

Če te je naslednji dan kdo vprašal: »No kako je bilo na Gazi Mestanu?« si vedel, da je Albanec. Če si si pridobil

njegovo zaupanje, je dejal: »Ampak ne razumem zakaj je prišel tja tudi Stanovnik?« In pri tem čakal na odgovor ali je Slovenija spremenila odnos do srbske politike. Potem pa so se spraševali: »Glej, prišel je tudi Drnovšek, ampak to vendar ni bilo jugoslovansko, temveč srbsko slavlje. Če pa je bilo državno, zakaj je potem spregovoril samo Milošević in ne Drnovšek? In nikjer ni bilo Titove slike, Miloševićevih pa vse polno. Jugoslavije ni bilo, bila je samo Srbija«. Od povesod so odmevala vprašanja: Zakaj je prišel Stanovnik, zakaj je prišel Drnovšek?

Slavlje, ki ga je spremljalo 16 TV kamer, pa še tiste v helikopterjih, je menda stalo 30 milijard, samo za Gazi Mestan so porabili 17,6 milijarde

in nekateri so dejali: Celo vreme nam je bilo naklonjeno. In res brezmejna ravnica, kjer je našlo prostor tudi 6 tisoč avtobusov in več deset tisoč osebnih vozil bi se ob dežju spremenila v blatno čorbo. Drugi Albanci pa so se spraševali: Vsak dan je deževalo, celo ob času generalke, zakaj ni deževalo v sredo? No, tiste dni so bile noč in dan odprte trgovinice, trafike, in zasebne prodajalne, toda ne tudi albanke. Zakaj, mi je odgovoril nek Albanec: »Vse ti bom razložil. Poznaš tisto šalo o volku in jagnju! Volk, ki je stal v zgornjem delu reke, se je jezil: Zakaj mi kališ vodo? In jagnje mu je odgovorilo: Kako, saj reka vendar teče navzdol in ne navzgor!«

Alenka Terlep

Osnovno sporočilo proslave ni veselo

V kratkem uvodniku Kosovo 1989 smo v naši prejšnji številki z vso dolžno odgovornostjo posvetili spominu Kosovske bitke nekaj magistralnih misli, s katerimi smo skušali zaobjeti njen pomen tako za zgodovino južno slovanskih ljudstev kakor za zgodovino vse Evrope. Zdaj, ko je dogodek mimo, hočemo še enkrat poudariti, da vidimo v tej bitki usodno prelomnico, katere šeststota obletnica je terjala od srbskega naroda, da jo dostojno proslavi. Nenazadnje se tako samodejno postavljamo po robu mnogim piscem, ki so križem po Jugoslaviji, in žal tudi v Sloveniji, skušali s raznimi neprincipialnostmi, zafrkljivostmi, norčevanji zmanjševati težo praznika.

Tradiciji vse spoštovanje

Pomen kosovske bitke se je ohranjal v pričevanju srbskih rodov in ne bo nikoli zamrl. S to bitko so se Srbom za petsto let utrnili časi slave, časi svobodnih domačih knezov in carjev, časi znamenite avtohtone kulture, samonikle civilizacije, absolutno dominantnega pravoslavja. Celo ne glede na vojaški izid kosovske bitke je Srbija zaustavila, pozneje pa s svojo uporniško žilavostjo zaposlovala osmansko carstvo in islam, da nista mogla razviti strateške osvajalnosti proti osrčju Evrope. Gledano v tej luči se uvršča kosovska bitka med tiste največje spopade v zgodovini, ki so odločali v prid evropskih civilizacij in proti državotvornu manj zmožnim nasilnikom, vdirajočim iz azijskega prostora.

Še veliko globlji pomen kakor za družbenopolitične zemljevidne pa je imel Lazarjev boj za srbski – in ne samo srbski – ljudski element. Na Kosovu je padlo na desetstisoče mož, katerih prostovoljna

ali neprostovoljna žrtev je zadobila obstret neizrekljivega junaštva. Ljudski spomin, v katerem sta se družila občutje tragičnosti in občutje veličine, je spletel o bitki mite in legende. To izročilo je bilo zajeto v ikonografsko umetnost, še zlasti pa v narodno pesem, ki je v skoraj nepreglednih mirijadah desetercev in ob tožni guslarski spremljavi pela o junaštvi in žrtvah Obiličev; jokala s srbsko Pietà v podobi mnogih mater Jugovičev; izpovedovala ponosno sočutje kosovskih devojk; poveljevala neupogljivost, modrost ali že kar svetost svojih vojskovodij z Lazarjem Hrebeljanovićem na čelu; spet pa se je obračala za obsodbo in zaničevanje proti izdajstvu, spletkarstvu, neslogi, videč v teh izkvarah svojih velikašev poglaviti del krivde za bridki poraz...

Prav to izročilo je bilo v veliki meri zaslužno, da se je Srbija v novejši zgodovini vzravnila ter si v nepopisnih vojnah in preizkušnjah spet priborila svobodo, staro slavo in pravdo. Da, nevaležno, nečastno, nemoralno bi bilo ne proslaviti veliki jubilej!

Srbi in žalujoči ostali

Toda na minuli gazimestanski shod se odpirajo pogledi še z neke druge ravnine: od tam, od koder je videti, kako se srbska tradicija projecira na sedanjo jugoslovansko stvarnost.

Jednato povedano, proslava je dokaj jasno pokazala, da se Srbija nekako odceplja in ločuje od Jugoslavije, od tiste države, v katero je dvakrat po vrsti, leta 1918 ter leta 1945 in pozneje vgradila ogromno prizadevanj, zdaj pa, kakor da se je naveličala tako njene fizične kakor duhovne konstitucije. Ničkoliko znamenj je spregovorilo na Gazi Mestanu o takšni srbski nameri. Vsa brezbrežna množica – tam se je zbrala najmanj desetina vseh živčih Srbov – je kipela v enovitem čustvu, v konsenzualni zavesti, ki bi jo najbolje označili s srbsko samozadostnostjo, vsebujočo demonstrativno ajugoslovansko ali včasih že kar antijugoslovansko. Kakor da nikoli ni bilo takega Avnoja, narodnoosvobodilne vojne, maršala Tita, komunistične partije Jugoslavije, socialistične revolucije in fede-

racije – torej vsega tistega, kar je še do včeraj akustično polnilo tudi srbske ljudske shode in utelešalo skupno domovino... Vse to so zamenjali evforični nacionalni ali bolje rečeno nacionalistični simboli, vidni in slišni, tu in tam več kot naključno začnjeni z militantnimi ostmi, regnatskimi vzkliki, popačenimi državnimi emblemi... Bilo je, kot da v vsej tej množici skuša pomirjati in retuširati strasti ter delovati spravljivo edino slavnostni govornik, nacionalni lider Slobodan Milošević, čigar ime so nepregledni zbori skandirali do hri-pavosti in nosili do neba.

Ali je bil res spravljiv, S. Milošević, kakor so ugotavljali nekateri komentatorji doma in po svetu, in kakor bi se moglo zaslutiti po razočaranju, ki ga je njegov govor vidno povzročil v množicah, pričakujočih več ognja, več napadalnosti? Prej bo držalo, da je bil ta govor tak, da si ga je mogoče razlagati na razne načine. Seveda, največ je govornik dvoril junaštvu in osvobodilnemu altruizmu srbskega naroda pa sedanji državi Srbiji, ki da si je pod njegovim vodstvom spet pridobila dostojanstvo, potem ko so jo njeni prejšnji izdajalski voditelji zapustili kot »ponižano, nepravilno izmučeno in podrejeno«. Bila je to prav zoprna kritika, samodejno vključujoča tudi drugorodne voditelje jugoslovanskih osvobodilnih procesov. Jugoslavijo in njene narode je Milošević sicer večkrat omenil, vendar bolj kot nekakšno nebodijetrebno nalepko na hrbtu srbstva. Podobikal je se enakopravnosti, pluralizmu, vsakršni naprednosti zdajšnje Sr-

bije, dovolj ostro pa tudi zašpičil, da zanjo, pač znotraj Jugoslavije, celo »oborožene bitke niso izključene«. Simpatično se je zavzel za odpravo nacionalnih razdorov in njihovih posledic, kot grob pa molčal, naj bi to veljalo denimo tudi za Albance, ki so prav na Kosovu večinski narod, zdaj pa jih dobesedno radira posplošena obtožba iredentizma, separatizma ter izseljevanja Srbov in Črnogorcev... Čeravno je bil do nedavno tega še visok partijski šef, je Milošević komajda omenil socializem, samoupravljanja in federalizma pa sploh ne. Zdi se, da zdaj dobrovoljneje kot na komuniste gleda na dostojanstvenike pravoslavne cerkve.

Skratka, za vsako priložnost bo lahko uporabil Slobodan in oni dokazilni citat iz svojega kosovskega govora. Iz ozadja, prek mitingov, prek svojih priganjačev in agentur ter prek uzurpiranega tiska pa bo lahko še naprej vlekel poteze, ki bodo ustrezale samo srbskim in njegovim lastnim hegemonističnim ciljem. Hkrati se bo šel zelo zabavno igrati, da bo kakšnim Slovencem prtil grehote, ki jih počne sam; najraje bo pač trosil obsodbe, da so Slovenci tisti, ki se hočejo odcepiti iz skupne države.

Vse hkrati tedaj, razpoloženje srbskih množic, Miloševićeva beseda in očitno oživljanje predrevolucijskih srbskih idealov sporočajo s proslave kosovske bitke v prvi vrsti to – ali ne bo srbska samoodločba razvila v sebi kali osvajalstva, opirajočega se na zgodovinske otoke srbskega življa znotraj drugih jugoslovanskih republik.

Zvone Kržišnik

Ob 4. juliju na Suhóru v Brkinih

Licitacije, kdo je naredil več za Jugoslavijo, so nesmiselne

Ilirskobistriška, postojnska in sežanska občina so se letos odločile, da praznik vse borcev v Jugoslaviji – 4. julij proslavijo skupaj. Za prizorišče te osrednje primorske prireditve so določili vas Suhorje v Brkinih. Slavnostni govornik na tej proslavi je bil predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Bojan Polak Stjenka, ki je med drugim dejal:

»Ni več sporno, da preživljamo obdobje vsesplošne krize, politične, gospodarske, nacionalne, partijske, kulturne in še bi lahko naštevali. Vprašljivo je lahko samo, kaj je osnovno in v čem je začetek vsega zla. Menim, da je to področje idejnih, sistemskih in miselnih razhajanj. Na vsak način pa razprava in licitiranje o tem samo po sebi ne koristi stvari. Potrebne so akcije takoj in odločno na vsem jugoslovanskem prostoru. Mislim, da je o tem zaokroženo in vseobsegajoče rečeno že na partijski konferenci slovenskih in kasneje tudi jugoslovanskih komunistov. Vse je obseženo v treh reformah, in sicer političnega sistema, gospodarskega sistema ter reformi in preobrazbi Zveze komunistov. Na žalost je operacionalizacija teh sklepov premalo odločna in daleč prepočasna in to ne samo na nivoju federacije, ampak tudi in zlasti v republiki, občinah, v družbeni bazi.

Najprej in predvsem je potreben zasuk v naši miselnosti, v odnosih, v odgovornosti, v spoznanju, da so vse pravice delovnega človeka in državljana pogojene z odnosom, s stopnjo odgovornosti, ki jo imajo do družbe, soljudi in potomcev. Da izhod iz krize je prepotrebna demokratizacija družbe in vseh institucij države, ki mora temeljiti predvsem na spoštovanju človekovih

pravic in svoboščin ter delovanju pravne države. Nujna je demonopolitizacija Zveze komunistov, ki se mora kot enakopraven dejavnik vključiti v pluralno družbo in z najboljšimi in najsprejemljivejšimi programi doseči večinsko podporo prebivalstva Slovenije.

Gotovo je danes najbolj opazna in za vse najbolj zaznava in najbolj boleča manifestacija te krize, vztrajna in naraščajoča inflacija, ki že prerašča v super inflacijo z vsemi katastrofalnimi posledicami. Brez dvoma je pogoj reševanja krize na vseh področjih zaustavitev naraščanja inflacije. Inflacija je obvladljiva le z globljimi reformami družbenih odnosov, predvsem pa seveda našega obnašanja. Ustavne spremembe so začrtale pot družbeno gospodarskih sprememb in edina naša alternativa sedaj je brezrezervna operacionalizacija teh sprememb, ki jih sedaj trasira in predlaga Markovičev Izvršni svet.

Obvezno moramo podpirati njegovo politiko uveljavljanja trga, nujnost povečevanja zlasti konvertibilnega izvoza, odgovorno samostojnost podjetij in bank. To posebno sedaj, ko je očigledno, da načelna podpora Markoviču peša. Uveljaviti moramo pluralizem lastnih in vseh ukrepov, ki naj prispevajo k potrebnemu redu v naših finančnih in porabi. Ne

mislim stvari detajlirati, želim pa poudariti, da pri vseh tistih predpisih in ukrepih, za katere mislimo, da niso v skladu z zahtevano usmeritvijo, pokažemo maksimalno kreativno aktivnost in tako prispevamo k njihovi dodelavi in izboljšavi...

Seveda to niso edine skrbi, ki nas tarejo, edine prepreke, ki jih moramo preseči. Eno od pomembnih vprašanj je brez dvoma vprašanje političnega pluralizma, ki je eden od pogojev za uspešno izvajanje gospodarske reforme in maksimalno sproščanje ustvarjalne sposobnosti in inovativnosti najširših slojev našega prebivalstva, v njegovih naporih za svobodnejše, bogatejše in kulturnejše življenje...

Ob praznovanju 4. julija je potrebno ponovno javno povedati, da se še kar naprej hoče razvrednotiti in omalovaževati narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda, vztrajno so v časopisih napisli, članki, v katerih se trdi, da so Slovenijo osvobodile enote iz drugih predelov Jugoslavije. Zgodovinska dejstva pa govorijo drugače. Ne samo, da so enote VII. in IX. korpusa ter IV. operativne zone vztrajale pod najtežjimi pogoji na svojih operativnih področjih do konca vojne. Te enote so v krvavih bojih omogočile tudi hitrejše napredovanje enot III. in IV. Armade. Pa še to, več kot polovica borcev slovenske narodnosti, to je več kot 50.000, se je borilo v drugih predelih Jugoslavije, v sestavi enot zunaj Slovenije. Med temi je preko 30.000 primor-

skih Slovencev, ki so se borili proti nemškemu desantu na Drvar, za osvoboditev dalma-

tinskih otokov, za osvoboditev Beograda, na Sremski fronti, predvsem pa seveda v sestavi IV. Armade. Mislim, da so licitacije, kateri narod je več ali manj prispeval v skupni borbi, nesmiselni poizkusi diskvalifikacije narodov, na tej podlagi pa, nesprejemljivi, umazani in žaljivi.

Čeprav je dostikrat vtis drugačen, pa Slovenci nimamo ambicij, da bi komu kaj vsilje-

vali, koga osnovnošolsko poučevali ali od koga kaj zahtevali. Naša obveza in zgodovinska pravica pa je, da si lastno državo urejamo po svoji volji in da sprejemamo samo takšne in tiste skupne rešitve, ki so v skladu z življenjskimi, dolgoročnimi interesi slovenskega naroda. In prav to je osnovni smisel in izhodišče Temeljne listine Slovenije 1989...«

V kulturnem delu proslave na Suhorju je sodeloval moški partizanski zbor iz Trsta. (Foto: Štefan Bratina)

Plakete 4. julij

Ob dnevu borca je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Bojan Polak Stjenka podelil plakete Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije za leto 1989.

Plakete podeljuje Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije za dejavnosti na področju ohranjanja in razvijanja tradicij NOB in socialistične revolucije, za prispevke pri graditvi socialistične samoupravne družbe in pri delu, razvoju ter uresničevanju ciljev organizacije ZZB NOV. Plakete so prejeli:

Srečko Colja iz Nabrežine pri Trstu, Gordan Cresti iz Trsta, Eduardo Furlan-Gordano iz Gradiške na Goriškem, Nace Karničnik iz Obirske pri Železni Kapli, Alojz Kraut iz Šmihela pri Pliberku. Volveno Marcuzzi iz Palmanove, Drago Slavec-Karlo iz Doline pri Trstu, Mirko Antolič iz Ljutomer, Ivan Avberšek iz Titovega Velenja, Franc Galičič iz Škofje Loke, Nerino Gobbo-Gino iz Izole, Aleksander Jelen iz Seža-

ne, Alojz Jere iz Maribora-Rotovž, Lado Kocijan iz Ljubljane, Leo Korelc iz Ljubljane, Anton Kos iz Domžal, Alojz Krašna z Vipave, Zdenko Mlekuž iz Ljubljane, Franc Podbregar-Matko iz Zagorja, Matevž Požarnik iz Bočne, Janko Prezeli-Stane iz Kranja, Jože Sagadin iz Pirana, Leon Smerajc iz Ljubljane, Milko Starc iz Štor, Ivan Šrifelj iz Radelj, Osnovna šola Maksa Bračiča, Cirkulane, Osnovna šola Stična, Osnovna šola Belokranjskega odreda, Semič, Osnovna šola narodnega heroja Ivana Zafrede, Košana, Lokalna radijska postaja Triglav, Jesenice, Dolenjski muzej Novo mesto, Katedra za obramboslovje pri FSPN, Saturnus Ljubljana, Paloma – Sladkogorska. Sladki vrh, Kovinoplastika Lož, Skupnost slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije, Skupnost borcev II. brigade VDV, Skupnost borcev II. brigade VDV, Skupnost borcev VII. SNOUB Franc Levstik.

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO

Poziv borcem

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je na nedavni seji sprejel poziv svojim članom, v katerem je zapisano:

RO ZZB NOV Slovenije je bil ob zborovanju v Cankarjevem domu podpisnik izjave proti uvedbi izrednega stanja, za mir in sožitje na Kosovu. Zaradi usodnih razpotij, pred katerimi stoji naša družba, smo soglašali, da je potrebno sprejeti nov, zaokrožen temeljni dokument o vprašanju demokracije, ustavnosti, suverenosti in zakonitosti v Sloveniji in Jugoslaviji. Vse to kot simboličen izraz poenotenja volje velike večine prebivalcev in političnih teles Slovenije.

Slovenska borčevska organizacija je zato postala dejavna sooblikovalka Temeljne listine in je zdaj ena njenih predlagateljic. Z njo izražamo svojih, v stoletnih bojih in trpljenju slovenskega ljudstva potrjeno in v NOB dokončno izbojevano pravico, da suvereno urejamo temeljna življenjska vprašanja, skladno s koristmi slovenskega naroda in z razvojnimi zahtevami lastne države.

Generacija, ki je častno in pokončno opravila svoje zgodovinsko poslanstvo, se v listini skupaj z mladimi pokolenji odločno zavzema za demokratično prenovno samoupravnega socializma, zagotovitev človekovih, državljskih in delavskih pravic ter za enakopravne mednarodne odnose. Z njo izražamo našo skupno voljo, v kakšni federativni,

demokratični skupnosti jugoslovanskih narodov hočemo živeti, v čem ne more biti popuščanja in za kakšno SFRJ se bomo tudi v prihodnje borili.

RO ZZB NOV Slovenije poziva svoje člane, da podpro Temeljno listino s svojimi podpisi.

Poleg tega poziva pa je republiški odbor slovenske borčevske organizacije sprejel tudi sklep o sklicu letne skupščine ZZB NOV Slovenije, ki bo v drugi polovici novembra letos. Predlagal pa je tudi že dnevni red:

1. poročilo o delu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije med obema zasedanjima skupščine,

2. poročilo nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije,

3. razprava o poročilih in sprejem programskih usmeritev za delo republiškega odbora do volilne skupščine ZZB NOV Slovenije

4. sprejem dopolnil k statutu ZZB NOV Slovenije

6. evidentiranje možnih kandidatov za udeležbo na kongresu ZZB NOV Jugoslavije in članov zveznega odbora, njegovega predsedstva in delovnih teles,

7. dogovor v zvezi s postopkom evidentiranja kandidatov za bodoči sestav republiškega odbora, predsedstva in njegovih delovnih teles.

Točen datum letne skupščine bo določilo predsedstvo republiškega odbora na septembrski seji.

Letošnji prejemniki nagrad 4. julij

V domu JLA v Beogradu so slovesno podelili nagrade 4. julij.

Letos so te nagrade prejeli: **Koča Popović** za knjigo Beleške uz ratovanje, s področja zgodovine, **Dragoljub Petrović** za delo Konstituiranje federalne Srbije, s področja publicistike, **Milija Stanišić** za tretjo knjigo triologije Tokovi revolucije v Črni gori, iz likovnega ustvarjanja, **Vojin Stojić** za spomenik v Jajincih in **Svetolik Mitić** za scenarij oddaje TV Beograd, Mi iz Prve proletarske.

Listino 4. julij pa je dobil odbor monografije 32. divizija NOVJ za delo s področja zgodovine, ki je sad kolektivnega prizadevanja velikega števila revolucionarjev, borcev in znanstvenikov.

Glas proti napadom na Josipa Broza Tita

Predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Makedonije je na nedavni seji podprlo pobudo predsedstva hrvaških borcev za začetek usklajene dejavnosti za ustavitev kampanje proti imenu in delu Josipa Broza Tita. Vodstvo makedonskih borcev je ocenilo, da jo je treba pozdraviti, saj je napad na Josipa Broza Tita,

hkrati napad tudi na vso Titovo generacijo in na pridobitve NOB in socialistične revolucije. Obsodili so tudi zamenjavo Titovih slik s slikami posameznih republiških voditeljev. Prav tako so obsodili članke o družini Karadjordjević, ki jih objavljajo časopisi v nekaterih naših okoljih.

Beograjski borci pa so sa-

mokritično priznali, da niso pravočasno reagirali na nacionalistične pojave v njihovem okolju. Kritizirali so tudi republiško in zvezno vodstvo borčevske organizacije zaradi dolgega molka na vse pogostejše napade na ime in delo Josipa Broza Tita, svoj glas pa so povzdignili tudi zaradi vstopa pravoslavja v javne medije in na mesto, ki ga ima zdaj. Poudarili so tudi, da takšnega mesta ni imelo niti v predvojni Jugoslaviji.

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO

Sovjetski voditelj v Franciji

Gorby — superstar

Znameniti obisk Mihaila Gorbačova v Franciji je potekel v znamenju rekordov, ki so tesneje povezali Francijo in SZ na gospodarskem področju in v veselju. Gospodarske sporazume so dopolnili politični razgovori, razmišljanja o varni Evropi, v kateri ni nobenega strašila več. Vse to pa je še zasenčil nastop Gorbačova v Strassbourgu, ki ga je zahodnonemški zunanji minister Hans-Dietrich Genscher označil kot »veličastna izjava vere v Evropo«.

Mihail Gorbačov je ponudil brezatomsko Evropo »od Atlantika do Urala«. To je storil na najbolj primernem mestu – v dvorani evropskega parlamenta, pod medijskimi žarometi, vrednimi takšne »zgodovinske pobude«. Navdušenje je razumljivo, preseščeni pa so bili lahko le tisti, ki niso dovolj skrbno spremljali eskalacije sovjetskih pobud za razoroževanje, še posebej od januarskega zborovanja na Dunaju.

Odkar je Mihail Gorbačov prišel na čelo sovjetske partije, nato pa tudi države, je objavil več predlogov za zmanjšanje števila in vrst oboroževalnih sistemov, kakor katerikoli drugi državnik na svetu. Gospodarska reforma v SZ, še posebej pa naraščanje življenjskih stroškov kot vir motivov za vztrajanje pri spremembah, nikakor ne gre v korak z velikanskimi izdatki za orožje. Če že nič drugega je Afganistan dokazal, da je vojskovanje dražje kakor dobiček od takšnega voj-

skovanja, če dobiček sploh nastane.

Sovjetska zveza si vztrajno in spektakularno prizadeva, da bi se znebila orožja s tem, da postopoma opušča nekatere vrste in formacije svoje oborožitve. Država, ki so jo zajeli močni notranji viharji, potrebuje partnerje za gospodarsko sodelovanje, ne pa nasprotnike, kakršne je imela v času hladne vojne. Drug za drugim izginjajo »ameriški imperializem«, »zahodnonemški revanšizem«, »zahodni militarizem« – ta še posebno – »kapitalistični neokolonializem« in drugi. S še včerajšnjimi »ogorčenimi nasprotniki« gradi SZ mostove gospodarskega, kulturnega in političnega sodelovanja, pogumno pa razvija tudi projekt »novega multilateralizma« kot globalnega sistema gospodarskih, socialnih in civilizacijskih vezi.

Predlog za odstranitev jedrskega orožja iz Evrope je brez dvoma pomemben prispevek na predvečer »Evrope 92«, ki neizprosno prinaša rahljanje geopolitične simbioze z Ameriko. Zahod je dobil ponudbo, ki je nikakor ne more ignorirati, pa čeprav je ameriški predsednik v okviru prvega reagiranja na ponudbo iz Strasbourg negativno reagiral. Enako nagli so bili tudi v NATO, vendar s pripombo, da še vedno čakajo na začetek pogajanj o zmanjšanju konvencionalne oborožitve v Evropi. Splošnega popuščanja v mednarodnih odnosih ni mogoče več zadrževati, pa tudi sicer se tehtnica nagiba na stran sovjetskega voditelja, ki je povečal svoj mednarodni ugled s tem, da je diskvalificiral »zdrave sile« doma in jim dal priložnost, da se izkažejo s pometanjem pred lastnim pragom.

Takšen je bil uvod v presenečenja, ki jih je bil deležen svet ob sedanjim turneji sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova: Francoski predsednik François Mitterrand in sovjetski predsednik Mihail Gorbačov pregledujeta častni bataljon na letališču v Parizu.

Kakorkoli že sprejemajo po zahodnem svetu to pobudo sovjetskega voditelja, ni dvoma o tem, da hoče z njo povedati vsem, ki sodelujejo pri oblikovanju sodobnega sveta, še posebej pa ameriškemu predsedniku Georgu

Bushu, da SZ ne namerava več plašiti Evrope in da se tudi sama ne namerava bati zahoda, pa čeprav bi bil »okrepljen« z Združenimi Nemčijami o čemer veliko govorijo na temelju letošnjih namigov z odra svetovne politike. Gorbačov je globoko prepričan, da si SZ ne more zagotoviti svoje varnosti, če bo komurkoli grozila z nestabilnostjo. Dokaz za to je sedanja polarizacija v samem »vzhodnem taboru«.

Odšla sta v zgodovino

V nedeljo 2. julija je v 80. letu življenja umrl dolgoletni sovjetski zunanji minister in ob koncu aktivne poti predsednik SZ Andrej Gromiko, človek, ki je pomagal postavljati precej mejnikov v zgodovini sodobne Evrope in vsega sveta. Pokopali so ga tam, kjer so tudi Nikito Hruščov, saj sta oba po logiki, ki je bolj razumljiva

Andrej Gromiko

sovjetskim voditeljem kakor nam, »umrla kot upokojenca«. Ni bilo častnih salov, velikih govorov, žalnih sej in drugega, s čimer sicer poudarjamo zasluge nekega pokojnika za razvoj podjetja, države, partije, stranke in vsega sveta.

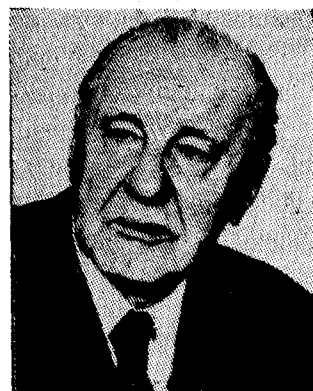
Uradni nekrolog pravi, da je Andrej Gromiko aktivno podpiral partijsko usmeritev za reformiranje vsega življenja sovjetske družbe. Podpiral je tudi sklepe 28. kongresa sovjetske partije in 19. partijske konference, kajti Gromiko je bil »človek za vse čase«, ni sodil med konzervativce ali zaviralec sprememb v SZ. V sicer redkih intervjujih, na katere je pristal, je Gromiko vedno govoril, da je za spremembe.

Brez dvoma je Gromiko človek, ki se mu sovjetska zgodovina ne bo mogla izogniti. Velja za diplomata izrednega spomina, bil je doktor ekonomije. Ker je kariero začel še v Stalinovih časih, se je vzgajal v duhu nepopustljivosti, zaradi česar se ga je prijel vzdevek »Mister Njet«! Med vojno je bil sovjetski veleposlanik v ZDA in Veliki Britaniji, po vojni pa stalni predstavnik v ZN in sovjetski zunanji minister. Sodeloval je na konferencah od Jalte do Potsdama, na mnogih sodobnejših konferencah (Helsinki), velja za »Večnega Gromika«, saj je bil v vseh najožjih ekipah, ki so ustvarjale sovjetsko zunanjo politiko. Hruščov ga je »krstil« za človeka, ki se ne zna nasmehnuti. Večkrat je bil v Jugoslaviji. Nismo mu bili simpatični, vendar ga tudi ni mogoče prištevati med ljudi, ki bi bili pripravljeni samo na obsojanje, ko gre za našo državo.

Štiri dni za sovjetskim državnikom je umrl madžarski voditelj Janoš Kadar, potem ko je bil na oblasti kar 32 let (1956 do maja 1988). Šest desetletij iz njegovega življenja je bilo posvečenih aktivnemu delovanju v delavskem gibanju in v politiki. Bil je eden redkih povojnih madžarskih voditeljev, ki je vojno preživel na domačih tleh, medtem ko so voditelji iz obdobja Stalinove diktature med vojno živeli v SZ, domov pa so se vrnili na sovjetskih tankih.

V mračnih madžarskih letih (1948–1953) je bil Janoš Kadar notranji minister, izvajalec čistk, vendar pa tudi njihova žrtev. Aretiral je Laszla Raika, po njegovi usmrtitvi leta 1949 pa so prišli tudi ponj. Rehabilitirali so ga šele čez 4 leta.

V prvih letih po zadožitvi »madžarskega oktobra« je bila Kadarjeva dejavnost podrejena obračunu s »kontrarevolucijo« o čemer je trideset let kasneje govoril, da je bila njegova glavna naloga »likvidirati idejno zmedo«, nato pa se je ves posvetil stabilizaciji Madžarske in njenega položaja v Varšavskem paktu. Čeprav so podobni upori po Stalinovi smrti še kje izbruhnili (DR Nemčija, Poljska), se je edi-

Janoš Kadar

no Madžarska in 12 let kasneje Češkoslovaška poskušala iztrgati iz vojaške zveze vzhodnoevropskih držav.

Janoš Kadar ostaja v spominu Madžarov kot osebnost, ki jim je odprla perspektive razvoja in demokratizacije v veliko večjem obsegu kot Jaruzelski na Poljskem ali Živkov v Bolgariji v svojem času.

Če je kaj resnična odlika Janoša Kadarja in njegovega političnega programa, potem bi lahko rekli, da je to previdnost pri vzpostavljanju skoraj popolne samostojnosti na notranjem področju, ob skoraj enaki vdanosti politiki Kremlja na mednarodnem polju. Po dogodkih leta 1956, je bil Kadar prepričan, da je to nezogibnost, še posebej v obdobju doktrine omejene suverenosti Leonida Brežnjeva.

Vojaški udar v Sudanu

Trnova pot do miru

V času, ko je dozorelo spoznanje, da tudi na afriškem rogu mir ni več nedostojna beseda, uporabniki pa so se v očeh oblasti prelevili iz »banditov« v ljudi, ki so vredni, da človek z njimi sede za pogajalsko mizo, je v eni od teh držav, Sudanu, vojska 30. junija strmoglavila civilno oblast premiera Mahdija.

Razglas prevratnikov je prebral brigadir Omar Hasan Ahmed el-Bashir in se razglasil za predsedujočega Sveta revolucionarnega poveljstva, za predsednika vlade, obrambnega ministra in šefa sudanskih oboroženih sil. Že na začetku je izključil vsako možnost, da bi se v politično življenje Sudana vrnil politične stranke, »saj je revolucijo izvedel prav zato, da bi odpravil korupcijo in preprečil politične zlorabe«. Dejal je tudi, da ni nobene zveze med prevratom in bivšim sudanskim predsednikom Nimeirijem. Kasneje je Nimeiriju

celo zagrozil, da ga bodo v Kartumu postavili pred sodišče.

Džafarja Nimeirija dolžijo, da je kriv ponovnega razplamtevanja državljanske vojne na jugu Sudana po letu 1983. ko je vsilil islamske zakone tudi nemuslimanskemu prebivalstvu na jugu države. Vojna je terjala že stotisoče življenj, kaos, ki je zavaladal na jugu, pa se je razširil tudi na sever države. V državi, kjer noben segment gospodarskega in družbenega življenja ni mogel več funkcionirati, je vojskovanje vsak dan pogoltnilo milijon dolarjev, mednarodne finančne ustanove pa so do nadaljnjega zaprle svoje vire.

Vojaška hunta zdaj poskuša doseči sporazum z uporniki na jugu. Brigadir Omar el-Bashir je že neposredno po prevratu ponudil upornikom Johna Garanga (SPLA) »Časten mir, če podprejo vojaški prevrat v Kartumu in novo oblast

v državi«. Najprej SPLA ni hotela zavzeti nobenega stališča do prevrata in prevratnikov, ker je čakala na deklaracijo brigadirja El-Bashirja o sudanskem jugu. Prevratniki so svoj poseg obrazložili s skrajnim nezadovoljstvom oboroženih sil in vseh Sudancev z neaktivnostjo vlade premierja Sadiha el Mahdija, saj se je obnem s politiki, ki so ga obdajali, pokazal nemočnega, ko je bilo treba reševati pereče probleme naroda. Vlada tudi obtožuje, da je izolirala Sudan na mednarodnem področju in s tem še bolj otežkočila položaj države, ki so jo cefrali vojna na jugu, lakota in gospodarske težave, ki so že mejile na bankrot.

Poznavalci razmer trdijo, da bo nova oblast v celoti potrdila novembrski mirovni sporazum, ki sta ga v Adis Abebi podpisala voditelj SPLA John Garang in voditelj sudanske demokratske unionistične stranke (DUP) El Migrani. Ta sporazum predvideva zamrzitev šerijatskih, več kot nečloveških zakonov v Sudanu.

Vojaška hunta bo prav gotovo nadaljevala mirovni dialog z Etiopijo, pa čeprav ga je vzpostavil strmoglavljeni premier Mahdi. Sudanci so podpirali eritrejske upornike v Etiopiji, Adis Abeba pa jim je odgovarjala s tem, da je podpirala uporniško vojsko na nemuslimanskem jugu SPLA. Spopad med sudanskim severom in jugom sega daleč v preteklost, ko so imeli jug za rezervat poceni delovne sile, za katere napredek ni bilo vredno investirati nobenega denarja in tudi ne truda.

Poznavalci se strinjajo, da je nastopil zgodovinski trenutek za Sudan. Mirovni sporazum med SPLA in DUP zajema ukinitve izrednega stanja v Sudanu, premirje na jugu, zamrzitev šerijatskih zakonov, ukinitve vojaških paktov Sudana s Tripolijem in Kairo in sklicanje vsedržavne ustavne konference o Sudanu. Ta konferenca je bila napovedana že za 18. september letos, vendar zdaj, po prevratu, tega datuma še niso potrdili.

fl-

Kako smo praznovali dan borca Nočemo biti grobarji

Po vsej Jugoslaviji so se ob 4. juliju, dnevu borca, zvrstile številne prireditve in proslave. V naši republici so bile proslave v Štalcarjih na Kočevskem, v Suhorju v Brkinih, v Kortah na Primorskem, Črnem vrhu nad Idrijo, v Meverlenu v Beli krajini in še marsikje druge.

V Štalcarjih, kjer so odkrili spominsko obeležje Kočevskemu bataljonu je bil slavnostni govornik predsednik predsedstva Slovenije Janez Stanovnik. Med drugim je spomnil, da je Kočevje najtesneje povezano s slovensko državnostjo. V začetku oktobra 1943 je bilo tam zgodovinsko zasedanje prvega slovenskega parlamenta na katerega je prišlo 572 odposlancev iz vse Slovenije in na katerem so razglasili ter potrdili suverenost in neodvisnost slovenske države. Stanovnik je poudaril tudi skrb za sedanjost in prihodnost tako Slovenije kot Jugoslavije. Zato je poudaril pomen Temeljne listine 1989. Ta pravi, da v novih razmerah in z izkušnjami, ki smo si jih nabrali razumemo socializem in samoupravljanje kot tisti instrument organizacije naše družbe, ki temelji na načelu človekovih pravic, spoštovanja dela in načelu demokracije.

Jože Smole, ki je bil slavnostni govornik v Kortah je v svojem govoru med drugim dejal: »V NOB smo Slovenci iz naroda hlapcev postali narod gospodarjev. Postali smo priznan in tudi znan narod v svetovni družini narodov. Pokazali in dokazali smo, da smo sposobni in da hočemo kot narod izpolniti

sleherno zahtevo človeške in razredne solidarnosti. Prav zato se tudi sedaj v teh neprijaznih časih zavzemamo za politiko čistih računov v Jugoslaviji, ki je naša skupna domovina.«

Za dan borca so se delavci Iskre zbrali na Črnem vrhu nad Idrijo, kjer je bil slavnostni govornik podpredsednik zveznega izvršnega sveta Živko Pregelj. Njegova razmišljanja so bila namenjena sistemskim spremembam, ki jih predlaga zvezna vlada. Pohvalno se je izrazil glede dveh pred dnevi sprejetih sodobnih zakonov, s katerimi poslej ne delamo bistvenih razlik med tujimi in jugoslovanskimi gospodarskimi subjekti in napovedal sprejetje vseh preostalih zakonov, ki so potrebni za uveljavitev integralnega trga in za razmah podjetništva.

Z dnevom borca pa je sovpadala tudi 120-letnica gasilstva na Slovenskem, ki so jo obeležili v Metliki, kjer je bil slavnostni govornik predsednik republiškega izvršnega sveta Dušan Šinigoj, ki je med drugim dejal: »Danes vsi skupaj gasimo še nek drug požar. Požar, ki je zajel prav vse pore gospodarjenja in življenja v Sloveniji in Jugoslaviji. Izničuje tekoče rezultate gospodarjenja, prehitve naše napore za stabilizacijo gospodarstva in nam uničuje pogoje za nadaljnji razvoj. Govorim o inflaciji, vedno gori in se širi. Brez resnega in dokončnega spopada z njo, zaman načrtujemo njeno prihodnost. Zato smo v Sloveniji podprli usmeritve gospodarske reforme za tržno naravnano gospodarstvo.«

Maverlen v Beli krajini

Nočemo biti grobarji

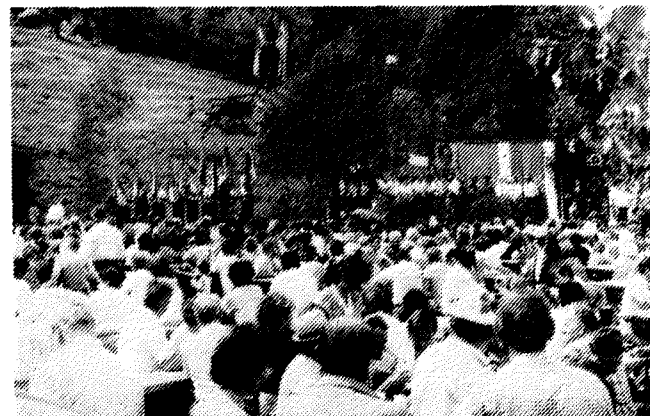
Prostor pred gasilnim domom v srednjevišinski vasiči Maverlen v krajevni skupnosti Talčji vrh v črnomaljski občini je bilo prizorišče osrednje občinske proslave ob dnevu borca. Okrog tisoč ljudi se je udeležilo slovesnosti, na kateri je po uvodnem nagovoru predsednika občinskega odbora ZZB NOV Črnomlja Antona Dvojmoča bil slavnostni govornik predsednik skupščine SR Slovenije Miran Potrč, ki je med drugim dejal: »Kdor bi si želel drugačno Jugoslavijo bi jo moral oblikovati brez nas. Jugoslavija, v kateri ne bi bilo zagotovljeno spoštovanje človekovih in narodnostnih pravic, v kateri bi vladali politični monopol, nacionalna nadvlada ali izkoriščanje, v kateri ne bi bilo učinkovitega samoupravnega odločanja in sodelovanja delavcev o bistvenih vprašanjih njihovega dela in ekonomskih ter socialnih pravicah, ne da ni le po meri slovenskega naroda in državljanov SR Slovenije, temveč taka Jugoslavija tudi ne more obstajati. Pri kopanju groba naši skupni domovini pa ne bi

želeli sodelovati. Te svoje odgovornosti se zavedamo. Želeli bi, da se je zavedajo tudi vsi drugi.«

Črnomaljši so simbolično izbrali kraj proslave, ker je bil blizu Maverlena med NOB

poudarili organizatorji proslave.

V kulturnem delu programa je nastopil pevski zbor upokojencev iz Črnomlja pod vodstvom Franca Mileka.

sedež Glavnega štaba, sedež organov varnosti, začasen grob legendarnega komandanta slovenske partizanske vojske Franca Rozmana-Staneta in vsaka vasica ter steza so žive priče NOB in boja slovenskega naroda proti okupatorjem in njegovim domačim pomagačem, kot so

Prebivalcem KS Talčji vrh bo letošnji dan borca ostal še posebno v spominu, saj je bila ob začetku proslave slovesno odprta skoraj poldrugi kilometer dolga prenovljena asfaltirana cesta. Prenovljen in asfaltiran pa je tudi prostor pred gasilnim domom.

Staš

19. srečanje ZRVS Jugoslavije

Jugoslaviji ne grozi nobena zunanja nevarnost

Srečanja rezervnih vojaških starešin ob 4. juliju – dnevu borca so že ustaljena praksa. Že 18 let se rezervni vojaški starešine ob tem dnevu srečujejo in ob tej priložnosti izmenjajo mnenja in izkušnje, predvsem o vsebini in metodah svojega dela pri usposabljanju članov te organizacije.

Letošnje 19. srečanje je potekalo v Zagrebu, ki je prav toplo sprejel svoje goste. Tako si je okoli 1000 rezervnih vojaških starešin poleg strokovnega dela – tema letošnjega srečanja Bratstvo in enotnost je bila: splošnovojaško in strokovno usposabljanje članov ZRVS, ogledalo več delovnih organizacij, obiskali pa so tudi znane kraje iz NOB in Kumrovec. Kljub obširnemu in moramo reči zanimivemu programu, pa je deževje, ki je poplavlilo zagrebške ulice, ter njegovo okolico, organizatorjem povzročilo obilico težav. Čez noč so morali usposobiti novo prizorišče v zagrebški dvorani Doma športov, saj je bilo prvot-

no v Maksimirju poplavljenno. Zaključno slovesnost srečanja, ki je bila hkrati tudi osrednja jugoslovanska proslava ob dnevu borca so pričeli s polaganjem venca na grobnico narodnih herojev – Mirogoj ter z otvoritvijo razstave o dosedanjih srečanjih. Nato so se vsi udeleženci preselili v Dom športov, kjer jih je pozdravil predsednik pripravljalnega odbora Marijan Kalan, ki je poudaril, da se na Hrvaškem vsi borijo proti različnim pojavom nacionalizma, saj so zgodovinske izkušnje dokazale, da je bila usoda hrvaškega in srbskega naroda vedno tragična, ko so jo krojili nacionalisti.

Predsednica mestne konference SZDL Zagreba Ruška Mance je v pozdravnem govoru dejala, da današnje slavje poteka v času težkih družbenih razmer in v času, ko nas mnogi želijo razdeliti in usodo države in ljudi vezati za svoje parcialne interese. Prav zato, je dejala Ruška

Mance, je letošnje srečanje najboljši dokaz naše opredelitve nadaljnjega razvoja Jugoslavije.

Predsednik rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, Borivoj Petkov je zbranim govoril o nadaljnjem delu vseh članov te organizacije. Ti naj bi se še bolj zavzemali za razvoj sistema SLO in DS ter njegovo podružbljanje.

V imenu oboroženih sil je spregovoril namestnik sekretarja za ljudsko obrambo Stane Brovet. Dejaj, da Jugoslaviji trenutno ne grozi nobena zunanja nevarnost, temveč jo ogrožajo notranje negativne sile, ki skušajo sedanjo krizo izkoristiti za promocijo svojih idej. Govoril je tudi o odnosu armade od izhoda iz krize. Kot je poudaril, se JLA zavzema za učinkovito pravno državo, ki ima jasne cilje ekonomske politike, in ki bo uspešno delovala na vseh nivojih, od občine pa do federacije. JLA se bo borila tudi za ohranitev ozemeljske celovitosti in njeno federativ-

no ureditev, prav tako, je dejal Stane Brovet ni za nas nobene alternative sistemu SLO.

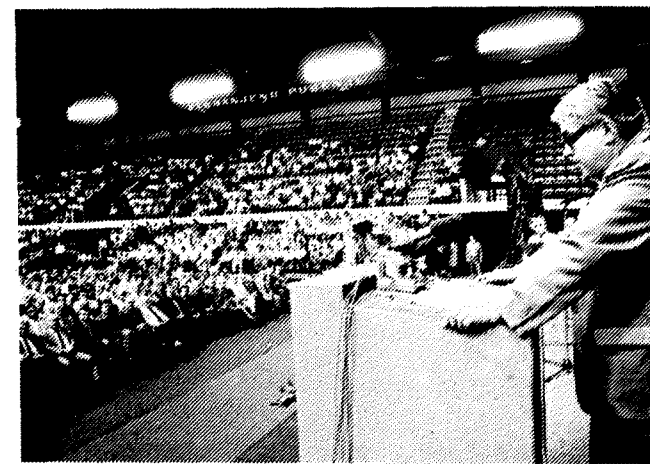
Slavnostni govornik letošnjega srečanja Bratstvo in enotnost pa je bil predsednik predsedstva CK ZKJ Milan Pančevski. Govoril je o krizi, izhod iz nje pa vidi predvsem v pripravi in dokumentih, ki jih bo sprejel 14. izredni kongres ZKJ. Pri tem je še posebej poudaril, da je od odnosa članov ZK in vodilnih ljudi do skepov izrednega kongresa odvisna nadaljnja perspektiva in usoda Jugoslavije. Zato mora vsak od nas sprejeti del odgovornosti za pripravo kongresa, s tem, da si ZK ne sme dovoliti nobene manipulacije. Na kongresu moramo biti enotni, drugače nam naš narod, delavski razred in zgodovina ne bodo oprostili.

Pred pričetkom umetniškega dela proslave so prebrali tudi sporočilo letošnjega sre-

čanja vsem Jugoslovanom, v katerem jih pozivajo k razumnemu in hitremu reševanju perečih vprašanj, še posebno pa so zaprosili udeležence NOB, naj prenehajo

le-ti organizatorji prihodnjega 20. srečanja.

Organizatorji so pripravili tudi tehnični zbor sredstev in opreme naših oboroženih sil,

s prepri in osebnimi obračuni o posameznih vprašanjih in dogodkih iz naše revolucije.

Po tem so hrvaški rezervni starešine predali prapor srečanj črnogorskim, saj bodo

Žal pa je pri tem ponagajal dež, tako da so morali mnogi Zagrebčani, ki so si jo hoteli ogledati, ostati doma in reševati svoje premoženje.

Robert Škrjanc

Koga in kaj sta imela v mislih govornika?

Predsednik predsedstva CK ZKJ Milan Pančevski in viceadmiral Stane Brovet sta na osrednji jugoslovanski proslavi ob dnevu borca nanizala v svojih slavnostnih govorih vrsto misli, ki so se jih lahko razveselili tako borci NOB kot vsi zavedni Jugoslovani. Zavzela sta se za trdno, močno, neodvisno, moderno Jugoslavijo ter za enotnost. Pančevski je hkrati obsodil različne konfrontacije, »ki niso izraz opredelitve in pogledov najširših slojev komunistov, delovnih ljudi in državljanov, temveč ozkih krogov in celo posameznikov v nekaterih vodstvih«. Brovet pa je, poudarjajoč, da zdaj ne grozi Jugoslaviji nobena nevarnost od zunaj, izrecno dejal, da varnost in integriteto SFRJ bolj ogrožajo znana negativna notranja gibanja in različne destruktivne sile, ki skušajo... vsiliti z našo socialistično družbeno ureditvijo nezdružljive opcije. Odločno se moramo boriti, je rekel, proti nosilcem protikomunizma in dogmatizma

in proti vsem tistim, ki napadajo Tita in pridobivte revolucije.

Žal moramo ugotoviti, da so vsi ti lepi izlivi misli, opozoril, etiket, navedb grehov, priseg in opogumljanj za nujne spopade s sovražniki, bolehalo za našo staro, menda neozdravljivo boleznijo anonimnosti. Govornika sta se zadovoljila s pojmi »različni«, »nekateri«, »ozki krogi«, »posamezniki«, »znana negativna gibanja« itd., ki smo jih navedli v polkrepkem tisku. Vprašati se moramo, kaj imata bralstvo in poslušalstvo od takih govorov? Od kdaj se celo vrhovni partijski šef in visok častnik JLA ravna po krščanski, da ne rečem poniglavi klerikalni maksimi, da »se greh pove, grešnika pa ne?« To ne more biti niti pristen komunističen, niti odločen pristop visokega vojaka k problemom; tako se nič ne rešuje. Kar preveč udobna je videti govornikova pozicija, da bo lahko jutri, po jutrišnjem po potrebi dejal: Saj nisem mislil tebe. Četudi gre za takomenovane »slavnost-

ne« govore, je treba jasno in razločno povedati, komu velja ta ali ona kritika. Sicer si bo optimistično razpoloženi poslušalec mislil, no, saj ne gre za moje napake; črnogled pa se bo ne kriv ne dolžen tresel, glej, najbrž graja-lec misli mene...

Slovenci, na primer, ki smo vajeni, da se vsepočez stresa na nas ogenj in žveplo, smo že tako prestrašeni, da zaslutimo v sleherni splošni in brezimni ojstrici naskok na naše dejanje in nehanje. Kako živeti v taki psihotičnosti?

Na drugi strani denimo tistemu delu Srbov, ki so na seriji mitingov, katerih krona je bila kosovska proslava, že dobesedno pokopali Jugoslavijo, še na misel ne pride, da bi se bali kakih očitkov. Pred očmi vse jugoslovanske javnosti so srbski pisci s tiskanimi pamfleti, četniški razbijalci pa s kričaviimi shodi že takorekoč popolnoma razdejali Titovo zgodovinsko podobo, pa jim ne pade las z glave. Čudno, da Pančevski in Brovet nista nič

konkretnega rekla o teh rečeh; samo srbski borci NOB so si doslej upali povzdigniti glas proti tej fašistoidni poplavi.

In ker nihče izmed kompetentnih nikjer nič stvarnega ne reče, gredo stvari svojo pot. Ne kninske provokacije, ne brezprincipialni poskusi rušenja Markovičeve vlade, ne grožnje srbskega partijskega funkcionarja dr. Petra B. Mandića, da bo poslal tanke proti slovenski »kontrarevoluciji«, očitno ne predstavljajo v očeh jugoslovanskih državljanov in partijskih vrhov nič omembe vrednega.

Skratka, videti je, da naša zvezna vodstva tako daleč spoštujejo jezik moči in nasilja, da so izgubila sleherni poslušalca za jezik resnice in argumentov. Samo takšni »politiški« gre pripisati, da se javna beseda celo najvišjih predstavnikov izogiba imenovati stvari in pojave, kakor si zaslužijo. Ta beseda se raje zateka v sivo posplošenost, »miroljubno« (beri: varno) anonimnost in »slavnostno afirmativnost«. S takim ravnanjem, ki seveda pomeni pometanje smeti pod preprogo, ne bomo prišli nikamor.

Zvone Kržišnik

Politkomisar Sime zbira in komentira

Je zdaj na vrsti Makedonija?

»Vožd« srbskega naroda Slobodan Milošević je po velikih uspehih, ki jih je bil dosegel na sila lahek način zaradi znanih okoliščin, sedaj ocenil, da je prišel čas, da se loti še Makedonije, ki je bila za časa vladanja srbske dinastije Karadjordjevičev »južna provinca« oziroma »južna Srbija«. Očitno želi iz SR Makedonije napraviti privesek združeni Srbiji, ki je po novi srbski ustavi postala najbolj enakopravna med republikami SFRJ. Vendar so se mu Makedonci odločno postavili po robu, kar je v Srbiji marsikoga močno presenetilo in celo — osupnilo... Znano je namreč dejstvo, da je novi predsednik jugoslovanske partije Makedonec Pančevski v zelo dobrih odnosih z Miloševićem in da lahko v njegov (Miloševićev) kabinet vstopi kadarkoli brez »trkanja«...

Tudi Vasil Tupurkovski, pravkar izvoljeni član predsedstva SFRJ iz Makedonije, je v dobrih odnosih s Slobom...

Kaj je tako vznemirilo Makedonce, za katere je znano, da so doslej zelo pogosto napadali Slovenijo in njena stališča in da so vedno zagovarjali srbska stališča?

Skupščina SR Srbije je namreč dala pobudo zvezni skupščini, da ponovno preveri upravičenost zveznega zakona iz leta 1945, ki srbskim kolonistom, ki so se od leta 1914 do začetka druge svetovne vojne naseljevali v Makedoniji (»južni provinci« oziroma »južni Srbiji«) prepoveduje vrnitev v Makedonijo.

Prvi so dvignili pravcati preplah makedonski pisatelji in pobudo srbske skupščine obsodili kot »reakcionarno tezo« in kot »politično potezo«, s katero nekdo (namigovanje na Miloševića je očitno, prip. Sime) ponovno želi kolonizirati Makedonijo. S tem pa, po stališču makedonskih književnikov, postavlja pod vprašaj bistvene temeljne pridobitve makedonskega naroda v NOB in pri socialistični izgradnji!

Na makedonskem ozemlju so se bili boji dveh balkanskih in prve svetovne vojne, Makedonija je v šestih letih doživela strahotno opustošenje. V teh časih so si Makedonijo po zgledu imperialistov razdelile in jo tudi okupirale Srbija, Bolgarija in Grčija, ne da bi pri tem količkaj upoštevale interese makedonskega naroda!

Vse to je bilo do podrobnosti načrtovano v kabinetih »demokratskih« balkanskih monarhij. To je bil najbolj črn dan v vsej zgodovini makedonskega naroda...

V teh težkih časih je bilo nad sto tisoč Makedoncev prisiljenih zapustiti rodno zemljo, številne policijske enote pa so »umirjale in urejevale« razmere v Makedoniji z nasiljem in tako pripravljale pogoje za kolonizacijo.

Srbska kolonizacija je imela cilj razbiti strnjeno Makedonijo, pri čemer naj bi srbski kolonisti postali oporišča in stebri reakcionarnega režima

v borbi za uspešno raznarodovanje in asimilacijo makedonskega naroda. Medtem ko so kolonisti v Vojvodini dobivali po pet hektarov zemlje brezplačno, so v Makedoniji dobivali kar po deset hektarov najboljše zemlje...

Kdo so bili kolonisti? To so bili »nacionalno zaslužni in preverjeni elementi«: četniki, žandarji, financarji, optanti, graničarji, duhovniki (pravoslavni), učitelji in uradniki, ki so z zvesto službo režimu izvajali posrbljenje (srbizacijo) makedonskega prebivalstva.

Bila je to dolga in mračna zgodba, ki so jo takratni srbski ideologi takole pojasnjevali: »Srbija potrebuje Makedonijo in jo zato mora dobiti, pa čeprav tam ne bi bilo prav nobenega Srba! Srbija se bo za to borila na življenje in smrt!« Na to v svojem protestu opozarjajo makedonski književniki in brez okolišani kažejo na one, ki želijo ponovno oživetiti navedena stališča...

Makedonski pisatelji nadalje navajajo, da za njih ni »nezazelenih tem«, ker pripadajo narodu. Zato odločno zavračajo pobudo skupščine SR Srbije in zahtevajo od makedonskih delegatov v zvezni skupščini, da zvezna skupščina umakne to srbsko zahtevo z dnevnega reda! Od makedonskega Sobraja pa zahtevajo, da pripravi in objavi Belo knjigo z vso bogato dokumentacijo!

Sicer pa v Makedoniji — predvsem starejši prebivalci — še zdaleč niso pozabili 20. februarja 1914, ko je bil uradno objavljen tako imenovani odlok o kolonizaciji Makedonije, v katerem je Srbija, kot je zapisano, želela raznarodovati (denacionalizirati) Makedonce, oziroma svoj južni del. Dokumenti dokazujejo, da je takrat srbska vlada želela na ozemlju sedanje SR Makedonije naseliti okoli 50.000 kolonizatorjev. To ji ni v celoti uspelo, saj se je v Makedoniji naselilo do leta 1940 le nekaj manj kot 6500 družin, ki jim je bilo dodeljeno 65.000 hektarov zemlje.

Odločna gesta makedonskih književnikov pri obrambi pravic makedonskega naroda pa je potegnila za seboj še druge. Najprej je predsedstvo makedonske socialistične zveze ostro obsodilo pobudo srbske skupščine, republiška vlada pa je navedeno gesto ocenila kot »nesprejemljivo in brez podlage«. Sicer pa so si v Makedoniji edini, da gre tokrat ponovno za aktualizacijo vprašanja kolonizacije Makedonije, kar v sedanjem — že brez tega sila zapletenem — političnem trenutku dobiva še posebno negativno razsežnost. V Makedoniji ocenjujejo, da gre za dobro načrtovano politično akcijo, ki prej ali slej lahko pripelje do nezaželenih posledic...

Risto Lazarov, član predsedstva CK ZK Makedonije, je ob tem dejal: »V zadnjem času se čedalje pogostejše srečujemo z znano tezo o tem, da je Makedonija južna Srbija in da naj se že enkrat uradno

izjasnimo o tem vprašanju. Toda kot da avtorji teh tez pozabljajo, da smo se Makedonci o tem že zdavnaj odločili: 11. oktobra 1941, na II. zasedanju AVNOJ in prvem zasedanju ASNOM!«

Po ostrih makedonskih reakcijah pa so se oglasili tudi odgovorni v Srbiji. Najprej z republiškega komiteja za informiranje Srbije, ki so v uradnem sporočilu — odgovoru na protest makedonskih pisateljev — med drugim zapisali, »da Srbija nima nikakršnih zahtev po makedonskem ozemlju, vendar pa so vzroki za pobudo skupščine Srbije jasni in že dolgo znani: odpraviti krivico, storjeno vsem, ki se ne smejo vrniti na svoja prvobitna ognjišča!«

Podobno obrazložitev so v Makedonijo poslali tudi iz komisije za informativno-propagandno dejavnost pri CK ZK Srbije. V imenu komisije je namreč predsednik republiškega komiteja za informiranje Srbije Živorad Djordjevič dejal, »da Srbija zahteva le tisto, kar ji dovoljuje ustava, to pa je vrniti ljudem pravice, dostojanstvo in zemljo...«

Ti odgovori pa v Makedoniji niso nikogar prepričali, še več, utrdili so jih v prepričanju, da gre v tem primeru za odpranje zgodovinskih ran zaradi še zdaleč ne nedolžnih apetitov severnih sosedov...

Na dan so prišli nerešeni, dolgo zatajevani problemi v srbsko-makedonskih odnosih. Sem sodijo manastir (samostan) Prohor Pčinjski, nepriznavanje avtokefalnosti makedonske pravoslavne cerkve, vzdrževanje grobišč padlih srbskih vojakov v Makedoniji, sporno ozemlje pri General Jankoviću, da naštejemo samo najpomembnejše...

V samostanu Prohor Pčinjski (danes SR Srbija), se je 2. avgusta 1944 konstituiral ASNOM (Antifašistično sobranje na narodnoto oslobodovanje na Makedonija) kot vrhovno predstavniško, zakonodajno in izvršno telo ljudske oblasti Makedonije med NOB.

Ob 25-letnici tega za makedonski narod zgodovinskega dogodka so v samostanu odprli Spominski muzej ASNOM. Na steno samostanskega konaka (gostišča s prenočišči) pa so v makedonščini postavili ploščo v spomin Prvega zasedanja ASNOM.

Lani jeseni so »neznani« storilci spominsko ploščo povsem nepričakovano odstranili, kar je izzvalo burne proteste makedonske javnosti. Na intervencijo državnih organov Makedonije so spominsko ploščo kmalu vrnili na staro mesto, vendar pa javnost le ni izvedela, komu je bila pravzaprav napoti spominska plošča v makedonščini, tako da je ostal kulturni zločin docela nepojasnen.

To je bil povod, da sta se v samostanu Prohor Pčinjski sestala srbski minister za kulturo prof. dr. Milan Ranković

in njegov makedonski kolega prof. dr. Savo Klimovski. Dotaknila sta se več desetletij stare občutljive »tabu« teme, ki (poleg drugih) kali odnose med republikama. Ministra sta se takrat dogovorila, da SR Makedonija skrbi za Spominski muzej Prvega zasedanja ASNOM v samostanu Prohor Pčinjski.

V skladu s tem medrepubliškim dogovorom se je 12. junija odpravila strokovna ekipa Muzeja Makedonije v samostan Prohor Pčinjski, da bi tam uredila in pripravila Spominski muzej ob 45-letnici Prvega zasedanja ASNOM. Toda predstojnik samostana oče Pimen in vranjski vladika Sava jima nista dovolila vstopa, ne meneč se za medrepubliški sporazum. Aroganco Srbske pravoslavne cerkve je

makedonska javnost ostro obsodila ob molku uradnega Beograda...

Kmalu zatem pa sta skopska pravnik Stave Džikov in Vanče Veskov razvnela makedonsko javnost z utemeljeno trditvijo, da samostan Prohor Pčinjski pripada Makedoniji in Makedonski avtokefalni pravoslavni cerkvi!

Pravnika s številnimi dokumenti dokazujeta, da je zgodovinska osebnost sv. Prohor Pčinjski iz Makedonije — iz vasi pri Ovčjem polju. To potrjuje tudi znani srbski zgodovinar in slavist Stojan Novaković v knjigi »Pčinjski poimenik«, ki jo je leta 1895 izdala Srbska kraljevska akademija.

Skopska pravnik nadalje trdita, da nihče nima pravice odtujiti samostana Prohor Pčinjski iz ohridske arhiepiskopije, kamor sodi že od 11. stoletja po odloku bizantinskega cesarja Vasilija II, makedonska pravoslavna cerkev pa je samo obnovila nekdanj slavno ohridsko arhiepiskopijo.

Teh krepkih dokazov, trditva skopskega pravnika, pa Srb-

ska pravoslavna cerkev ne more z ničemer pobiti ali razveljaviti! Dodatna težava pa je še, da Srbska pravoslavna cerkev že desetletja ne prizna Makedonske avtokefalne (samostojne) pravoslavne cerkve, tako doma kot na tujem.

Vsi napor, tudi makedonske oblasti, so bili doslej zaman...

Džikov in Vaskov še navajata, da je bil v številnih zemljepisnih, topografskih, vojaških in drugih kartah vse do leta 1948 samostan Prohor Pčinjski prikazan v okviru meja Makedonije. Po njihovem mnenju se samostan Prohor Pčinjski nahaja danes v Srbiji zaradi sile ostre srbske propagande do konca 19. stoletja pa tja do srede tega stoletja. Vse do leta 1952 je bil samostan Prohor Pčinjski predmet velikega nesporazuma med Srbijo in Makedonijo, ko je srbska vlada na čelu z dr. Blagojem Neškovićem izsilila pristanek makedonske vlade za spremembo medrepubliške meje.

Tako je denimo Vojislav Šešelj na avstralski televiziji in na radiu izjavljal, da makedonskega jezika in makedonskega naroda ni. Kmalu so začele krožiti govorice, da se za temi »poskusnimi baloni« skriva »peklenski načrt« Slobodana Miloševića in srbskega vodstva, ki računata, da bi lahko po razpadu Jugoslavije in ločitvi Hrvatov in Slovencev ustanovila »veliko Srbijo«. Tako Nedeljna Borba.

Spričo vsega navedenega pa mi ni znano, kako je makedonska javnost sprejela izjavo Slobodana Miloševića na Kosovu: »Srbija je zmeraj osvojajala sebe in druge, nikoli pa ne osvajala ali izkoriščala!«

Spet brez federativne

V svojih komentarjih sem že nekajkrat — zadnjič 15. junija — zapisal, da »vožd« srbskega naroda Slobodan Milošević sploh več ne uporablja v svojih javnih govorih besede »federativna«, ko govori o bodoči Jugoslaviji. Ob tem sem še zapisal, da imam vtis, da se te besede in njene vsebine boji kot hudič križa. Da gre pri tem za federativno avnojsko Jugoslavijo ni treba posebej poudarjati!

Karizmatični Sloba je ostal zvest sam sebi tudi na mogočni proslavi kosovske bitke, ki še vedno traja, vendar tokrat brez Turkov... V slavnostnem govoru tudi tokrat ni prišla iz njegovih ust beseda »federativna«, ko je govoril o Jugoslaviji, kar si velja zapomniti...

Ko sem že pri proslavi kosovske bitke naj omenim še število udeležencev. TV Beograd, Politika, Tanjug in drugi so poročali kar o dveh milijonih udeležencev, medtem ko so tuji poročevalci ocenili, da je bilo udeležencev znatno manj, največ okoli 700.000.

Menim, da so bili tuji obiskovalci bližje resnici. Pri tem se opiram na uradne številke organizatorja proslave, ki je sporočil, da je na Kosovo polje pripeljalo 6000 avtobusov, 40.000 osebnih avtomobilov in nekaj izrednih vlakov. Če računam na avtobus povprečno po 50 potnikov, za osebni avto pa po štiri potnike, pridem šele do številke 460.000 obiskovalcev...

Edini, ki se je na proslavo pripeljal s helikopterjem, je bil Slobodan Milošević...

Nov naslov

Beograjska Politika, po Miloševiću naš najboljši list, je na vidnem mestu objavila sporočilo kabineta predsednika predsedstva SR Srbije Slobodana Miloševića. V sporočilu prosijo občane, naj pisma predsedniku predsedstva SR Srbije ne pošiljajo več na naslov njegove žene prof. dr. Mirjane Marković (Filozofska fakulteta v Beogradu), temveč naj jih pošiljajo neposredno Slobodanu Miloševiću.

To malce nenavadno sporočilo pa mi je povsem razumljivo in ga odobravam. Sloba kot dober Srb pač spoštuje srbski rek: »Ne daj da ti žena otvara pisma!«

Vaš Sime

Tradicionalni pohod Pohorje-Rog

Od 23. junija do 1. julija je trajal 13. pohod po poteh NOB Pohorje-Rog mladincev prostovoljcev v Teritorialni obrambi mesta Maribor. Okoli 60 mladincev prostovoljcev in njihovih mentorjev je 23. junija odšlo na pot s Trga svobode, vrnili pa so se 1. julija popoldne v Izobraževalni center za SLO in DS Maribor v Pekrah. Prvi dan so se z vlakom odpeljali iz Maribora do Novega mesta in Uršnih sel, odkoder so odšli do Občic, kjer je bila izhodiščna točka pohoda. V naslednjih dneh pa so šli peš do Baze 20 na Rogu, do Čermošnic, do Suhorja in do kraja Ravnace, kjer so jih prebivalci pristrčno

in gostoljubno sprejeli ter se skupaj z njimi udeležili partizanskega mitinga. Obiskali so tudi Trdinov vrh, Otočec, Šmarjeto pri Šmarjeških toplicah, Bučko, Veliki trn, Brestanico, spominski park Trebče, Kumrovec, Sedlarjevo, Pilštanj, Lesično, Šentjur, Dramlje, Frankolovo, Vitanje, Roglo, Pesek in Osankarico. Prvega julija so odšli iz Osankarice in prispeli prek Areha in hotela Bellevue v Pekre. Na tej poti so prehodili okoli 230 kilometrov. **Komandant pohoda je bil rezervni kapetan Goran Vidrih, medtem ko je organizacija pohoda bila v rokah mestnega štaba za Teritorialno**

obrambo oz. rezervnega kapetana Stojana Ledineka.

Po pohodu je Stojan Ledinek dejal, da so pohod dobro pripravili in da so poskrbeli tudi za delovanje zdravstvene službe, kuhinje in drugih služb. Vse se je odvijalo po predvidenem programu. Ljudje so jih povsod pristrčno sprejeli. Komandant pohodne enote **Goran Vidrih** je dejal, da so na tem pohodu sodelovali tudi vojaki JLA ter skupina petih mladincev iz Kraljeva. Pohod je po njegovem mnenju v vsakem pogledu uspel, saj so si pohodniki ogledali kraje z NOB in posamezna spominska obeležja ob tej poti, razen tega so se zblížili in spoprijateljili z mladimi iz vseh predelov Jugoslavije. Prepričan je, da bo pohod ostal vsem udeležencem v nepozabnem spominu. Posebej je vesel, da so bili na pohodu tudi mladi iz Kraljeva in voja-

ki, ki so prispevali pomemben delež pri tem pohodu.

18-letni učenec Srednje kmetijske šole iz Kraljeva Dejan Najdanović je bil prvi na takšnem pohodu. Povedal je, da so jih povsod na tem pohodu lepo in pristrčno sprejeli in da se je dobro počutil. Bilo je naporno in prijetno, saj je spoznal vrsto svojih vrstnikov iz Slovenije in drugih republik. **Vodnik JLA Aleksander Šopov** je bil predpostavljeni vojakov, ki so sodelovali na pohodu. Za vojaške je bil pohod resnično doživetje, saj so videli nove kraje in se seznanili z mladimi iz vseh naših republik. Vojaki so bili iz vseh naših republik. Ljudje so vojaške in druge udeležence pohoda povsod zelo lepo sprejeli. Vsi so bili zadovoljni, da so lahko sodelovali na tem pohodu.

Marjan Kos

Priprave na volitve v borčevskih organizacijah

Drugo leto izteče mandat tudi vsem vodilnim delavcem in vodstvom krajevnih, občinskih in republiških organov Zveze združenj borcev NOB. O pripravah na kadrovanje oz. evidentiranje možnih kandidatov je tekla beseda tudi na junijski seji občinskega odbora ZZB NOV Radovljica. Glede na starostno strukturo, predvsem pa na zdravstveno stanje in fizične zmogljivosti borcev, katerih povprečje že presega starost 70 let, bodo po mnenju razpravljalcev, morali posebej upoštevati to kadrovske specifičnosti, kar velja še posebej za predsednike, tajnike in člane upravnih odborov krajevnih organizacij ZB NOV.

Zategadelj za borčevsko organizacijo ne more veljati načelo zamenjave kadrov kot predvideva statut, pač pa že sprejeti statutarni sklep, občinske organizacije ZZB NOV, ki omogoča zdravim in

sposobnim kadrom za nedolgo dobo podaljšati mandat na posameznih funkcijah. Treba je reči, da vsi kadri v vodstvih ZZB NOV v občini opravljajo svoje funkcije neprofesionalno, za razliko od drugih družbenopolitičnih organizacij, zato je njihova pripravljenost vztrajati na vodilnih mestih v bazi, vredna vse pohvale.

Borčevske organizacije v radovljiški občini se bodo kot frontni del Socialistične zveze, tako kot vselej, tudi tokrat dejavno vključile v predvolilne in volilne postopke za delegate skupščin KS, občine in SIS. Ker je še precej odprtih vprašanj bodoče sistemske ureditve, ki je predvidena z ustavnimi spremembami, niso mogli oblikovati dokončnih stališč. Vsekakor pa podpirajo predvidene spremembe in soglašajo s težnjami večine prebivalcev

naše republike o političnem pluralizmu, čeprav z nekaterimi pomisleki (zavoljo slabih izkušenj) o večstrankarstvu, ki utegne biti glavni kamen spotike pri dokončnem opredeljevanju za omenjene sistemske novosti. Nedvomno je bila tudi tokrat izrečena podpora stališčem predsedstva RO ZZB-NOV kot tudi slovenskemu političnemu in državnemu vodstvu, za prizadevanja, ki jih je pokazalo v dosedanjih dialogih s predstavniki nekaterih republik in zveznih organov. Soglasno so se izjasnili za osnutek temeljne listine Slovenije 1989, na katerega so dali nekaj načelnih pripomb, ki ne morejo vplivati na končno besedilo.

Predsedstvo je izrazilo zaskrbljenost tudi zavoljo neurejenih finančnih razmer na zvezni ravni iz proračunskih virov ter udeležbe republik in

pokrajin. Odločno se je zoperstavilo poskusom centralizacije sredstev namenjenih za borbe. Nelogično in neracionalno je, da republike prispevajo v skupni zvezni sklad svoj delež, slednji pa potem zopet deli in razporeja nazaj republikam po lastni presoji, za kar se seveda goreče zavzemajo borčevska vodstva manj razvitih republik in Kosova, spričo zagotovljenih virov na škodo tistih, ki največ prispevajo. Takšno manipuliranje s skupnimi sredstvi je po mnenju predsedstva Občinskega odbora ZZB NOV Radovljica, nesprejemljivo, zato je treba spremeniti oz. odpraviti takšen način financiranja potreb borcev. Najbolj pošteno pa bi bilo, če bi vsaka republika to opravila sama zase, seveda s sočasnimi pokritjem skupnih zveznih obveznosti.

JR

Ne pustimo razvrednotiti našega deleža

Na zboru območne skupnosti borcev trinajste SNOUB »Mirka Bračiča« v Mariboru, katere predsednik pododbora je Ciril Gregor, so poudarili, da so njeni člani ne glede na njihovo starost in zdravstveno stanje še vedno dejavni in vključeni v razne oblike družbenopolitične dejavnosti.

V območni skupnosti je vključenih 108 borcev: 72 jih živi v mariborskih občinah, 30 v slovenjebistriški občini, po 1 pa v Ptuj, Ormožu, Ljutomeru, Gornji Radgoni, 2 pa v Bosni in Hercegovini. Med 60. in 70. leti je 74, 70 in 80 29 in nad 80 let pa 5 borcev.

Lani, ko so proslavljali 45. obletnico ustanovitve brigade, so v Velenju pripravili spominsko slovenost, ki se jo je udeležilo 120 borcev te enote iz vse Slovenije. Obiskali so Dražo vas, kjer je bil ranjen Milenko Knežević, njihov komandant brigade, v Spitaliču njegov grob, spominsko zidnico na Tolstem trgu, kjer je preminil.

Stalne stike vzdržujejo z osnovno šolo v Framu, ki je poimenovana po tej enoti. Borci se vsako leto udeležijo njihovega obrambnega dneva, prav tako so prisotni na Sedlarjevem, ko sprejmejo pohodnike in na osrednjem srečanju borcev štirinajste divizije v Ljubljani.

V Poljčanah in v Slovenski Bistrici bodo eno izmed njihovih ulic preimenovali po enoti Mirka Bračiča. Krajevna skupnost »Alfonza Šarha« pa že ima izbrani datum 9. oktober za svoj krajevni praznik. Tega dne je Bračičeva brigada napadla

nemško postojanko v Slovenski Bistrici. Kaže, da bodo tudi v Rušah prav tako poimenovali eno svojih ulic po narodnem heroju Dušanu Remihu-Duški, ki je padel na tem območju. To nalogo je v svoj program že vključil občinski odbor ZZB NOV Maribor-Ruše. Že četrto leto zbirajo denar za monografijo o svoji brigadi, ki jo piše Mirko Fajdiga, predvidoma pa naj bi izšla čez tri ali štiri leta.

V razpravi so opozorili na primer, ki se je odigral v Beogradu. Takrat naj bi na ustanovnem sestanku sekcije borcev, ki so se bojevali v Sloveniji, zatrjevali, češ da Ivan Dolničar, nekdanji komisar Bračičeve brigade in pozneje sedemnajste divizije, ni ujel Aleksandra von Löhra, nemškega feldmaršala, ampak neki Dobajić. Bračičevci so se o tem spraševali, kako je kaj takega sploh mogoče. Zavzeli so se, da ne bodo dopustili, da bi kdorkoli razvrednotil delež, ki ga je dala Slovenija v NOB, zlasti enote štirinajste divizije, četrte operativne cone sedmega in devetega korpusa. Istočasno so izrekli vso podporo Ivanu Dolničarju in se mu zahvalili za njegovo dosedanje delo.

Zbor je pozdravil Marjan Prestor, predsednik osrednjega odbora brigadne skupnosti Mirka Bračiča. V razpravi je sodeloval še Franci Pivec, predsednik Mestnega komiteja ZKS Maribor, ko je razmišljal o družbenopolitičnih razmerah pri nas in v Mariboru. **Drago Miklavc**

Posnemanja vreden primer

Po Sloveniji so številni spomeniki NOB, ki so slabo ali pa sploh niso vzdrževani. Tako so nam namesto v ponos bolj v sramoto. Pogosto se vsi tisti, ki bi morali skrbeti za te spomenike, izgovarjajo, da ni ljudi, ki bi to delali, da ni denarja in še marsikaj drugega.

V Rušah pa so problem vzdrževanja okolice spomenika rešili že pred leti. Za cvetlične nasade in gredice pri

njihovem spomeniku NOB in grobnici padlih borcev že vsa leta urejajo učence Srednje kemične šole v Rušah.

Organizira in vodi jih njihova, sedaj že upokojena profesorica Genica Pen, ki je zelo dejavna tudi na drugih področjih.

Na fotografiji je tovarišica Pen z eno izmed učenk, ko sta pred dnevi urejali cvetlični nasad. **I. B.**

Uspela razstava cvetja in lovstva v Cerkljah

V torek zvečer so v osnovni šoli Davorin Jenko v Cerkljah zaprli jubilejno 20. razstavo lovstva in 23. razstavo cvetja, ribištva, čebelarstva in obrtništva pod pokroviteljstvom Agromehanike Kranj, katero sta vzorno pripravila Turistično društvo Cerklje in Lovska sekcija, za katero zaslužita vse priznanje. Prireditve pa se je vključila v praznovanje 750-letnice poimenovanja Cerklj.

V petih dneh si je razstavo ogledalo 12.500 obiskovalcev, lovska razstava pa je bila ena največjih letos v Jugoslaviji, na njej pa je bilo prikazano 1500 lovskih trofej med njimi prvi trofeje iz Amerike, Kanade in Afrike. Cerkljanska lovska razstava prekaša marsikatero bolj zvenečo v državi in je lahko v čast slovenski lovski organizaciji. Čeprav so v Cerkljah brez lovišča, je v njih veliko ljubezni do divjadi in lovstva.

Na ogled je bilo tisoč raznobarnih cvetlic in rož gospodinje iz vasi pod Krvavcem in zasebnih vrtnarjev, tako v notranjih prostorih šole kot na zunanjem razstavnem prostoru. Posebno mesto pa je zavzemal družbeni sektor kot Cvetličarne Ljubljana, Agraria Čatež, Semesadika Mengeš in KŽK Vrtnarija Zlato polje, posebnost na razstavi pa je bilo več sto raznobarnih metuljev, ki jih je pripravil Iskraš Ivan Jugović iz Kranja ter minerali in fosili Franca Stareta iz Žabnice. Prireditve je motil tudi dež, tako, da vse žal niso bile organizirane.

Cerklje so bile v času razstave zelo lepo urejene. Cerklje imajo veliko naravnih in kulturnih znamenitosti. V času razstave je bilo tudi več prireditve, kot je bilo v soboto lovsko tekmovanje na Štefanji gori na katerem je zmagala ekipa LD Dolič med posamezniki pa Tomaž Hain, prav tako iz LD Dolič.

V nedeljo popoldne je bilo tekmovanje harmonikarjev, zmagal pa je Marjan Vehovec iz Smlednika, nato pa je bila mini modna revija šiviljev izpod Karvavca, ki je bila deležna za nove izdelke številnih pohval in priznanj. Zanimiv pa je bil tudi prikaz kmečkih občutnih kamel in običajev.

Gorenjska turistična zveza je podelila Lovski sekciji posebno priznanje za dolgoletno uspešno delo pri organiziranju razstav, najzaslužnejšim razstavljalcem so podelili plakete in priznanja.

Cerkljanski turistični delavci pa so zelo ponosni na nove družbene prostore, katere jim je izročil v Hribarjevi hiši v Cerkljah, kjer so že prostori Ljubljanske banke, glavni direktor Ljubljanske banke – Temeljne banke Gorenjske Kranj tov. Bedina, ključke novih prostorov pa je prejel predsednik društva Miro Jagodic.

Janez Kuhar

Sodelovanje s prebivalci je zelo dobro

Vojaško strokovno urjenje, idejno-politično delo, varčevanje, racionalno poslovanje, vsestransko sodelovanje z vsemi strukturami mesta in druge dejavnosti so glavni dejavniki, da pripadniki enote JLA iz garnizije v Ilirski Bistrici dosegajo zelo dobre rezultate pri urjenju. Posebej velja pri tem opozoriti na delo mladinske organizacije in organizacije ZK ter vsega kolektiva. To so ugotovili tudi na volilni konferenci ZK v njihovi enoti.

Poročilo o dveletnem delu osnovne organizacije ZK je prebral Ljubo Buljin, ki je do zdaj predsedoval komiteju. Iz poročila in razprav je bila jasno razvidna zelo dobra ocena dela zveze komunistov v enoti.

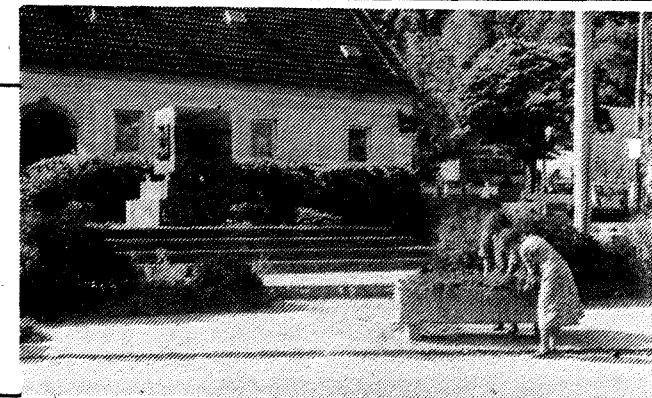

Med volitvami novega komiteja

Volilne konference sta se udeležila tudi sekretar občinskega komiteja ZK Ilirska Bistrica Ernest Primožič in občinski sekretar za ljudsko obrambo Ivan Bergoč. Ernest Primožič je posebej opozoril na vsestransko sodelovanje pripadnikov JLA z mladino v njihovi občini, hkrati pa je dejal, da bi se enota JLA morala še bolj tesno povezati z mladino v krajevnih skupnostih.

Na volilni konferenci so izvolili tudi novi komitej ZK, ki ga bo v prihodnjem mandatnem obdobju vodil Zdravko Horvat.

Petar Nikolić

Partizanska gimnazija na Notranjskem

Pred kratkim sem gledala TV oddajo z naslovom »MATURA«, ki je obravnavala pričevanje dijakov partizanske gimnazije v Črnomlju. Priznam, da sem bila zelo razočarana, saj o gimnaziji v Starem trgu pri Ložu ni bilo niti besede. Bila sem dijakinja te gimnazije iz razreda prvih maturantov, zato sem se odločila, da napišem svoje spomine na te čase.

V šolskem letu 1943/44 sem obiskovala šesti razred na osnovni šoli v Starem trgu pri Ložu. V razredu smo bili zbrani učenci iz šestega, sedmega in osmega razreda. Imeli smo isti učni program in isto učiteljico – ravnateljico šole Šanko Prešernovo.

Bili so zelo nemirni časi in vojske so se stalno menjavale, bilo je tako imenovano »osvobodeno ozemlje«. Bili so pogosti vdori okupatorja in domačih izdajalcev, vrstile so se izdaje in padale žrtve, naš pouk pa večkrat prekinjen. Šolo smo obiskovali le tisti učenci, ki smo jo želeli obiskovati in kolikor nas je lahko, saj nekateri so bili v internacijah, drugi v partizanih, bili so pa tudi taki, ki so iz sovražnosti šolo samovoljno zapustili. Iz treh razredov nas je bilo komaj za dober razred.

Pouk je bil prilagojen takratnim razmeram, vendar urnik ni bil preveč okrnjen. Tisto, kar smo zamudili, smo tudi drugič nadoknadili. Kolikor se lahko spominjam in danes ocenjujem, sem prepričana, da smo se veliko naučili, saj je bil učni program prilagojen učencem treh razredov. Poleg splošnih predmetov po programu, smo imeli tudi praktične predmete, kot so gospodinjstvo, ročna dela in vrtnarjenje. Obdelovali smo tudi šolski zelenjavni vrt.

V drugem polletju smo veliko časa posvetili pripravam na šolsko razstavo, ki naj bi bila plod našega celoletnega dela in učenja. Na koncu leta smo razstavo slovesno odprli. To je bil zelo pomemben dogodek za naš razred in tudi za šolo v celoti. Celoletni šolski program smo predstavili tudi praktično in našim obiskovalcem tudi strokovno obrazložili naše izdelke.

Pripravili smo velik peškovnik, ki je predstavljajal

zemljevid Slovenije z našim gorstom, vodovjem, železnico in cestami, ter z vsemi pomembnimi oznakami (vrhovi, križišči, mesti itd.) Zbirali smo tudi razglednice in slike pomembnosti iz celega sveta, kar je bilo v teh časih zelo težko. Izdelali smo tudi praktične predmete, razna orodja, toplo gredo itd. Stene so bile obložene z zemljevidi in smrečnimi fotografijami, napisi in nalepkami. Obiskovalce smo sprejemali pri vhodu in jih vodili po razstavi. Za vsako področje smo imeli pripravljeno strokovno razlago, da so obiskovalci dobili pravilno predstavbo o tem, kar so videli. Obisk je bil za tiste čase dober in s tem naše delo tudi poplačano.

Kako je nastala ideja in kdo je bil ustanovitelj gimnazije mi ni znano, vem pa, da je učiteljica Prešernova veliko pripomogla, da smo pridobili ustrezno znanje za nadaljnje šolanje na gimnaziji. Obvestili so nas, da bo ustanovljena gimnazija in da bodo najboljši učenci lahko nadaljevali šolanje. Ker smo že vsi dokončali namanj šest razredov, so se odločili, da bomo obiskovali strokovni pripravljalni tečaj in opravili izpit čez prvi razred gimnazije. Tečaj smo obiskovali med počitnicami na osnovni šoli in opravili sprejemni izpit za sprejem v drugi razred. Učenci petega razreda pa so se vpisali v prvi razred gimnazije.

Gimnazija je bila ustanovljena leta 1944 v Starem trgu pri Ložu. Imela je samo prvi in drugi razred. Pouk je bil v stavbi sredi vasi. Učili so nas partizanski profesorji, oblečeni v uniforme. Pouk je bil prilagojen takratnim razmeram. Nismo imeli ustreznih učnih pripomočkov, veliko je bilo razlage in pisanja zapiskov, imeli pa smo partizanske časopise, ki so izhajali

za mladino in bili na tekočem s političnimi dogodki, saj nas je bilo več članov SKOJ-a, ki smo bili o dogodkih še bolj obveščeni.

Reden pouk pa so večkrat prekinjali vdori okupatorja in domačih izdajalcev, ki so večkrat iznenada onemogočili pouk, pobili in odpeljali večje število domačinov, ki so bili aktivisti OF in požigali domove.

Spominjam se dogodka, s katerim je bil dokočno prekinjen pouk na gimnaziji. Med uro zemljepisa smo iznenada zaslišali streljanje, čisto blizu šole v smeri Ulake. Profesor je takoj prekinil pouk in nam svetoval, naj se umaknemo iz razreda. Vsak izmed nas je iz razreda odnesel tudi naše šolske pripomočke (zemljevide, globus, knjige, partizansko literaturo in šolske zvezke). Tako obloženi smo zbežali skozi zadnja vrata v sosednjo hišo k Jerancetovim. Prepovedano literaturo smo kurili v njihovem štedilniku in čakali na razplet dogodkov. Pozneje smo izvedeli, da sta se dva profesorja,

ki sta zapustila šolo skupaj z nami, skrila v sosednje gospodarsko poslopje ter se tako izognila aretaciji, naš razrednik pa je odšel skozi glavni vhod in bil aretiran, ter odpeljan na Rakek.

Pred tem dogodkom smo imeli že dolgo časa osvobodeno ozemlje, zato je bil ta naden vdor sovražnika veliko presenečenje in je bilo aretiranih tudi več aktivistov, ker niso pravočasno zbežali v gozdove.

Ko smo v sosedovi kuhinji čakali, da se v vasi umiri streljanje, nas je eden od sošolcev obvestil, da so domobranci prijeli našo učiteljico Prešernovo. Ker smo vedeli, da je aktivistka OF, smo se bali za njeno življenje. Nekaj njenih učencev se nas je odločilo, da našega župnika, ki je

že večkrat posredoval pri okupatorju, naprosimo, da bi posredoval tudi za našo učiteljico. Župnik je posredovanje odločno odklonil, češ da nima nobenega vpliva, da njegova beseda pri okupatorju ne velja. Prešernovo sta pripeljala dva domobranci domačina. Ustavili smo jih pred pošto, zahvalila se nam je za našo skrb, takrat smo jo zadnjič videli. Prešernovo so še isti dan zverinsko ubili pri Sv. Ani nad Ložem. Pokopana je bila na pokopališču v Pod-

Učenci partizanske gimnazije iz Starega trga pri Ložu so svoje šolanje sklenili leta 1947. Na posnetku so učenci, ki so takrat maturirali.

cerkvi pri Starem trgu. Spominjam se, da je bil deževen dan, ko smo se poslovili od nje, vendar slovo je bilo zelo lepo in nepozabno. Malo vaško pokopališče je bilo prepolno mladine in odraslih. Vrstile so se pesmi, recitacije in poslovinne besede, imeli smo jo radi in tudi ona je imela rada nas.

S tem dogodkom je bil prekinjen pouk na partizanski gimnaziji do osvoboditve, saj ni bilo več pogojev za varnost učiteljev ne dijakov.

V šolskem letu 1945/46 po osvoboditvi je bila gimnazija ponovno odprta. Vsi dijaki, ki smo obiskovali prekinjeni

prvi in drugi razred smo imeli pravico opraviti izpit čez prvi oz. drugi razred. Tretji razred gimnazije sem obiskovala redno, saj je bila že svoboda in se je življenje počasi normaliziralo. V šolskem letu 1946/47 smo končali šolanje dijaki partizanske gimnazije. Bili smo prvi maturantje na tej gimnaziji, to je bila mala matura. Na zaključni izlet smo odšli na Gorenjsko v Prešernovo Vrbo in na Bled, povzpeli smo se tudi pod vznožje Stola.

V Radovljici smo prenočili pri bivših učencih naše razredničarke Jerce Grafenaverjeve.

Ivanka Oraže

Od Judenburga do Trsta

Uglajen, umirjenega vedenja in bistrega uma in spomina, ki ga leta niso prizadela. Njegovi gibi kažejo, da imam pred seboj nekdanjega športnika, takšen je 89-letni Franc Volkar iz Pirana, sicer rojen Ljubljčan, kjer je preživel tudi večji del svojega dosedanjega življenja.

Živel je bogato in razgibano življenje, polno lepih pa tudi grenkih spominov in ne brez razočaranj, ki ga pa niso spravila v malodušje.

Med prvo svetovno vojno so ga še kot nedoraslega mladeniča vpoklicali k vojakom in dodelili v znani 17. pešpolk imenovan tudi polk kranjskih Janezov v Judenburgu. Tu se je udeležil tudi znanega judenburškega upora. Na ta

upor ga vežejo hudi spomini. Ko pripoveduje o teh časih, besede kar nekako zastajajo, postane zamišljen, še posebej ko pripoveduje o streljanju nekaterih upornikov, med katerimi so bili tudi njegovi osebni prijatelji. Najprej so odbrali za streljanje vsakega drugega upornika, kasneje vsakega desetega in končno, so se odločili, da so dali pred hitro sodišče le vodilne upornike, jih nato vpricho ostalih upornikov usmrtili ter jih tako hoteli s terorjem prestrašiti. Nato so jih poslali »v klavnico« na Tirolsko fronto. Orožje so jim zaupali šele v strelskih jarkih.

Po avstroogrskem razsulu je bil zajet, vendar mu je v Trbižu uspelo pobegeti in

Franc Volkar

se vrniti domov. Tako se je zanj končala I. svetovna vojna. Pri tem moram popraviti napako, ko sem v TV-15 z dne 15. junija letos mimogrede omenil v članku njegovo ime in napisal, da je bil Maistrov borec namesto judenburški upornik.

Ko je bila okupirana Jugoslavija, se je zavedal kje je njegovo mesto in se

je že 1941. povezal z OF. Večkrat so v njihovo gostilno pri Janezu na Poljanski cesti v Ljubljani zahajali tudi takrat najvišji organizatorji in voditelji OF. O dogodkih v tem času bi lahko veliko napisal, vendar naj omenim le to, da je bil zaradi izdajstva spomladi 1943 aretiran. Iz zapore se je rešil s podkupnino, šel v ilegalo in po razpadu Italije v partizane. Bil je najprej v Ljubljanski brigadi, nato na Glavnem štabu NOV in POS.

Ob koncu vojne je sodeloval v bojih za osvoboditev Trsta. Tako je ta pokončni človek začel svoj boj za narodovo samobit. Z judenburškim uporom v prvi svetovni vojni in končal kot borec starešina v osvobojenem Trstu.

Žarko Žbogar

Pred petinštiridesetimi leti v Baški grapi

Mile Pavlin

Prva noč in prvi dan boj

2

Glede na to, da je noč v tem letnem času zaradi poletnega obrata sonca najkrajša, so nekateri enote prišle na izhodiščne položaje, ko je bilo že svetlo ali v jutranjem mraku, medtem ko so se druge že bojevale.

Zato so bile zaradi streljanja vse posadke po bunkerjih opozorjene, da jim grozi napad in se v večini primerov že pred partizanskim napadom zasedle obrambne položaje, tako da niso bile presenečene.

V vzhodnem delu Baške grape je štab korpusa namenil najpomembnejšo nalogo Gradnikovi brigadi, ki naj bi obkolila Grahovo in Hudajužno ter obema posadkama preprečila izpade, poleg tega pa naj bi napadla in zavzela tudi Koritnico. En bataljon Vojkove brigade pa naj bi napadel in zavzel postojanko pri Mohorcu, katere posadka je stražila

viadukt čez Grapo hudournika, ki je ob nalihvih pritekel s pobočij Porezna; ta je stal na treh opornikih.

Na zahodnem delu, na območju 30. divizije, naj bi Gregorčičeva napadla Klavže, »Triestina d'assalto« pa Knežo. V slednji je bila posadka sestavljena iz italijanskih vojakov, zaradi česar je štab korpusa računal, da jih bodo rojaki iz »Triestine d'assalto« med bojem pregovorili k vdaji. Bazoviška brigada je imela nalogo z obrambnih položajev vzhodno od Bače pri Modreju in na pobočjih Senice preprečiti sovražnikovo posredovanje iz smeri Gorice in Tolmina. Kosovelova je bila odrejena v divizijsko rezervo, nastanila se je v Logarščah in okolici.

Ko se je zdajnilo, so partizani 1. bataljona Prešernove začeli z mitraljezi in protitankovskimi

puškami obstreljevati bunkerje ob železnici med Podbrdom in Hudajužno. Italijanske posadke nekaterih bolj izpostavljenih bunkerjev tega niso vzdržale in so se umaknile v zavetje drugih ali v Podbrdo. Vendar partizani zaradi obstreljevanja iz drugih bunkerjev ali Podbrda niso mogli do bunkerjev, da bi jih porušili. Popoldne 29. junija je pripeljal skozi predor oklopni vlak ter pobral mrtve in ranjene, nato pa je odpeljal nazaj proti Bohinju. Po podatkih obveščevalne službe je tja pripeljal okoli 30 mrtvih in ranjenih. Drugi in 3. bataljon tega dne nista prišla v stik s sovražnikom, brigadni minirji pa so razstrelili pobočje nad cesto nedaleč od Petrovega brda, tako da je plaz kamenja zasul cesto.

Še predno se je zdajnilo, je 1. četa 1. bataljona Vojkove brigade, okrepljena z minerji, težkimi

mitraljezi in protitankovskimi puškami zaman dvakrat napadla bunkerja na obeh koncih viadukta pri Mohorcu, pač pa so partizani preprečili, da bi sovražnik postojanki pri Mohorcu skozi predor poslal iz Hudajužne pomoč. Z dnem se je 1. bataljon Vojkove umaknil više na pobočje.

Koritnico je napadel drugi bataljon Gradnikove brigade; tretji je varoval njegovo zaledje v smeri proti Grahovem, prvi pa je obkolil in napadel Hudajužno. Sovražnikova posadka v Koritnici je bila zaradi streljanja drugje že opozorjena na možnost partizanskega napada, zato je drugi bataljon pričakal v bunkerjih. Z dnem se je tretji bataljon moral umakniti, zaradi česar je lahko sovražnik udaril v hrbet napadajočemu drugemu bataljonu pri Koritnici; v teh bojih sta oba bataljona imela 11 mrtvih in 10 ranjenih.

Podobno pripravljen za boj je sovražnik pričakal tudi »Triestino d'assalto«, tako da ga ni presenetila in se je z dnem morala umakniti. Bazoviška pa je

že zgodaj zjutraj pognala v beg sovražnikovo skupino, ki je iz Svete Lucije skušala prodreti do Knežne oziroma udariti v zaledje »Triestini d'assalto«. Nekaj kasneje pa je preprečila sovražnikov poskus, da bi napadenim potojankam v Baški grapi iz Svete Lucije odvzela nekaj streliva. Popoldne 29. junija pa je Bazoviška zavrnila dva nova manjša sovražnikova izpada, med zadnjim je z nasprotnim napadom pognala v beg posredovalno skupino.

Tudi Gregorčičeva ni zavzela postojanke Klavže. Sovražnik je poskušal posredovati v pomoč napadenim postojankam tudi iz Tolmina. Malo pred večerom 29. junija je 1. bataljon Idrijsko-tolminskega odreda pri Ljubinju pričakal v zasedi kakih 60 nemških vojakov iz 162. divizije, jih napadel in pognal v beg, vmes pa obstreljeval iz minometa tudi sam Tolmin. Toda skozi položaje Gregorčičeve je nekaj kasneje prodrla temu bataljonu za hrbet druga sovražnikova skupina, zaradi česar se je moral uma-

kniti na rezervne položaje.

Topništvo 9. korpusa je imelo nalogo podpreti napad Gregorčičeve brigade na Klavže, vendar se je pri tem znašlo pred velikimi težavami. Name-rilci namreč zaradi megle niso videli cilja in zaradi tega topništvo ni izstrelilo niti ene granate.

Kljub temu, da partizani niso zavzeli nobene postojanke ali bunkerja ob progi, pa so brigadni in divizijski minirji že tega dne na več krajih vendarle razstrelili tire, kjer so se jim lahko približali; tako sovražnik ni mogel poslati na najbolj ogrožene odseke oklepnega vlaka.

Po oceni štaba korpusa enote prvega dne napada niso dosegle nobenega večjega uspeha, so pa zadale sovražniku nekaj žrtev. Kljub temu pa so enote iz bojev izvlekle precejšnjo korist, zlasti ker so se poveljniki razgledali po okolici in ugotovili, iz katere smeri se bodo njihove enote lahko med ponovnimi napadi približale sovražnikovim utrdbam.

Samo da premagamo fašiste

V Bukovici pri Novi Gorici smo pokopali Angela Mlečnika. Pred dobrim mesecem smo pri njem doma praznovali njegov visoki jubilej, devetdeseti rojstni dan.

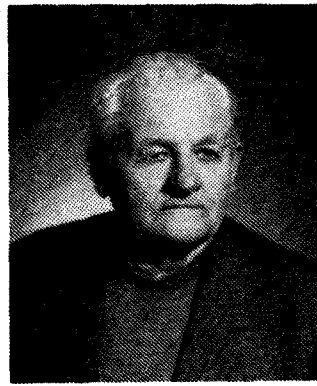
Angel Mlečnik je bil že pred vojno znan širom goriske, vipavske, pa tudi daleč v Italiji kot dober gospodar in napreden kmetijski strokovnjak. Bil je tudi ugleden, zaveden Slovenec. Zaradi tega so mu fašisti večkrat preiskali hišo in ga večkrat aretirali in zaprli.

Angel Mlečnik je bil med prvimi aktivisti OF na Goriskem. Že v poletju 1941. se je Oskar Kovačič, ki je ilegalno prišel iz Ljubljane, ustavil pri njem in prek njega iskal zveze z renskiimi komunisti. Kmalu potem je že sodeloval z Miroslavom Spacapanom iz Ozeljana, z Matevžem Veluškom, Mi-

lom Vižintinom in drugimi aktivisti. Na svoji domačiji je zgradil več bunkerjev in skladišč za potrebe OF in 9. korpusa. Skozi te bunkerje je šlo na stotine ton hrane in drugega blaga, ki je prihajalo iz Furlanije za potrebe 9. korpusa. Tu so se zdravili ranjeni partizani. Tu je bila pomembna kurirska javka. Že pred kapitulacijo Italije je bil tu dajal časa sedež Okrožnega komiteja KPS za Gorisko. V tem bunkerju so občasno bivali in delali najvidnejši organizatorji NOB na Primorskem: Jože Vilfan, Dušan Pirjevec - Ahac, Miro Spacapan, Julij Beltram in drugi člani Okrožnega komiteja za Gorisko. Od tu sta Vilfan in Ahac, ob kapitulaciji Italije odšla na razgovore v Gorico k generalu, komandantu III. vojnega zbora v Gorici. Kma-

lu potem so Nemci do tal požgali in porušili njegovo domačijo. Ko sem nekaj dni potem z njim razgovarjal, mi je dejal: »Kaj to, kaj hiša, samo da premagamo fašiste in se osvobodimo«.

Tak je bil Angel Mlečnik. Zvest sebi in svojemu narodu in neizprosno v boju proti fašizmu. Temu boju je posvetil vse svoje znanje, svoje fizične moči in razum. V ta boj je vključil vso svojo družino, ki je z njim in ob njem rasla in politično zorela, in dala velik prispevek v ustvarjanju najsvetlejšega segmenta zgodovine Primorske in slovenskega naroda. Angel Mlečnik je bil neomajen. Nobena žrtev, noben zločin okupatorja ni omarjal njegove zavesti. V novembru 1944. leta je okupator do tal požgal Morelovo domačijo. Angel je takrat deset ur predsedel v bunkerju in skoraj bi bil zgorel, čas in prilike nam ne dovoljujejo, da bi opi-

sali vse njegove podvige in tveganja. Teh je bilo mnogo.

Ime Angela Mlečnika je neizbrisno povezano z razvojem kmetijstva na goriskem in vipavskem. Takoj po vojni je organiziral eno najvidnejših in najbolj uspešnih KZ na Primorskem. V njo je vložil vsa svoja materialna sredstva, predvsem pa znanje in strokovnost. Izkušnje in znanje sta z bratom Pepetom prenašala tudi v druge zadrug v Sloveniji. S težkimi stroji - traktorji, so vršili obnovo

tudi v Brdih, Vipavski dolini, okolici Pruja in Maribora.

Samo njegova zasluga je, da imamo danes v Bukovici najlepši zadružni dom na Goriskem. S tem domom je veliko prispeval k razvoju in dvigu kulturnega življenja v Bukovici in širši okolici. Bukovica je tako postala znana širom Primorske in Slovenije, pa tudi v Italiji, saj so v Domu velikokrat nastopali tudi umetniki iz Italije.

Angel Mlečnik je bil vedno poln načrtov in novega snovanja in nikoli zadovoljen z doseženim. Bil je preprost v izražanju misli, vendar globok, drzen in širokopotezen v planiranju. Goriska, pa tudi Slovenija pozna malo takih Mlečnikov, ki bi tako na svoj način dojemali svet in življenje in tako odločno vplivali na razvoj in napredek kmetijstva. Nič ga ni moglo zlomiti. Ne zapostavljanje za časa fašizma, ne teror med vojno in ne razne neprilike v različnem pojmovanju združništva in kmetijske politike po vojni.

Ostal je Angel Mlečnik, pokončen in neomajen in tako je vzgojil tudi svojo družino. Takšen, kakršen je bil, je s svojo močjo, s svojo osebnostjo in predvsem s svojo aktivnostjo in neumornim delom veliko prispeval k nastajanju in razvoju NOB na Primorskem. Ljudje, ki so gradili bunkerje in skrbeli, da je v njih nemoteno teklo delo in življenje, so bili vedno v prvi liniji. Veliko so tvegali. Aktivisti in partizani smo prihajali in odhajali, oni pa so ostajali v prvi liniji na obrambnih okopih.

Angel je bil osebno skromen. Morda preveč. Sodelovanje za NOB ima priznano dvojno za delovno dobo od meseca julija 1941. leta vse do konca vojne, vendar ni uveljavljal pravice do spomenice, ki mu je pripadala. Ugasnilo je še eno plemenito življenje in zavest, da je smrt sestavni del življenja, naj bo v uteho in tolažbo vsem, ki smo ga poznali in imeli radi.

Franc Pregelj-Boro

Kurirski postaji na mislinjsko-pohorskem območju

V Mislinjski dolini se je NOB razmahnila pozneje kot drugod na Slovenskem, zato je tudi razvoj kurirskih zvez potekal nekoliko počasneje. Vlogo partizanskih kurirjev so do jeseni 1943, ko je bilo vzpostavljeno enotno omrežje kurirskih postaj, opravljali posamezni zanesljivi aktivisti.

Po prihodu 14. divizije na Štajersko so bile dotedanje kurirske postaje dopolnjene z novimi, zveze pa so vzpostavili še z območji, kjer jih še ni bilo. Vse zveze na Štajerskem in Koroškem so aprila 1944 prišle pod pristojnost poveljstva 3. relejnega sektorja, nastajati pa so začele ločeno kurirske zveze za politične aktiviste OF in vojaške enote.

Na mislinjsko-pohorskem območju sta delovali dve kurirski postaji: kurirska postaja TV-31 S in vojaška kurirska postaja 1/8 na Pohorju.

Pohorsko kurirsko linijo je začel organizirati Ivan Mogu-Marko. V jeseni 1943 je bila v Golavabuki postavljena postaja TV-31 S. Zvezo je vzdrževala s postajo TV-32 v Savinjski dolini, pozneje še s postajama TV-9 S na območju Ribnice na Pohorju in TV-34 S nad Šentvidom in Razborom ter tudi s partizanskimi enotami in političnimi organizacijami, delovala pa je vse do osvoboditve. Imela je 3 do 12 kurirjev. Večkrat se je morala na območju Golavabukove premikati, zaradi nevarnosti sovražnikovega napada.

Oskrbovala se je prek terenskih aktivistov OF, gospodarske komisije in zavednih domačin.

Za zvezo med štabi enot in štabom cone so v maju 1944 na območju Brd in Golavabuke vzpostavili posebno vojaško kurirsko postajo 1/8, ki je bila iz varnostnih razlogov premičnega značaja. Za kurirje so določili v glavnem borce Zidanškove brigade in nekaj terenskih aktivistov. Zvezo je vzdrževala z vojaškimi kurirskimi postajami, z enotami, bolnišnicami, tehnikami in drugimi.

Adolf Ankon

V slovo dr. Marjanu Južnič-Niku

Spet je nastala kruta vrzel v vrstah nekdanjih partizanskih zdravnikov v Sloveniji. Nepričakovano nas je zapustil dr. Marjan Južnič-Niko, rojen 1917. leta v Novem mestu, študij medicine pa je končal 1941. leta na Medicinski fakulteti v Zagrebu. Svojo pot kot aktivist OF je začel v letu 1941 v Splošni bolnici v Ljubljani, v Matičnem odboru OF je bolnišnice. V tem odboru je bil zadolžen za vključevanje zdravnikov-stažistov in volonterjev v terenske odbore posameznih bolnišničnih oddelkov, sodeloval je skupno s starejšimi zdravniki, povezanimi v OF, pri strokovnem usposabljanju za medicinsko oskrbo ranjenih partizanov v pogojih partizanskega načina bojevanja. Ti zdravniki, stažisti in volonterji so odhajali tudi na teren in tako je bil dr. Marjan Južnič zadolžen za zdravniško pomoč v partizanskem šolskem taborišču v Iškem Vintgarju,

kamor je prvič odšel oktobra 1941. leta.

V partizane je odšel maja 1942. leta s prvo večjo skupino zdravnikov iz Ljubljane. Do kapitulacije Italije je bil najprej sanitetni referent Tomšičeve brigade in nato je delal kot zdravnik v partizanski bolnici Jelen žleb v Kočevskem Rogu. Pod nemško okupacijo je zelo uspešno deloval kot načelnik sanitetnega odseka VII. korpusa NOV in POS do aprila 1945 in do konca vojne kot v. d. načelnik Sanitetnega oddelka Glavne štaba NOV in POS. Po osvoboditvi je bil najprej načelnik sanitetnega oddelka IV. armije JLA v Sloveniji in nato do 1952. leta šef Sanitetnega oddelka V. vojne oblasti v Zagrebu. Od 1952 do 1956 je opravljal specializacijo iz kirurgije na Kirurški kliniki Vojnomedicinske akademije v Beogradu, kjer je tudi delal do svoje prezgodnje upokojit-

tve 1966. leta. Upokojen je bil kot sanitetni polkovnik JLA. Bil je nosilec partizanske »spomenice 1941« ter voja-

ških in civilnih odlikovanj. Po triletnem strokovnem usposabljanju v Švici, predvsem na področju nevrokirurgije, se je vrnil domov. Kot strokovni svetovalec in sodelavec je delal na novo ustanovljenem nevrokirurškem oddelku Klinične bolnice v Zemunu. Zlasti je bilo pomembno njegovo delo na strokovnem usposabljanju mladih zdravstvenih delavcev, z organiziranjem strokovnih medicinskih seminarjev, predavanj in pisanjem strokovnih publikacij.

Zadnja leta pa je posvetil ves svoj čas in sposobnosti zbiranju ohranjenih dokumentacije o delu partizanske sanitete v Sloveniji tako v organizacijskem, strokovnem in kadrovskem pogledu. Na tej osnovi je pripravil obsežno monografijo o delovanju partizanske sanitete v Sloveniji, katere tiska, zaradi nepričakovane smrti, ni doživel. S to monografijo je dr. Marjan Južnič prispeval neprecenljiv delež k zgodovini NOB v Sloveniji.

dr. Ruža Šegedin

Zrasla je tudi samozavest napadajočih enot. Dotelej so se partizani po nočnih napadih skoraj vedno umaknili, to pot pa so ostali v neposredni bližini sovražnika. Izkazalo se je tudi, kako zelo so lahko za boj s sovražnikom v bunkerjih in utrjenih stavbah koristni protitankovske puške in minometi in kakšen silovit učinek imajo mine iz razstreliva »plastic«, ki so ga partizanom pošiljali zavezniki.

Sovražniku, ki je vedel, da se partizani niso umaknili, pa je pomenil pogum, zlasti pa se je stopnjeval njegov strah pred temo in partizanskimi bombaši.

Druga noč in drugi dan bojev

Zvečer 29. junija so se med Sveto Lucijo in Podbrdom znova razvneli boji, ki so po srdistosti prekašali tiste čez dan in v drugi polovici minule noči. Že čez dan je štab korpusa zvedel, da se je v Idrijo vrnilo nekaj 400 Nemcev, ki so 28. junija pridrli na Cerkljanski vrh,

zato je ukazal, naj ostane za zavarovanje smeri od Želina in Bukovega proti Baški grapi le en bataljon namesto dveh, kolikor jih je za to nalogo odredil prej. Tako je drugi bataljon Vojkove odšel v Baško grapo, da bi tam zamenjal drugi bataljon Gradnikove, ki naj bi napadel Koritnico, tretji bataljon pa je ostal v okolici Želina in Bukovega.

Drugi bataljon Vojkove brigade je že med prehodom čez železnico pregnal sovražnikovo zasedo, nato pa je napadel Koritnico, ki pa ji ni mogel do živga, ker ni imel ne minerv in ne protitankovskih pušk ali minometov; povrhu mu je še udarila v hrbet močnejša sovražnikova patrulja, ki jo je spremljal tank. Sicer je bataljon sovražnikov napad zavrnil, toda že se je začelo daniti, zato se je umaknil na višja pobočja.

Pač pa je čez noč na 30. junij 1. bataljon Vojkove brigade dosegel prvi večji uspeh, ki je pomenil prelomnico v celotnem napadu na železnico v Baški grapi. Njegova 2. četa je

namreč osvojila oba bunkerja pri viaduktu pri Mohorcu, naka je bataljon osvojil še utrjeno hišo, v kateri je bila nastanjena posadka, ki je varovala viadukt. Pet sovražnikovih vojakov je padlo, enega so zajeli, medtem ko so drugi preživeli pobegnili. Na partizanski strani so padli trije, dva sta bila ranjena. S padcem Mohorca je bila pretrgana sovražnikova obramba železnice, kar je sprožilo pri njem prve znake razsula. Potem ko so partizani že takoj po začetku napada uničili vse telefonske napeljave, so bile namreč posadke sovražnikovih bunkerjev in utrjenih hiš med seboj le še v vidni zvezi oziroma so lahko po streljanju ugovarjale, kje se še kdo upira partizanom.

Po uničenju postojanke pri Mohorcu so partizanski minirji skušali razstreliti viadukt, vendar so preveč skoparili z razstrelivom, zato je ostal cel. Uspelo ga jim je uničiti šele v noči na 1. julij, ko so namesto 120 kg pod njegove oboke položili 240 kg razstreliva.

Brigada »Triestina d'assalto« je zjutraj 30. junija ponovno napadla Knežo. Po deveti uri, ko se je megla nekoliko razkazala, se je oglasilo tudi partizansko topništvo, havbica je iz razdalje 2,5 km izstrelila 105 granat. Nekatere so zadele vojašnico, zato so se v njej nastanjeni vojaki umaknili v bližnji železniški predor, odkoder niso mogli s strelnim orožjem streljati vzdolž tirov, kar so izkoristili minirji Kosovelove brigade in na več krajih razstrelili tire.

Iz obeh protitankovskih topov so partizani obstreljevali nemške tanke, ki so pripeljali iz Svete Lucije in skušali pregnati partizane iz okolice Kneže. Čeprav so dosegli nekaj zadetkov, niso uničili ali poškodovali niti enega tanka, ker niso imeli ustreznih vžigalnikov, tako da granate niso mogle prebijati oklepov.

Tudi zadetki iz havbice niso bili takšni, kot so jih topničarji sami in štabi pričakovali. Ni bilo merilnih naprav, zato so namerilci morali meriti bolj po

občutku oziroma približno. Kot je znano, so havbice namenjene za obstreljevanje ciljev, ki jih zakrivajo hribi, zato so zgrajene za streljanje pod strmim kotom ali na cilje, ki so občutno višje od njihovega strelnega položaja. V tem primeru pa so streljali na cilj nižje od strelnega položaja, zaradi česar so morali topničarji dvigniti in podložiti lafeto, kar je povzročilo, da so zaradi odsuna skoraj po vsakem strelu znova namerjali top na cilj.

Bazoviška brigada se je spet bojevala s sovražnikovimi skupinami, ki so skušale iz smeri Svete Lucije prodreti v Baško grapo. Med enim izmed takšnih spopadov je pri Modreji zapeljal na mine sovražnikov tank, zaradi česar drugi, ki so mu sledili, niso mogli voziti dalje; šele nekaj pred polnočjo ga je sovražniku uspelo odpeljati. Proti večeru 30. junija je kakih 150 Nemcev in domobrancev na položajih okoli vasi Logaršče napadla 3. bataljon. Kljub presenečenju se bataljon ni umaknil, ko pa mu je prišla na

pomoč zaščitna četa štaba 30. divizije, so partizani sovražnika z nasprotnim napadom pognali v beg.

Boji Bazoviške in Prešernove uspešni

Čez dan je zaradi vztrajnih poskusov sovražnika, da bi v Baško grapo prodrl iz smeri Svete Lucije, štabu korpusa vedno bolj postajalo jasno, da bo od tam kmalu sledil odločilni napad. Na nekaj takega so kazale tudi močne sovražnikove okrepitve v pehoti in tankih, ki so se zbiral v Sveti Luciji. Zato je štab korpusa sklenil okrepiti zaporo med Sočo, Bačo in Idrijo, kjer naj bi se zbrala vsa 30. divizija, 31. pa naj bi nadaljevala z napadi na vzhodnem delu Baške grape. Bazoviška in Kosovelova brigada sta se zbrali na Šentviški planoti, Gregorčičeva je ostala severno od Svete Lucije, topništvo pa je odšlo na pomoč Gradnikovi in Vojkovi brigadi.

(nadaljevanje prihodnjik)

Pri »taspodnjem« Sadnikarju v Kamniku

Hiša stoterih znamenitosti

Če boste hiteli prikimavati, da to že poznate, tudi prav. Vendar tokrat nismo bili v Sadnikarjevem muzeju v Kamniku, ampak v »spodnji hiši« pri drugem od obeh sinov znamenitega Kamničana, Metu. Oba sinova Josipa Sadnikarja Meto (Demetrija) in Niko sta bila predvojno študenta in kljub temu, da je bila domača hiša pogosto polna raznih plemiških imenitnikov s tistim »von« pred imenom, sta bila bolj levo usmerjena. Niko je bil medicinec in Meto je študiral veterino v Beogradu. Oče Sadnikar pa je doma počel tisto, kar je imel najraje: zbiral je starine, prijateljaval s slovenskimi in drugimi umetniki, prebiral starinske bukve iz svoje (veterinarske) stroke, ki jih je tudi zbiral, in ohranjal Slovincem lep del kulturne dediščine.

Nam, ki smo tisto prvo povojno obdobje šele odraščali in trgli v šolskih klopek hlače, je danes skoraj nepojmljivo, kako je tej družini Sadnikarjev uspelo ohraniti domačo zbirko v zasebni lasti skozi ves tisti nesrečni porodni čas, ko so nacionalizirali po deželi vsevprek in so se godile v imenu ljudstva in socializma tudi raznorazne grdobije. Ne kaže se spuščati v podrobnosti, vendar je očitno Sadnikarjev muzej z nekaj sreče in precejšnjo spretnostjo domačih ostal zasebna zbirka, odprta za javnost. Mimo nje pa hranijo potomci še vrsto spominov in tistih zanimivosti, ki sicer niso neposredni muzejski eksponati, sijojo pa vsekakor v sklop širše narodove dediščine, saj si v skrbno

shranjenih pismih oglašajo staremu Sadnikarju ljudje, kot je bil Hinko Smrekar, pa Meštrovič, znameniti Hribarji, pa Ivana Kobilca, Plečnik, slikar Ferdo Vesel in cela vrsta drugih, danes že trdno v slovensko kulturno zgodovino zasidranih osebnosti.

Tudi naš sogovornik, Meto Sadnikar, je torej odraščal v okolju, nabitem z umetnostjo in umetninami, zato ni nič nenavadnega, če ga danes, v tihih uricah pokoja najpogosteje najdete v njegovi majhni, prijetni delavnici v vrtu, kjer izrezuje iz lipovine okrogle, debeleušne angelce in kerube ter jim z neverjetno spretnostjo barva »polt« in zlati perutnički.

Še pred vojno, mi je s pripovedjo sem ter tja ušel, ko so se kot študentje vračali ob počitnicah domov, je bilo življenje res pestro. Takrat so pogosto odhajali na grad Strmol k Hribarjem, ki so bili očetovi prijatelji. To so bili prizori, kakršne iz taistega okolja popisuje v romanu April Mira Miheličeva. Takrat so si znali nekateri urediti življenje prav prijetno. Na Strmolu so kosili v prostorni grajski jedilnici, za dolgo mizo, po kosilu pa so se premeštili v glasbeno sobo, kjer jim je takrat znani pianist Noč odigral nekaj skladb...

Oziram se po zanimivi delovni sobi Meta Sadnikarja in se sprašujem, od kod vendar mi je ta prostor znan, ko pa sem prvič tu. Nasmih se skrivnostno pa ne reče nobene. Jaz listam po zbirki lepo zloženih pisem iz korespondence med Maksimom Gasparijem in Josipom Sadni-

Pogled na eno izmed kamniških ulic

karjem in tuhtam dalje. Naletim na pisemce iz Dunaja z letnico 1900. Gaspari je Sadnikarju predstavil Vesnane, ne le v pisani besedi ampak jih je vseh pet tudi narisal. Najmanjši med njimi, možiček s širokokrajnim črnim klobukom je bil hrvaški kipar Ivan Meštrovič. Nekaj strani naprej zagledam kaligrafsko značilno Plečnikovo pismo, malo naprej pa nadvse zabavno, v malce spotakljivem jeziku zapisano Smrekarjevo pismo iz Ljubljane.

Meto Sadnikar se je spomnil, da je Hinko Smrekar včasih pokukal k njim mlajšim, ko so pri Ljubu Šercerju v Šiški vrgli karte.

Zdaj se tudi jaz spomnim, od kod poznam to sobo, kjer klepetam z zanimivim možakarjem med umetninami. To je prav tista dnevna soba s klavirjem, kjer so posneli notranje prizore imenitnega slovenskega filma Pet minut raja, po scenariju Vitomila Zupana.

Ta hiša pa je bila vse do leta 1924 nekakšno pomožno poslopje, ki je služilo različnim namenom: spraviu krame in podobnemu. Potlej jo je dal Josip Sadnikar preurediti v stanovanjsko hišo in vanjo naselil del svojih umetnin. Ko si je predvojna gospoda, ki je počitnikovala zvečine na Bledu, prišla

v Kamnik ogledat Sadnikarjevo zbirko, so si nekateri med njimi zaželeli preživeti kratek del počitnic v tem ugodnem okolju. Tako je Josip Sadnikar sem ter tja prav to hišo oddal. Med prvimi je tam preživel počitnice neki francoski veleposlanik iz Beograda, menda se je pisal Letroté; bil je tudi pisatelj in je o kamniških počitnicah spisal celo črtico. Za njim so prihajali še drugi – od konzulov do ministrov, več let pa je, zaljubljena v ta kraj, prihajala znana operna pevka Milka Termina.

Sadnikarjeva fant, Niko in Meto, sta pred vojno, med počitnicami, prihajala domov in se kdaj pa kdaj s kakšno veselo družbo tudi zasedala pozno v noč. Nekoč, ko so se sredi noči vračali domov, je prišlo do pretepa, v katerem je bil udeležen znani Žebot iz Amerike, ki je Meta tudi zaznamil žandarjem, češ, da je psoval kralja in domovino...

Potem je prišlo enainštirideseto in konec je bilo študijskega življenja v glavnem mestu. Tudi Sadnikarjevi družini ni bilo prizanešeno. Življenje jih je pehalo, vsakega po svoje. Meto se je najprej znašel v begunjskih zapornih, nato pa so ga Nemci poslali v Westfalijo. Dodeljen je bil k neki enoti dortmundskih gasilcev. Po dolgi homatiji in poskusih je na pomlad štiriinštiridesetega ušel in bil v začetku junija že v Sloveniji. Vendar se domov ni smel prikazati, ampak je takoj poiskal zvezo s partizani v Dolu pri Ljubljani ter od tam odšel v Šlandrovo. Vojna se je zanj končala na mestu referenta kamniško-zasavskega področja za veterino. Po vojni je dokončal študij veterine in kot veterinar (dolgo je delal v Ljubljani, nazadnje pa

v Kamniku) je še ne dolgo tega odšel tudi v pokoj. Vendar ni mogoče skriti, da se v njem preteka Sadnikarjeva kri in da ima, tako kot njegov oče Josip, talente za likovno umetnost. Ne njemu ne njegovemu očetu pred tem pa ni bilo dano, da bi jih razvila do popolnosti. Staremu Sadnikarju je baje njegova mati Johana, (ki je bila doma z Glince pri Ljubljani), že v kati zatrla misel na slikarstvo, saj je kar naprej ponavljala, da ne bo imela pri hiši »berača«. In zanimivo, da je bila to prav tista Johana, ki je v mladih letih v gostilni stregla Prešernu in ki ji je bil le-ta pisal pesmice – ona ga je pa zmerjala...

Tako gredo naprej rodovi. Njihovi naravni darovi se sem ter tja za rod ali dva potuhnejo ali tiho tlijo, da potem pri katerem od otrok ali vnukov spet planejo na dan. Meto Sadnikar rezbari, njegov oče je zapustil svojim in Slovincem prelepo muzejsko zbirko, morda pa bo že kateri od malih Sadnikarjev, ki tekajo po vrtu, rastoč med slikami in kipi znanih mojstrov, tudi sam stopil po poti, ki so si je njegovi predniki tako želeli?

Nekaj skrivnostnega je v tej stari obokani hiši na Pšati. Pogled mi še zadnjič zatava h kipcu kiparja Peruzzija: mojster Gvidon Birolla sedi upodobljen na vrhu Trigalva in – slika. Nekakšno dvojno sporočilo o trmi in vztrajnosti je v prizoru, pa tudi o spretnosti Sadnikarjeve rodovine, ki je znala in mogla vse to obvarovati, kot koklja piščeta v vetrovnem in deževnem vremenu; kljub temu, da so veliko prodali tudi državi (Meto pripomni, da za skromne solde), nekaj pa tudi podarili ob različnih priložnostih...

B.Ž.J.

Nova knjižica iz serije Prispevkov, ki jih izdaja Dolenjski muzej – oddelek NOB

Suha krajina v ognju

Dolenjski muzej iz Novega mesta je v svoji zbirki Prispevkov za zgodovino delavskega gibanja in NOB na Dolenjskem in v Beli krajini izdal že deveto knjižico z naslovom »Suha krajina v ognju« avtorjev Franceta Smrketa – Jošta in Slavka Dokla.

Slavko Dokl si je zadal nalogo, da pregleda in priredi zapiske oziroma gradivo Franceta Smrketa-Jošta o Suhi krajini med narodnoosvobodilno borbo ter jih predstavi javnosti. Dokl je iz celotnega in obsežnega gradiva izluščil najpomembnejše, to obdelal in tako na kratek in slikovit način dobil presek skozi zgodovino NOB in socialistične revolucije v Suhi krajini. Največ je govora o Žužemberku, središču Suhe krajine, ker se je tam med vojno tudi največ dogajalo. O njem je zbral največ gradiva tudi Smrke, in sicer kar dve tretjini. Precej pozornosti je namenil tudi nastajanju in organiziranju bele garde, ki je bila ravno na tem območju najbolj močna. Poglavitni vzroki za to so bili velika zaostalost, revščina in nerazgledanost.

Dolgo časa je bila Suha krajina zapostavljena, »brez krivde kriva«, kot je zapisal v zaključku Slavko Dokl, ravno tako Krajinčani, ker je prevladovalo mnenje, da so tamkajšnji ljudje v glavnem vsi

sodelovali na strani reakcije. Kot povsod, so se tudi na tem manj razvitem območju slovenske zemlje pristaši delili. Iz tega zgodovinskega prikaza pa je moč ugotoviti, da jih je bilo precej na strani narodnoosvobodilnega boja. Ravno to pa je bil tudi eden od imenov Franceta Smrketa-Jošta, da v svojem gradivu prikaže, da ni bila vsa Suha krajina »bela« oziroma na strani domačih izdajalcev. Zato je naredil pregledne tabele, ki so objavljene na koncu knjižice, v katerih je zbral številne podatke o partizanih, padlih partizanih, talcih, žrtvah, interniranih, umrlih v internaciji in domačih izdajalcih ter njihovo število padlih ali pogrešanih po bivših občinah Ajdovec, Dobrnič, Dvor, Hinje, Sela – Šumberak in Žužemberk ter posameznih vaseh v občinah. V Žužemberku je bil tudi eden prvih partizanskih napačkov na utrjeno postojanko, skojevci so razbili mobilizacijo bele garde v začetku leta 1942, prva komanda mesta na Slovenskem je bila prav tako v Žužemberku, tik pred osvoboditvijo pa so prebivalci te pokrajine s pomorom skojevskega aktiva plačali veliko kravdo ceno. To je samo nekaj dogodkov, ki v povsem drugačni luči prikazujejo dogajanja v Suhi krajini v letih 1941–1945.

Ta knjižica bo nedvomno prispevek k zgodovinsko-socialistične revolucije na Dolenjskem, ker je to prvo delo, ki obravnava Suho krajino skozi celoten narodnoosvobodilni boj, od začetkov naprednega gibanja pa do osvoboditve leta 1945. Do sedaj to območje v tem obdobju, razen posameznih pomembnejših dogodkov, še ni bilo obdelano niti predstavljeno širši javnosti. Zasluga za to predstavitev gre vsekakor tako neutrudljivemu, a žal že pokojnemu, zbiralcu gradiva Francetu Smrketu – Joštu kot tudi Slavku Doklu, kateremu je to že tretja knjižica v zbirki »Prispevkov«, ki je njegovo gradivo obdelal, slikovno opremil in pripravljal za objavo. Izid te knjižice pa je tudi zahvala in izpolnjen dolg do Franceta Smrketa – Jošta, ki si je s svojim delom in vloženim trudom zaslužil, da je njegovo gradivo predstavljeno širši javnosti. Celotno gradivo obsega precej več strani, saj se je podrobno spustil v obdelavo in zbiranje gradiva za to obdobje. Zato bo gradivo, ki se nahaja v Dolenjskem muzeju nedvomno še v veliko pomoč tako pri pisanju monografije o NOB v Suhi krajini, kot pri pisanju krajevnih kronik.

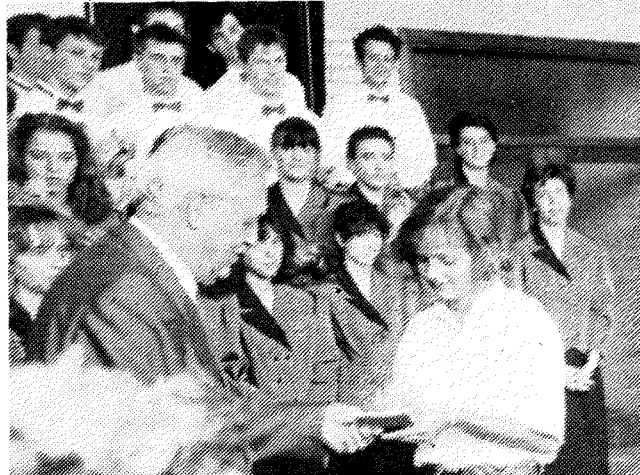
Zdenko Picelj

Gašperjeva značka, množično gibanje

Pokojni Pavle Žaucar-Matjaž (1914–1986), ki je bil budnik bralne Gašperjeve značke in njegovi sodelavci, si takrat najbrže niso predstavljali, da bodo za njeno pridobitev pritegnili več tisoč tekmovalcev: učence osnovnih, dijakov srednjih in študentov višjih šol, posamezne partizanske borbe ter druge rodoljube, ki čutijo navezanost do Koroške onstran Karavank, hkrati pa tudi njeno bolečino. Zanimanje za Gašperjevo bralno značko je v zadnjih sedmih letih postalo tako razširjeno, da lahko govorimo o množičnem gibanju.

Nenazadnje imajo pri tem veliko zaslug tudi mentorji, ki poleg svojih in šolskih obveznosti najdejo še toliko časa, da med učenci vzpodbujajo navezanost do slovenske narodnostne manjšine v zamejski Koroški in do njene tragične zgodovine. Zgleden primer je med drugimi prav gotovo srednješolski center »Dušana Kvedra-Tomaža« v Ptujju.

Do lanskega šolskega leta je bilo v Sloveniji podeljenih 10.075 bralnih značk, od tega pionirskih 4100, bronastih 3916, srebrnih 1419 in zlatih 640. V srednjem šolskem centru »Dušana Kvedra-Tomaža« v Ptujju so jih doslej podelili 379. Letos v isti šolski ustanovi pa 85. Dobili so jih

V Ptujju je podelil bralne značke prof. Janko Kuster, predsednik komisije za Gašperjevo bralno značko, ki deluje pri področnem odboru koroških partizanov v Mariboru.

tisti dijaki, ki so prebrali ustrezno število leposlovnih knjig in znanstvenih strokovnih razprav o koroški problematiki.

Gašperjeva bralna značka, ki ima ime po znanem zamejskem koroškem aktivistu in partizanu Karlu Prušniku-Gašperju (1910–1980), je trostopenjska (bronasta, srebrna in zlata). Njej so v treh letih pridružili še pionirsko značko. Njen bralni program je po tradiciji samo literaren. (Sketova Miklova Zala, Bevkov potopis Rož Podjuna Zila in življenjepis Karla Prušnika-Gašperja). Medtem ko je treba pri naslednjih še po-

kazati leposlovna dela (Prežihova Požganica, Gamsi na plazu, Kmečlova Koroška antologija. Ta hiša je moja pa vendar moja ni). Tem je tudi pridružen še študijski program (Zbornik znanstvenih in strokovnih razprav Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes ter zajema snov o koroški preteklosti od srednjega veka do 1984. leta).

Za postopno pridobitev zlate značke morajo udeleženci prebrati najmanj šest leposlovnih knjig in 21 znanstveno-strokovnih razprav o koroški problematiki.

Drago Miklavc

Pionirski tabor Sutjeska

Pomembno je bilo predvsem druženje

Dolenjske Toplice so bile od 30. junija do 10. julija glavno mesto pionirjev Jugoslavije. Ob domu pionirjev v tem dolenjskem kraju so se, oziroma naj bi se letos že tridesetih zbrali pionirji iz vseh jugoslovanskih republik in pokrajin. Na žalost pa so prišli samo pionirji iz Kaknja iz Bosne in Hercegovine, Gornjega Milanovca iz Srbije, Kumanovega iz Makedonije, Moravica pri Šidu iz Vojvodine in iz Radovljice iz Slovenije. Zaradi denarnih težav pa niso prišli pionirji iz Črne gore, Hrvaške in Kosova.

»Čeprav je namen tega srečanja predvsem druženje otrok, spoznavanje drug drugega, poznavanje življenja drugih narodov in narodnosti,« je dejala ena izmed mentoric na tem taboru **Gordana Stefanović**, »so delovale tudi takojenovane ustvarjalne delavnice. Bilo jih je šest in sicer plesna, kjer so se otroci ukvarjali s sodobnim plesnim izrazom, druga je bila tehnična, tam pa so izdelovali vodne mlinčke, rakete, zmaje in se ukvarjali s fotografijo. Tretja delavnica je bila namenjena poeziji in literaturi, v četrti so delovali mladi novinarji, v peti pa so otroci risali, poslikavali zmaje in bele stene stavbe in oblikovali glino. Šesta delavnica pa je bila namenjena športnim dejavnostim.«

Večji del časa so otroci preživel na kopalnem bazenu, kjer so se sončili in se na veliko kopali. Poleg tega pa so jim organizatorji pripravili še nekaj izletov po naši republiki, tako da so si otroci lahko ustvarili vsaj bežno sliko o Sloveniji. Tako so si ogledali bolnišnice v Jelendolu, Bazo 20 na kočevskem Rogu, od koder so se peš vrnili v Dolenjske Toplice. Ogledali so si tudi Ljubljano in odšli na ogled Bleda. Prav tako

so si ogledali galerijo Božidar Jakac v Kostanjevici na Krki in grad Otočec ter obiskali tovarno IMV v Novem mestu.

Že ta bežen pregled dela v teh desetih dneh pove, da so bili otroci zaposleni dobesedno vsako minuto.

»Na tem taboru sem letos prvič,« je nadaljevala Gordana Stefanović, »in sem zelo zadovoljna s pogoji dela in življenja. Zanimivo je, da so otroci iz posameznih republik iz istega mesta, vendar se med seboj niso poznali tako, da je tabor prispeval k temu, da so se spoznali med seboj. Žal mi je samo, da na letošnjem taboru niso otroci iz vseh republik in pokrajin. Zelo zadovoljna sem s sodelovanjem s slovenskimi

mentorji, vendar se nisem naučila nič novega, samo stvari, ki sem jih morda poznala bolj bežno sem utrdila in poglobila znanje o njih. Seveda pa sem vesela tudi tega, da sem se naučila nekaj slovenskih besed. Težava, če temu lahko rečemo to težava, pa je bilo pomanjkanje vode. Na voljo smo sicer imeli dovolj sadnih sokov, toda otroci so bolj navajeni vode. Ko smo prišli v Ljubljano so komaj čakali, da so lahko pili navadno vodo. Vode pa primanjkuje zato, ker je tu v Dolenjskih Toplicah onesnažena. Prvih nekaj dni nekaj otrok ni bilo najbolj zadovoljno s hrano, ki se je razlikovala od tiste ki jo jedo doma. Toda tudi to se je kmalu uredilo.«

V prijetni senci platnene strehe, pod katero so ob večerih pripravljali literarne večere in poslušali glasbo, smo zmotili tri dekleta sredi živahnega pogovora. Vprašali smo jih o njihovih vtisih s tega tabora, kako so sploh prišli v Dolenjske Toplice in s kakšnimi občutki od-

Med vsakdanja opravila je sodilo tudi pospravljanje šotorov

Gordana Stefanović

Emina Sarač

Larisa Kambur

hajajo domov. **Emina Sarač** je začela takole: »Na naši šoli so skupino, ki je odšla v Dolenjske Toplice zbrali po določenih kriterijih. To so bili odlični učenci, morali pa so biti vključeni tudi v katero izmed interesnih dejavnosti, ki potekajo na šoli. Sama sem v bistvu odgovarjala obema kriterijema, saj sem odlična učenka, redno pa sem obiskovala tudi folklorno sekcijo in sekcijo za ritmiko. Na taboru mi je bilo zelo všeč, predvsem sem bila vesela srečanj in pogovorov z mojimi vrstniki iz drugih republik in pokrajin. Žal mi je samo, da se bomo morali posloviti in oditi domov.«

Larisa Kambur pa pravi, da se na taboru zelo dobro počuti. Najbolj je bila vesela tega, da spijo v šotorih, saj do zdaj še ni nikoli preživela noči pod platneno streho. »Najbolj se mi je med desetdnevni bivanjem v Sloveniji vtisnil spomin izlet na Bled in pogled na tamkajšnji otok. V času tabora smo veliko videli čeprav nihče od nas ni pričakoval, da bomo toliko potovali. Presenetilo me je tudi, da med dekleti in fanti ni bilo nobenih razlik.«

»S posebno pozornostjo smo na Bazi 20 prislunili pripovedi enega izmed borcev, ki nam je opisal dogodke med vojno

Elma Djokić

v Kočevskem Rogu. Posebno doživetje za vse nas pa je bil pohod z Baze 20 do našega tabora v Dolenjskih Toplicah. Tudi jaz sem z bivanjem v taboru zelo zadovoljna, sama pa sem največ časa sodelovala v novinarski delavnici, kjer smo izdali časopis. Skupaj s prijatelji sva napisali članek o sarajevski glasbeni skupini Crvena jabuka,« je pripovedovala **Elma Djokić**.

Medtem pa se je v tabor vrnil **Bogdan Žarkovski**, ki ga je sonce na bazenu tako »zdelalo«, da je moral poiskati senco. Po hladnem napitku je bil takoj pripravljen za kratek pogovor. »Na tem taboru mi je všeč predvsem to, da se pionirji iz vse Jugoslavije družimo med seboj. Sam sem se vključil

Bogdan Žarkovski

v športno delavnico, kjer pa sem največ časa namenil košarki. Naši mentorji so nam razložili košarkarska pravila, predvsem pa so nas opozarjali, da se moramo na igrišču pošteno obnašati do nasprotnikov, sodnikov in do gledalcev. Pogoji za delo so bili zelo dobri, saj smo imeli na voljo odprto igrišče, če pa je padel dež, smo bili v dvorani tukajšnje osnovne šole. Sam sem že drugič v Sloveniji, ki mi je zelo všeč.«

To je le del vtisov nekaterih udeležencev tabora v Dolenjskih Toplicah. Povejmo še to, da sta vsako noč po dva pionirja dežurala in tako simbolično ponazarjala partizanske stražarje, ki so med vojno čuvali sotovariše na počitku.

Bojan Kuntarič

Končan 10. taborniški zlet

Tokrat drugačen zlet

Deseti jubilejni Zlet Zveze tabornikov Slovenije se je v ponedeljek končal. Okoli tisoč udeležencev – mladih tabornikov iz vseh koncev Slovenije, sosednjih republik pa tudi iz zamejstva, se je v desetih dneh zleta merilo v raznih taborniških veščinah in spretnostih. V domače kraje, mnogi tudi na zaslužene počitnice, pa se vračajo z mnogimi izkušnjami taborniškega življenja in znanstvi, sklenjenimi v teh dneh na bregovih Sore v Medvodah pri Ljubljani.

Odločili smo se, da preživimo dan med skavti. Bilo je v soboto. Prav zoporno vroče in soparno, nikakor ni hotelo biti konec poti od Medvod do tabora v Goričanah. Na videz mirno in tiho, toda le za hip. V reki Sori sta se mučila dva kanuista. Na vohodu v tabor me ogovori mlad skavt. »Zdravo, najbrž ste novinar, kar z menoj v štab.« Čez čas sva že klepetala s starejšo zleta Janezom Korošcem, ki se nekoliko utrjeno smehlja in ne prikriva zadovoljstva, da srečanje mladih tabornikov poteka tako kot so si ga zamislili, pa čeprav so organizatorje pestile finančne težave.

Najbolj zgovoren je bil namestnik starešine za splošne zadeve **Tone Simončič**. »Ja, veste, tokratni zlet pa je vendarle drugačen od vseh dosedanjih. Otrgli smo se oguljenih oblik taborjenja. Vsa ta drugačnost se odraža v številnih aktivnostih, ki so zanimive, poučne in privlačne ob enem. Črtali smo vrsto birokratskih stvari iz protokola. Glejte, sama otvoritev letošnjega zleta je trajala vsega šest minut. Na dan borca smo povabili tudi veljake iz političnega življenja, kar se sicer spodobi, ampak govornik je bil iz naših vrst, ustanovitelj taborniške organizacije Iztok Winkler.

Zlet je bil tokrat prvič odprt za vse, kar je novost v taborniški organizaciji, ne samo v Sloveniji pač pa tudi v Jugoslaviji. Naševal bi lahko še in še, vendar naj poudarim, da so bile vse aktivnosti zares privlačne, praktične in koristne.«

Milan Stojaković iz Kraljeva (SR Srbija) že preizkušeni skavt: »Zelo me je presenetila nova oblika taborjenja, oziroma taborniške dejavnosti, ki jih je zares veliko. Ko se bom vrnil v Srbijo

bom izkušnje 10. zleta v Medvodah prenesel na srečanje tabornikov Srbije. Primerjal bom različnost, osebno pa sem prepričan, da je to tisto, kar naj bi bila taborniška organizacija.«

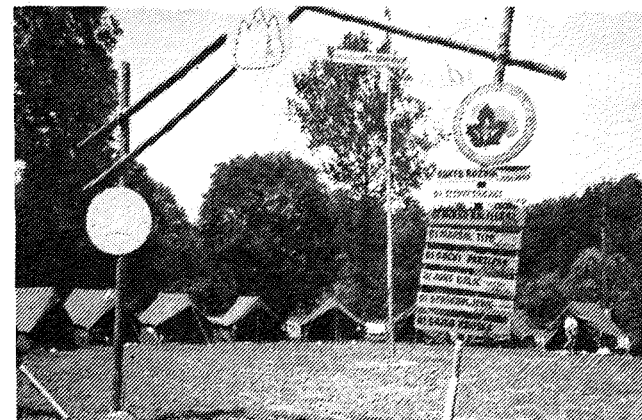
»Moja vloga je bila predvsem skrb za zdravje in higieno v taboru, vse te naloge pa sem delil z zdravstveno ekipo iz Medvod. Moram pa reči, da v nalivu, ki je dobesedno zalil tabor, saj so lahko taborečega potunkali pod vodo, ni bilo kakšnih nevšečnosti, zlasti ne nevarnosti kakšne bolezni ali epidemije. Razen manjših prehladov ni bilo kaj resnejšega, kar kaže na dobro taborniško organizacijo, ki je poskrbela, da so se otroci pravočasno preoblekli in posušili.« Tako v pogovoru načelnik sanitetne in zdravstvene službe dr. **Matjaz Vrtovec**.

Jerneja Počrvina in **Nataša Bombič** sta dijakinji srednje šole iz Novega mesta. Njima se je pridružila tudi **Lena Korošec** iz Ljubljane, pravtako dijakinja. Vse tri so v en glas zatrjevale, da jim je bilo kar všeč, le »žura« bi bilo lahko več. Najbolj jim je všeč pri kanuistih, tudi pisanje za taborniški časopis je bilo sila pri-

Tone Simončič

vlačno. »Vse je super in veliko novih prijateljev smo spoznale. Vse te aktivnosti, zlasti športne in druge, kjer nas je več skupaj, so nas združile in spoprijateljile. Le škoda je, da bo teh deset dni tako hitro minilo,« je dodala **Lena**. Nataša je bila prvič na zletu. Nekoliko se je jezila nad starešinami ker so pač »težili«, toda vse to je bilo kaj kmalu pozabljeno. Tudi za Natašo je vse skupaj minilo »super«, dodala pa je, da bi bilo lahko več »žurov«, ki so jih dekleta očitno vajena, vendar ničesar še ni zamujenega, vsaj tako so razmišljale naše sogovornice.

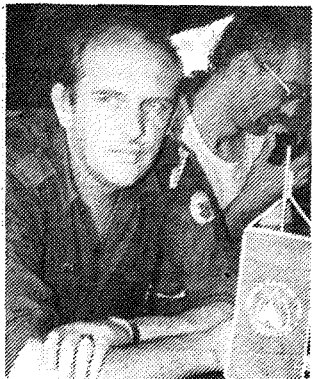

Pogled na tabor

Jasna Juračić je iz Zagreba. Po poklicu je kemijski tehnolog. Je tudi tiste vrste skavt, ki mu nevšečnosti med taborjenjem zlepa ne pridejo do živga. O svojem delu nerada govori, pač pa je na veliko hvalila organizacijo zleta, in pa to, da je med mladimi veliko takih iz drugih krajev in republik. »Mislim, da bi se starejši lahko marsičesa naučili od mladih, predvsem razumevanja, medsebojne pomoči in spoštovanja. Mislim, da so prav to temelji tistega, o čemer danes tako veliko govorimo, pa samo govorimo: bratstva in enotnosti.«

O desetem jubilejnim Zletu Zveze tabornikov Slovenije, tam z bregov Sore pri Medvodah, bi lahko še in še pisali. Veliko tega je ostalo še nedorečenega. In če k temu prištejemo slogo in razumevanje, ki sta bila v ospredju na zletu tabornikov, lahko pritrdimo našim sogovornikom, da je tokratno srečanje, navzlic vremenskim nevšečnostim, pa finančnim vihram ki bičajo taborniške organizacije, zares uspelo. Izkušnje tokratnega zleta bodo prav gotovo kažipot pri izvedbi naslednjega srečanja, ki bo prihodnje leto v Kumrovcu.

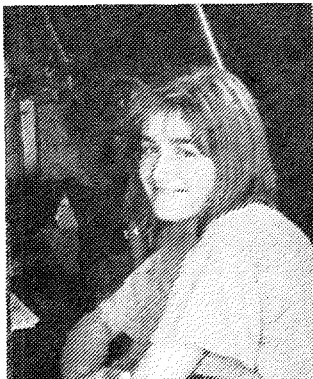
Jože Čurin

Milan Stojaković

dr. Matjaz Vrtovec

Nataša Bombič

Lena Korošec

Jerneja Počrvina

Jasna Juračić

Naš predlog za izlet

Povezala nas je Šaleška planinska pot in del planinske poti XIV. divizije

Morda so prav to želeli organizatorji PD v Velenju, ko so pripravljali planinsko pot okoli Šaleške doline. Z odprtjem transverzale, na tem območju, so počastili 70-letnico Šaleške podružnice SPD v Šoštanju in 25. obletnico matičnega društva. Slovesno je bila odprta 10. oktobra 1974. leta v Šaleku. Enaindvajset kontrolnih točk ni bilo izbranih naključno, pač pa po temeljitih razpravah. Vsem gospodarjem kontrolnih točk je bilo treba razložiti, za kaj gre, zakaj naj bi prav oni hranili vpisno planinsko knjigo in kontrolni žig. Seveda tudi to, da jim društvo zaupa, da bodo nemajhno nalogo opravljali zagotovo dobro, v ponos sebi in prebivalcem Šaleške doline. Sprejeta naloga ni bila povsem enostavna, bila pa je častna. Pri njih so se začeli ustavljati planinci Šaleške doline, iz različnih krajev ožje in širše domovine ter tudi tujine. Mnogi so bili potrebni toplega čaja; če so prišli na obisk pozimi, tudi kmečke peči. Postregli so jim s hrano in pijačo, kar pač imajo takrat, ko dobijo planinski obisk. Tudi prenočili so že mnoge. Predvsem so organizatorji želeli, da bi planinci, ki bi se odločili, da prehodijo Šaleško planinsko pot, tudi bolje spoznali življenje hribovskega človeka, ki s trdim delom dosega velike uspehe. Imeli so srečno roko, kot se temu pravi. Vseh 21. točk opravlja svoje poslanstvo tako, kot so se tedaj – pred petnajstimi leti – dogovorili, če ne še bolje. Na to kažejo mnoga pohvalna pisma, ki jih pošiljajo popotniki v planinsko pisarno oz. direktno na njihove naslove. Tudi knjige vtisov, ki jih imajo na posameznih kontrolnih točkah, to potrjujejo. Predvsem jih navdušuje pot sama; pa tudi prijaznost in pozornost ter gostoljubnost na domačijah ob ŠPP. Tisti, ki ste pot prehodili, ste se tudi sami prepričali, da je res tako, če se še niste odpravili po obrobju Šaleške doline, pa to storite čimprej! Uživali boste v lepi naravi, se sprostiti in razgibali – skratka, nekaj boste naredili za svoje zdravje. Pa tudi svoje znanje boste obogatili.

Preden se odpravite na pot, se na to pripravite! Kako? Prelistajte oz. preberite knjižico 'Vodnik po Šaleški planinski poti, ki ga je napisala Danica Ževart. Knjižica je napisana pregledno in zanimivo. Poseben poudarek daje avtorica NOV, saj je vzdolž severnega dela poti doživljala 14. divizija svoje najtežje čase. Vojaška dogajanja so popisana spretno. Avtorica posveča veliko pozornost zlasti prvotni ljudski kulturi, ki počasi tone v pozabo, a jo prav hribovski kmetje ob organiziranju svojih praznikov ohranjajo in prenašajo na mlajše (narodne pesmi, plesi, ljudski običaji...). Kontrolne točke Šaleške planinske poti so v gostiščih, pri kmetih in planinskih postojankah. Kdo se rad ne vrača h Kavčiču, Legensko bajto, Pečolarju, Savineku ali v Andraž? Kaj pa na obisk h Gonžarju, Jurku, Ramšaku, Metulu, Arnežniku, Žlebniku, Punčuhu, Vagu, Jakobu, Venturinu, Skorno, Veliki vrh... pa na Paški Kozjak, Sieme, Goro Oljko in velenjski grad? Povsod si sprejet lepo. Kaj je najvažnejše? Na vseh KT se lahko okrepeš, odpočiješ, pa tudi pogovoriš z domačimi; seveda, če nimajo prav tisti hip kakšnega večjega dela, ki kliče. Mnogi planinci so doživeli pri kmečkih ljudeh ob Šaleški planinski poti nepozabne trenutke. Pred nekaj leti pa je bila odprta tudi planinska pot 14. divizije iz Sedlarjevega do Ljubnega (Rastke). Del te poti teče tudi po občini Velenje. Često se prekrije s ŠPP oz. teče samostojno. Jurko – Paka – Cirkovce – Plešivec – Graška gora. Verjetno nihče, ki pride po ŠPP ali poti XIV. divizije, ki poteka po našem območju, še ni odšel žejen ali lačen. ŠPP je prehodilo že blizu 1.600 popotnikov. Posamezne točke pa imajo v vpisnih knjigah po 2.000 ali celo več vpisov, kajti mnoge točke prebivalci Titovega Velenja in okolice obiskujejo ob koncu tedna, ker jim je pri njih pač všeč, s hojo pa se rekreirajo. Pot 14. divizije je prehodilo okrog 160 planincev; torej so tudi tu še velike možnosti za planinarje-

nje in spoznavanje neznanih krajev in predelov naše domovine. Veliko ljudi je torej z določenimi vtisi odšlo iz Šaleške doline potem, ko je prehodilo eno ali drugo pot. O njih, o nas, o Šaleški dolini, znamenitostih so se pogovarjali s svojci, znanci, prijatelji... Ni in ne sme nam biti vseeno, s kakšnimi vtisi odhajajo, ko zaključijo poti. Še posebno pa ni vseeno ljudem, ki hranijo kontrolne žige in ki jih je prav ŠPP in planinska pot 14. divizije povezala

Gospodarji kontrolnih točk na Šaleški planinski poti in Planinski poti 14. divizije ter pred gradom Štatenberg jeseni lani. (Foto: Stane Jamnikar)

med seboj in jih povezala s planinci v veliko družino.

Leta 1979 je na Paškem Kozjaku vzniknila ideja, da bi se gospodarji KT (kontrolnih točk) srečevali enkrat letno. Nekajkrat je bilo potem organizirano srečanje v restavraciji NAMA v Titovem Velenju. Prej še neznanci so si postajali znanci. Srečanja so bila prijetna, povezana tudi s krajšim kulturnim programom in tovariškim srečanjem s planinci iz Titovega Velenja. Vsako srečanje je bilo lepše in številnejše, zato se je organizator planinskega društva določilo, da odslej organizira za gospodarje KT izlet na izlet na Vrščic in v dolino Trente ter ogled bolnice Franje. Skupno so odpotovali v hrvaško Zagorje (Kumrovec, Stubica, spomenik Matiji Gubcu, Gubčeva lipa, Klanjec...). Bili so na Ivanščici. Obiskali in ogledali so si grad Trakošćan. Pa spet skupno potovanje na kmetijo pri Grosuplju, ogled Taborske jame in na Kurešček,

kjer je lep planinski dom. Leta 1988 so obiskali Polzevo, si ogledali Stiški samostan in grad Bogenšperk. Tam so organizatorji posvetili posebno pozornost zlatoporočencema Andreju Mihju in Mariji ter ju slovesno, toda po planinsko poročili v nekdanji znameniti Valvazorjevi knjižnici, kjer je tudi »res« poročna dvorana. Svatje in priče so bili izletniki. Imeli so skupno kosilo. Za dobro voljo pa so poskrbeli pevci in harmonikar, ki spremlja izletnike že vrsto let.

Letos bo srečanje gospodarjev KT v koči na Paškem Kozjaku. Le-ta se je za jubilej – 40. obletnico društva – polepšala. Upamo, da se jim bo vsaj delno oddolžila za vse, kar že 15 let nudijo planincem, ki jih obiskujejo, ko pešajo po ŠPP ali se odpravijo po planinski poti 14. divizije. Ob teh srečanjih se gospodarji KT bolje

spoznavajo in zato je vsako naslednje prijetno doživetje. ŠPP in planinska pot 14. divizije jih je povezala tako, da se obiskujejo že tudi na domovih.

Pogosti obiskovalci KT so tudi markacisti PD Titovo Velenje, ki skrbijo za približno 134 km ŠPP in še 12 km planinske poti 14. divizije. Knafelčeve markacije je treba obnavljati redno, še posebno zato, ker potekata poti tudi po gozdnatem delu, kjer je sečnja lesa na dnevnem redu, pa tudi gradnje novih cest je treba spremljati. Zna se sicer lahko zgoditi, da planinec, ki ni domačin, ne bi vedel naprej (pomislino na meglo, dež, sneg, mraz, ga zaloti na poti noč...). Markacisti opravijo v ta namen vsako leto tudi po 160 udarniških ur.

Prav zares nas je ŠPP in pot divizije povezala med seboj. Povezala gospodarje KT, markaciste in mnoge planince, ki smo ti dve poti že prehodili, oz. tiste, ki ju še boste... Pa to res storite čim prej!

Julijana Hočevar

Zdravnikovi nasveti

Starostni bolnik

Pri celostnem pregledu starejših občanov morajo poleg medicincev sodelovati tudi drugi strokovnjaki:

socialni delavec pretehta okoliščine v družini, v sorodstvu, pregleda možnosti za pomoč starostnikov sotovarišev, družbenih služb, servisov (ki skrbijo za starejše občane) – vse v smeri nudenja pomoči starejšemu občanu, da bi čim dlje in čim bolj preživel v svojem domačem okolju;

delovni terapevt pretehta starostnikovo sposobnost za njegovo funkcioniranje v vsakodnevem življenju. Za skopo ugotavljanje običajnih spretnosti obstaja tudi test dnevnih aktivnosti (t. i. Kitzov test). Nadvse je namreč pomembno, da si ljudje, seveda tudi starostniki, lahko samostojno pomagajo pri takšnih dnevnih opravilih, kakršna so umivanje in kopanje, oblačenje, prehranjevanje, gibanje, običajna raba sanitarij; pomembno je, da so sposobni kontrolirati odvajanje seča in fekalij in nenazadnje je pomembno, da so sposobni pisno, pa tudi telefonično komunicirati. Za samostojno življenje je nadalje dobro, če si je starostnik sposoben pripraviti vsaj nekatere osnovne jedi, če je sposoben ravnati sam z denarjem in drugo. Vse te elemente je treba pri vsakem posamezniku upoštevati in starostnika podpreti le v tistem delu, kjer ima težave. Tako podaljšujemo starostnikovo samostojnost in odlagamo odhod v dom starejših občanov vse dotlej, dokler v svojem okolju še deluje zadovoljivo, dokler mu je takšno življenje še v veselje in ne mučenje.

Delovni terapevt lahko tudi hitro opazi prva znamenja motenj ali sprememb pri starostnikovem doemanju in obnašanju.

Specialist za patologijo govora lahko odkrije motnje, ki so povezane s sluhom in končno s sposobnostjo posredovanja miselnega procesa.

Psihiater ali pa psiholog mora razlikovati duševno potrtost (depresijo) od umske motenosti starostnika (senilne demence), kot znamenja oslabiljene sposobnosti možgan za pomnjenje, podobno pa morata razločevati psihološke od organskih sprememb pa tudi upoštevati njihovo medsebojno delovanje.

Pri vsem naštetem kaže poudarjati pomen spet uvajanja domačega zdravnika povezovalca, zaupnika in poznavalca celotne starostnikove psihofizične podobe. Prav on je pomemben poznavalec razmer, ki je pogosto odločilen za celotno oceno o starostnikovem stanju.

Sicer pa, na splošno gledano, je splošno staranje prebivalstva resno in večplastno dejstvo in velik družbeni problem. Še pred dobrim desetletjem je kazalo, da je načeloma prostora v domovih za starejše občane – dovolj. Danes, ko jih je v Sloveniji že stotina, že ugotavljamo njihovo nezadostnost. Tudi zaradi spreminjanja strukture njihovih prebivalcev. V začetku je bilo načrtovano, da bo 25 odstotkov kapacitet namenjenih za nepomične bolnike, 75 odstotkov pa za pomične stanovalce. Danes je že očitno, da se je to razmerje obrnilo naravnost na glavo. Zato terja stanje predelave domov, reorganizacije vseh vrst, kadrovske spremembe...

Kot zanimivost pa morda velja povedati, da se je pri pregledu laboratorijskih raziskav »(krvne slike) izseka srednje generacije in starostnikov kazalo, da so si rezultati zelo podobni, morda le za majhno razliko v škodo višine sladkorja v krvi pri starostnikih.

Sicer pa so pri starostnikih navadno pogostejše tele bolezni: aterosklerotična srčno-žilna in možganska obolenja ob pojavu srčnega in možganskega infarkta, možganske kapi, tudi manjše in nevidne kapi, katerih vsaka zase ne kaže posebnih vidnih znakov, skupaj pa se manifestirajo v značilni starostnikovi pozabljenosti; starostne motnje razuma, revmatična obolenja mišic in sklepov, sladkorna bolezen, rakava obolenja (prostate, črevesja, pljuč, maternice...), tuberkuloza, siva očesna mreža, vnetje sklepov, osteoporoza (hrhkost kosti), zlomi stegenice in izraba hrustanca. Pogosta je tudi Parkinsonova bolezen (močno in nezadržno tresenje rok), potrtost in nagnjenost k suicidnim mislim, povečanje prostate, vnetje črevesnih divertiklov (črevesnih izrastkov), herpes zoster (pasasto vnetje živcev). Ob tem je karakteristično za starostnike, da se navadno pojavlja več obolenj hkrati in, da bolezni potekajo drugače kot pri mlajših ljudeh ter, da so pogostejše škodljive posledice učinkovanja zdravil. Tudi posledice sorazmerno majhnih srčnih ali možganskih kap, ki smo jih omenjali, so navadno obsejnejše kot pri mlajših osebah, večja je okornost in odvisnost od okolja in povezanost med psihološkimi ter socialnimi problemi je zelo močna. Navsezadnje je stopnja smrtnosti višja kot pri mlajših ljudeh in sploh, vse kar je bilo tukaj naštetega, se pri starostnikih rado med seboj prepleta.

Dr. Danijel Brezic

(se bo nadaljevalo)

Misel za poletne dni

Dlaka v jajcu

Živite skupaj z mlado družino svojega sina ali hčere? Običajno je takšno življenje dvojnih družin dvorezen meč. Prva je starševska ljubezen, ki premaguje še takšne generacijske in karakterne razlike ter nesoglasja, drugo pa je tisti delež, ki se mu pravi »svoj komot«. Dedki in babice nasplošno pogosto tožijo, da jih mladi ne razumejo. Da ne upoštevajo njihovih potreb in tudi dejstva, da so že malce okornejši in nič več tako spretni kot so bili nekoč. Sicer pa je naš celotni sistem bivanja in početja naravnost na babice in dedke. Kar premislite dobro. Družine, ki nimajo nikogar od starih staršev za vsaj občasno varstvo vnukov, za pomoč pri učenju vnukov, ali kakšno drugačno domačo kombinacijo, so že na startu udarjene dvojno. Kajti vseobsegajoča družbena skrb za mladi rod, kakor se je slikala v viziji lepše prihodnosti, se je precej skrčila – pač na raven vse revnejše družbe. Če bi s statistično relevantno obdelavo sociološko pretehtali to vprašanje, bi zelo verjetno prišli do zelo zanimivih podatkov. Seveda pa ne bi vanje mogli zajeti tistega, kar pojmuje pod svobodno življenje in uživanje v pokoju, ker si dedki in babice lahko ohranijo obojega le toliko, kolikor si vzamejo nepreklicno zase. Za sprehode v parku, za kavico dopoldne s prijatelji v kavarni, za opero ali izlet... Tako je tudi prav. Le na eno majceno podrobnost sem hotela spomniti v tem razmišljanju: na tisto permanentno starševsko skrb, ki tako rada pozablja, da so otroci odrasli in da zdaj ni več potrebno skrbeti za vse podrobnosti tudi v njihovih novih družinah, se spuščati

v drobnarije, glede njihovega »bio ritma«, pospravljenosti ali nepospravljenosti stanovanja, pobrisane ali nepobrisane prahu. Skratka, naredite si življenje lepše, ne iščite nenehno dlake v jajcu, razumite, da smo spleteni iz vseh dobrih in slabih stvari in, da so dnevne podrobnosti v primerjavi s človeškim razumevanjem sočloveka popolnoma nepomembne.

Zatorej, tudi te poletne dni, če vas mučijo vremenske spremembe, če ste sitni in bi prav radi sem ter tja nadržli koga od domačih, ugriznite se v jezik in – ne iščite dlake v jajcu. Poglejte raje v lep sončen dan, uživajte v poletni nevihti in, če je le mogoče, pozabite, kako majhen »penzjon« vam je prvega prinesel poštar. Če boste ravnali tako, bo vaše življenje zagotovo za nekaj let daljše.

B. Ž. J.

Franciška Mavri

Lanskega novembra smo se na bukovškem pokopališču poslovili od Franciške Mavri, rojene leta 1900 v Orehku pri Cerknem. Veliko je žrtvovala za NOB. Junija 1944. leta so ji Nemci ubili moža, ki je bil aktivist OF, nato so ji požgali dom v Žabčah. V hiši je zgorela njena najstarejša hčerka Zorka, ki je bila tudi aktivistka OF.

Jože Trojar

Januarja je umrl Jože Trojar iz Ojstrege vrha nad Železniki. Rojen je bil leta 1908. Z NOB je bil povezan od leta 1942 kot terenski aktivist vse do konca vojne. Po vojni se je posvetil gospodarstvu. Za zasluge med NOB in po njej je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Adolf Babič

Maja smo se na teharškem pokopališču poslovili od sedemdesetletnega Adolfa Babiča. Rojen je bil v Mengšu, kjer je končal osnovno šolo, v Ljubljani pa srednjo tehnično šolo. Kot aktivni oficir bivše jugoslovanske vojske je bil leta 1941 zajet in odpeljan v ujetništvo. Po predčasnem odpustu iz ujetništva se je zaposlil v domačem kraju in se takoj povezal z NOB. Deloval je kot kurir na mengeškem področju.

Ivanka Primožič

V Novi vasi pri Žireh je sredi aprila umrla Ivanka Primožič-Brčkova. Rodila se je leta 1902 na Dobračevci. Skupaj z možem se je v delo NOG vključila že leta 1942, kasneje pa je bila aktivna članica odbora AFŽ. V vojni je izgubila moža, za posledicami vojne po vojni še edinega sina. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod.

Alenka Benko-Perovšek

V 68. letu starosti je v Ljubljani umrla nosilka partizanske spomenice 1941 Alenka Benko-Perovšek.

Že pred vojno se je kot študentka vključila v napredno mladinsko gibanje in leta 1941 v organizirano delo OF. Od leta 1941 do 1944 je bila kurirka CK KPS in izvršnega odbora OF ter pripadnica varnostno obveščevalne službe. Januarja 1945 so jo aretirali in do osvoboditve je bila zaprta.

Do upokojitve je aktivno delala v organih vladnih ustanov.

Dušan Svetek

V 70. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Dušan Svetek.

V organizirano delo OF se je vključil že aprila 1941. Oktobra istega leta je vstopil v NOV. Bil je borec Krimskega in Zapadnodolenjskega odreda, Tomšičeve brigade ter sekretar politbiroja v Centralni tehniki KPS.

Po osvoboditvi je bil vsestransko družbenopolitično aktiven.

Franc Kukovič

Franc Kukovič se je rodil leta 1918 v hribovskem naselju Vrh nad Laškem. Splet okoliščin je nanesel, da so se naselili v Lokvah pri Brestanici. Kmalu po okupaciji je bil Franc prisilno mobiliziran v nemško vojsko. Na ruski fronti je bil ujet in v daljni Sibiriji se je prijavil ustanavljajoči se prvi jugoslovanski brigadi. Kot pripadnik te brigade je odšel proti Jugoslaviji. Udeležil se je bojev na sremski fronti. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. Pokopan je na kopirniškem pokopališču.

Franc Povšer

Konec maja smo se na pokopališču v Žicah poslovili od Franca Povšerja, rojenega leta 1903 v Žicah. Po osnovni šoli je bil zaposlen kot orožnik v Dalmaciji, kjer je že leta 1943 začel sodelovati z NOG. Aktivno se je v NOV vključil leta 1944. Po vojni se je zaposlil v Slovenskih Konjicah in delal na odgovornih mestih. Prejel je vrsto odlikovanj, med drugimi tudi nagrado občine Slov. Konjice.

Jakob Demšar

V začetku maja je umrl Jakob Demšar, ki je bil rojen leta 1913. Že leta 1942 je začel organizirano delovati z NOB kot aktivist. Jeseni 1944. je bil dodeljen Gradnikovi brigadi in bil dvakrat ranjen ter ostal invalid. Odlikovan je bil z vojaškim odlikovanjem in spominskim znakom Gradnikove brigade. Od njega smo se poslovili v Železnikih.

Ludvik Podobnik

Februarja smo se v Klinji vasi pri Kočevju poslovili od Ludvika Podobnika, rojenega leta 1924 v Selu pri Žireh. Nemci so družino že julija 1941 izgnali v vas Drenčev v okraju Aleksandrovc v Srbiji. Februarja 1945. leta je kot prostovoljec stopil v 4. slovenski bataljon 1. brigade NOVJ ustanovljene v Sovjetski zvezi. V bojih pri Brčkem je bil ranjen. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Maks Drobnič

V oseminšestdesetem letu je v Ribnici na Dolenjskem umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Maks Drobnič. Takoj ob okupaciji je vstopil v partizanske enote, vendar je huda zima leta 1941 zavrnila ustanavljanje enot, zato je vstopil v Ribniško četo takoj, ko se je ponovno ustanovila na Veliki gori leta 1942. Nato je odšel v Notranjski odred in kasneje v Tomšičevo brigado, kjer je bil komandir voda. Kasneje je bil razporejen v komando mesta Gorica, kjer je prevzel mesto komandanta in na komandi mesta Čedad je bil prav tako komandant. Imel je čin kapetana. Po demobilizaciji je delal kot učitelj telovadbe na ribniški šoli. Bil je večkrat odlikovan.

Andrej Hlastan

Na senovškem pokopališču smo se poslovili od oseminšestdesetletnega aktivnega udeleženca NOV Andreja Hlastana. Bil je upokojeni rudar rudnika Senovo, med NOB pa aktivni pripadnik 2. bataljona Kozjanskega odreda. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Jože Bodlaj

Na tržiškem pokopališču smo se junija poslovili od Jožeta Bodlaja, rojenega pred enainosemdesetimi leti v Podlublju. Za NOG je začel delati leta 1943. Z ženo sta proti koncu vojne šivala zastave, s katerimi so maja 1945 v Podlublju pozdravili osvoboditelje. Po vojni se je vključil v udarniško delo za obnovo kraja.

Janko Leban

Junija je v Tolminu umrl Janko Leban, ki se je rodil leta 1917. Živel je v Zatočini in se izučil za kovača. Vpoklican je bil v italijansko vojsko. Jeseni 1942. leta je prišel na dopust in se pridružil partizanom. Njegova družina je tedaj že sodelovala z OF, nato pa so odšli v partizane se trije bratje. Janko je bil borec Gradnikove brigade in pozneje intendat pri okrožni gospodarski komisiji za Tolmino. Pred koncem vojne je bil na komandi mesta Tolmin, ob demobilizaciji pa na vojaškem področju v Vipavi. Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan.

Kopova mama

Sredi maja so se v Lovrencu na Pohorju poslovili od Kopove mame. Rojena je bila leta 1902 v Ribnici na Pohorju. Že leta 1943 je začela sodelovati z NOG in je bila do konca vojne obveščevalka, kurirka in kuharica. Tudi njena sinova sta bila borce Serčerjeve brigade.

Niko Žumer

Prav na dan obletnice OF smo se v Železnikih poslovili od Nika Žumra, rojenega leta 1905. Njegova povezanost z NOB se je začela že leta 1941, ko je bil sekretar rajonskega odbora OF. Poleti 1943 je odšel v partizane. V Martini vrhu je vodil ilegalno partizansko tehniko. V drugi polovici 1944. leta pa je dobil nalogo organiziranja šolstva za okraj Selca-Poljane. Po vojni je opravljal delo predsednika komisije za ugotavljanje vojnih zločinov za Gorenjsko.

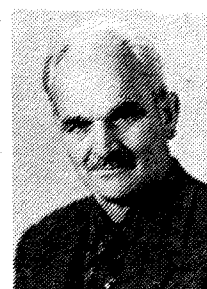

Ernest Biščak

Na piranskem pokopališču smo se poslovili od borca in pomorščaka Ernesta Biščaka, rojenega leta 1908 v Trstu. V stari Jugoslaviji je končal podčastniško šolo vojaške mornarice in postal aktiven mornariški podoficir. Po razpadu jugoslovanske kraljevine je bil interniran v Italijo. Ob kapitulaciji Italije so ga zajeli Nemci, vendar mu je uspelo pobegniti iz transporta. Bil je borec 9. korpusa, med drugim tudi v mornariškem odredu tega korpusa. Po vojni je ostal v vojni mornarici do upokojitve. Imel je čin rezervnega kapetana 1. razreda. Večkrat je bil odlikovan med drugim tudi z egiptovskim odlikovanjem.

Lojze Zakšek

Aprila smo se na brežiškem pokopališču poslovili od Lojzeta Zakška, rojenega leta 1916 na Črncu pri Brežicah. Z aktivisti OF se je povezal v začetku leta 1942. Skupina, v kateri je sodeloval je opravljala razne sabotažne akcije in preprečevala transportiranje ljudi v koncentracijska taborišča. Leta 1943 se je vključil v Kokrški odred in bil vodja obveščevalne službe. Po vojni je opravljal delo tajnika LO Brežice.

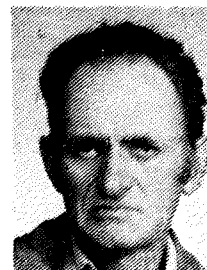
Ludvik Dolar

Na žalskem pokopališču smo se maja poslovili od sedemdesetletnega Ludvika Dolara iz Velike Pirešice. Kmalu po okupaciji se je vključil v ilegalno delo NOG kot obveščevalec in dobavitelj hrane za partizane. Leta 1944 pa se je vključil v NOB, v Tomšičevo brigado, in v tej enoti opravljal pomembne naloge do osvoboditve. Po vojni se je vključil v obnovo domovine. Za zasluge med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Alojz Trpin

V Železnikih smo se poslovili od Alojza Trpina, rojenega leta 1912. NOB se je pridružil spomladi 1943. leta 4. bataljonu Gorenjskega odreda, nato je bil nekaj časa v Prešernovi brigadi, kasneje pa je deloval kot terencec pri okrajnem odboru OF Selca-Poljane. Za zasluge je bil trikrat odlikovan.

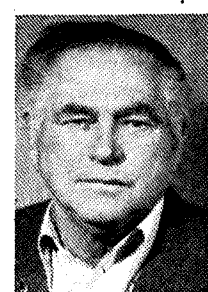
Peter Špik

Na pokopališču v Bukovju smo se poslovili od Petra Špika, rojenega leta 1932. bil je zelo mlad, ko je sodeloval z NOB. Prenašal je pošto in bil v civilni zaščiti.

Feliks Mihelčič

V Tolminu se je po hudi bolezni marca umrl Feliks Mihelčič, rojen leta 1927 v Franciji. Po okupaciji je vsa družina takoj pričela sodelovati z NOV. Najstarejši brat je padel kot partizan že jeseni 1941. leta. Zaradi sodelovanja z NOV so jim Nemci požgali domačijo in 14-letni Feliks se je z materjo znašel med partizani Kamniško-zastavskega bataljona. Postal je skojec. V letu 1942 se je vključil v novoustanovljeno Cankarjevo brigado. Bil je borec, kurir in komandir voda za zvezo. Jeseni 1944. je bil težko ranjen in se zdravil v Barju. Konec vojne je dočakal v Belokranjskem odredu s činom starejšega vodnika. Za zasluge med NOB in po njej je bil večkrat odlikovan.

Zlatko Kovač

Rodil se je leta 1910 v vasi Turke ob Kolpi. Izučil se je za krojača. Vojna vihra ga je zatekla v Brežicah. Ker je bil zaveden Slovenec, ga je gestapo večkrat zasiljeval in poslal v zapor. Leta 1944 je bil iz Brežic izgnan na Hrvaško, kjer se je povezal s hrvaškimi partizani in z njimi sodeloval do konca vojne. Od njega smo se poslovili aprila v Brežicah.

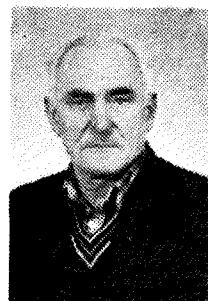
Janez Viteznik

Prav na 1. maja smo se v Podnanosu poslovili od šestinsedemdesetletnega Janeza Viteznika. Bil je borec 1. tankovske brigade-prekomorcev in bil oblikovan.

Silva Zupančič

Sredi maja je umrla Silva Zupančič. Rodila se je leta 1921 v Žireh. V delo NOG se je vključila že leta 1943. Od februarja pa do osvoboditve je bila učiteljica na partizanski šoli v Žireh. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod.

Božo Korošec

Na pokopališču v Ločah smo se sredi maja poslovili od Boža Korošca, rojenega na Stranichah leta 1923. Bil je borec 5. prekomorske brigade in bil večkrat odlikovan in dolgoletni praporščak.

Milan Medvešek

V Piranu smo se poslovili od Milana Medveška, rojenega leta 1919 na Javorniku. V NOV je odšel oktobra 1943. leta. Bojeval se je v Škofjeloškem odredu, Prešernovi brigadi in Kokrškem odredu. Proti koncu vojne je bil zajet in zaprt v Begunjah.

[illegible]

Zgodba iz NOB

Neke noči med narodnoosvobodilno vojno je v vas Preserje pri Braniku prišla četa ruskih vojakov. Vsi so bili prepričani, da so to Nemci in so se jih zelo bali.

Drugo jutro so se vojaki predstavili in povedali, da so prišli pomagat partizanom. Čez nekaj dni so res prišli Nemci in ženske so ruske vojake poskrile med steljo in seno. Nemci so vse pretaknili, a jih niso našli. Ker

so Nemci ostali v vasi tri dni, so gospodinje ko so šle v hlev da pomolzejo krave, nesle Rusom hrano, tako da Nemci tega niso opazili.

Ko so Nemci odšli so prišli ruski vojaki iz svojih skrivališč. Bili so zelo veseli in so se domačinkam zahvalili za dobroto in iznajdljivost.

To zgodbo mi je pripovedovala nona stara 58 let.

MATEJ LEBAN, 3. b.
OŠ Drago Bajc, Vipava

Slobodanka Kekić, V juriš, OŠ Mladen Stojanović, Bronzani Majdan

Moje počitnice bodo zanimive

Ko bo konec pouka bomo šli v Švico. Tam dela moj oče. Šli bomo z avtom. Šli bomo jutraj. Dolgo bomo vozili. V Švici imamo tudi bazen in se lahko kopamo. Mama je rekla, da se bomo morali čuvati. Zvečer gledamo televizijo. Tata nas komaj čaka. Zelo je lepo, ker smo vsi skupaj. Tata hodi na delo v tovarno,

jaz in moj brat ga greva vsak dan čakati pred tovarno. Do doma imamo pol ure hoda. Med potjo pa se ustavimo in kupi nama sladoled. Ko pridemo domov nas mamiča in babica že čakata z večerjo. Po večerji se odpravimo po mestu gledat izložbe. Mama najraje gleda tam kjer so oblačni-

la, midva z bratom pa kjer so igrače. Ko smo utrujeni, se odpravimo domov. Tako gre dan za dnem in niti opazili ne bomo, kako hitro bodo minile počitnice. Hitro pa bodo minile zato, ker smo bili vsi skupaj in smo bili zelo veseli.

BARBARA CERVO, 3. a
OŠ Drago Bajc, Vipava

Majda Pirc, Prijatelja, OŠ Jože Gorjup, Kostanjevica na Krki

Sam ne grem več v naravo

Bil je krasen, sončni dan. Odločil sem se, da se odpravim na izlet na Planino. Ura je bila natanko tri, ko sem se odpravil od doma. Prišel sem do bližnjega potoka in v grmovju je nenadoma zašumelo. Prestrašen sem zagledal dolgo, črno kačo, ki se je začela plaziti proti meni. Spustil sem se v tek proti domu. Vsi so me spraševali, ali sem se že vrnil. Pojasnil sem jim, da sem se ustrašil kače. Odločil sem se, da sam ne grem več na noben izlet.

VOJKO TROŠT, 3. a
OŠ Drago Bajc, Vipava

Želim si v šolo v naravi Letos je ta šola zelo draga

V šolo v naravi si želim že od začetka tretjega razreda. Posebno zato, ker znam že plavati. Že večkrat mi je sestra pripovedovala, kako je bilo, kadar so šli oni. Pripovedovala mi je, kako je bilo v Savudriji. Čeprav še ne vem, kako bo, se je že sedaj veselim. Tudi če je hudo draga, mislim, da bomo šli. Gremo na Debeli rtič in upam, da nam bo tudi tam prijetno.

TANJA KOREN, 3 b
OŠ Drago Bajc, Vipava

Jutro na vasi

Zjutraj odprem oči in zelo je svetlo. Ustrašim se. Ja, saj so počitnice! Tedaj zaslišim kikiranje petelina, potem zamuka krava in že vem, da je mamiča v hlevu. Jutro se počasi prebujajo. Ko jaz stopim v kuhinjo, že slišim ropotanje posode in v nos mi zadisi kava. Stopim na prag hiše, da se malo pretegnem. Pod nogami začutim nekaj mehkega. Muca se mi dobri. Gledam po dolini: trava se sveti v rosi, smreke so temno zelene, zaslišim petje kosilnice. Tedaj se razjemim sama nase: Zakaj si tako dolgo spala? Pogledaj to čudovito jutro! Sonce mi posije točno v oči, da zamazim. Tedaj me že kliče mama na zajtrk. Počasi se vrnem v hišo in me iztrga prelepemu jutru. Kaj je lepšega kot mir tega jutra?!

SONJA KALŠEK,
4. r. Stranice

Želim si sonca

Rad bi, da bi bile počitnice lepe. Da bi bilo sončno vreme in da se na počitnicah ne bi dolgočasil. Če bo sonce se bom igral v pesku in se vozil s kolesom. Šel bom v gozd s plastično puško in tako bodo minile počitnice.

MARIAN VRENKO, 2. r
OŠ Stranice

Esma Atić, Moja mama plete, OŠ Vladimir Nazor, Zivnice

Moje počitnice

Spal bom do sedmih, potem pridejo zidariji in rad bi jim pomagal zidati in nositi. Stara mama mi je rekla, da bom šel k njej na počitnice v Ljubljano ko bomo nehali zidati. V Ljubljani bova šla s staro mamo v gozd, kjer se bom igral s kostanjem. V gozdu bova nabirala tudi borovnice.

TONČI VOH, 2. r
OŠ Stranice

Češnje, dobre, sladke češnje

Nekega dne smo šli na češnje. Šla sem s prijateljicami. Bile so debele in lepe rdeče barve. Ko sem poskusila prvo, je bila sladka in okusna. S seboj sem vzela vrečko. Nabrala sem jih polno vrečko. Nekatere so bile obtočene od toče. Nesla sem jih domov. Nabrala sem si jih tudi za po poti. Zelo sem uživala. Tudi mama in stara mama sta jih pohvalili, kako so dobre. Drugi dan smo jih šli spet brat.

ROŠANDA TURK, 3. a
OŠ Drago Bajc, Vipava

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zdravo, prijatelji!

Prvi tedni počitnic so že za vami. So se vam prilegli, kaj? Upam, da ste se za prvo silo že naužili vode in sonca. Če bi sodil po vaši pošti, ste se prepustili počitniškemu lenuharjenju, pri pisanju seveda. Pohvaliti pa moram nekatere med vami, ki kljub počitnicam najdejo toliko časa in moči, da napišejo nekaj vrstic o tem, kaj delajo in kaj počenjajo v teh vročih poletnih dnevih.

Upam, da kljub vsej počitniški brezbriznosti pomislite tudi na tiste svoje vrstnike, ki zaradi najrazličnejših razlogov ne morejo preživljati teh dni tako kot vi. Spomnimo se samo tistih v Sloveniji in drugje v Jugoslaviji, ki so jih prizadele nedavne poplave in plazovi.

Sicer pa vas ne bi več »moril«. Želim vam še več sonca in kopanja pa tudi druge zabave. Od vas pa pričakujem, da boste kakšno počitniško doživetje tudi zapisali in nam ga nemudoma poslali po pošti. Naše geslo za to poletje naj bo: Vi pišete, mi objavljamo!!!

Ilustracije so z 9. grafičnega bienala jugoslovanskih otrok v Kostanjevici na Krki.

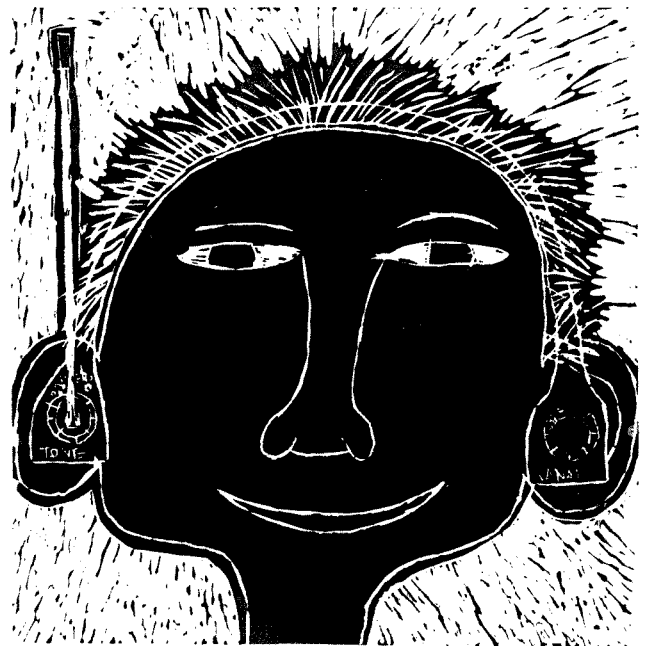
Počitniški pozdrav

Bojan

(Oh, kako bi bil rad z vami na kopališču)

P. S.: Kot ste verjetno opazili, smo obiskali vaše vrstnike, ki so bili na taborniškem zletu v Medvodah in na Taboru Sutjeska v Dolenjskih Toplicah.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Darko Šlibar, Poslušanje glasbe, OŠ Karel Destovnik Kajuh, Murska Sobota

Delo moje mame

„Mama, malo mi pripoveduj o svojem otroštvu!“ zaprosim.

„Veš, nekoč so bili drugačni časi. Taj veš, imeli smo kmetije. Čez dan sem delala in pomagala v kuhinji, šele zvečer, ko je bilo že pozno, sem se šla učit in delat naloge. Ni sem imela veliko prostega časa. Kar veselila sem se, če sem smela k sosedu. Spominjam se, kako sem dobila po sadju plat, ko sem mela kakšno škodelico. Morala bi se to kaj vrut, pa sem se kar razigrala z bratraci in sestrici. Tako me do večera ni bilo domov.

Ko smo dobili otrok, smo se otoka šli kopat v Peruca.

Da, da, takrat se ni bilo tako onesnaženo. Voda sem se pila, pa sem bila mnenja odlična učenko. Drugače sem rada pomagala in rada sem imela red in čistoto!“ Prituhlejšo se zasmejim. Zvedo, če zdaj mamo biti vse na svojem mestu in čisto RED. HORA BITI! To je moje geslo. Pao.

Preden se je rodil moj mlajši brat, je še delala z očetom v kuhinji. Kdaj pa je doma. Oh, kako je to lepo. Pridel iz šole - imas toplo kobilico. Lahko se pogovoriš in posvetiš - imas občutek ljubezni in toplote.

Kaj uama tudi celo rada dela na vrtni. Zunanji preprogi rože, sadi, gnoj... Tako, da je poletje in jeseni vse rože in cveti. Kar pa je pomagala, kot bi mi uore - tako ima tudi ona nekaj prostega časa.

Mihaila Pepina,

OŠ Kerenčevih Peruca

Slovenski CK spregovoril o mednacionalnih odnosih

Kje so vzroki za sedanje stanje?

Če hočemo biti zreli za Evropo, potem se moramo vsi skupaj v Jugoslaviji zelo resno potruditi, da sami uredimo odnos znotraj naše skupne države, je na zadnjem zasedanju centralnega komiteja zveze komunistov Slovenije v uvodnem referatu dejal Janko Pleterški, za čigar besedami se je na temo Mednacionalni odnosi v Sloveniji in Jugoslaviji razvila – po sedemdesetih letih skupnega življenja »pod isto streho« – večurna in zanimiva razprava.

Zakaj je bila ta razprava potrebna? Tudi zato, ker smo

dnevno bombardirani z informacijami iz vseh strani, da smo Slovenci ogroženi, napadani, izkoriščani, žaljeni in nezaželeni. In to isto naj bi veljalo tudi za vse druge narode in narodnosti: srbski narod po zmagovitih vojnah, v katerih se je žrtvoval za dobro drugih, ni prejel ne ozemlja ne priznanja, hrvaški ni povsem razvil svoje sposobnosti, ker je vseskozi v primežu srbske vojske in policije, republike v razvoju so zarotniško izkoriščane, da bi se nad tem zjokala še Roza Luxemburg... je razložil Lev Kreft.

Nadalje so vzroki zdajšnjih mednacionalnih odnosov na eni strani izraz različnih ekonomskih, političnih in kulturnih protislovij, na drugi so posledica naše družbene krize, na tretji – samokritično – tudi posledica nedoraslosti zveze komunistov in ne le nje, da »postavi na pladenj« vzroke krize in jih končno začne odpravljati. Jabolko spora v naši vechnacionalni državi, ki pa ni edina te vrste na svetu, slejkoprej predstavlja različna stopnja razvitosti in koncept pomoči manj razvitim, kakršnega smo postavili, kakršnega se kot pijanec plo-

ta držimo že skoraj trideset let in ki že prav toliko let ne daje rezultatov. Andrej Marinc ga je imenoval sistem, ki daje pomoč na neposloven, neekonomski, etastični način, vzdržuje in razširja iluzije nas vseh in še posebej manj razvitih. Rešitev po Marincu: poslovni in ekonomski interesi naj postanejo osnova pomoči manj razvitim v Jugoslaviji.

Pred tem, pa še preden so nas polna usta Evrope 92 in tržnega gospodarstva, skokovitega razvoja in človekovih pravic, pa nam mora biti jasno, da je v večnarodnostni skupnosti le načelo konsenza zagotovilo enakopravnosti. Preglasovanje je bilo pri večini razpravljalcev označeno kot metoda, ki se zlahka izrodi v sredstvo dominacije. Nato, je menil Ernest Petrič, je treba ohraniti izvirno odloča-

nje o vseh tistih zadevah, ki se dotikajo narodove biti in samobitnosti: gre za vprašanje šolstva, kulture, socialne... kjer za Slovenijo in Slovence ali Makedonijo in Makedonce ne more odločati nihče drug kot le oni sami. Naslednji element »vzdrževanja« avnojske, na samoodločbi utemeljene svobodne državne skupnosti narodov je proporcionalna sestava federalnih organov, najpomembnejša, po Petriču, pa je ustavna ureditev v Jugoslaviji, ki nikakor in nikoli ne more biti spremenjena brez izrecnega soglasja vseh njenih federalnih enot. »To je Rubikon, na katerem pristane, stoji ali pade avnojska Jugoslavija.«

In nenazadnje, tudi manipulacija z javnim mnenjem, mednacionalnimi čustvi in strastmi ljudi »pripomore« k mednacionalnim odnosom, kakršnim smo priča. Vsi, ki

niso sposobni demokratične komunikacije, ki ponujajo represijo kot pot urejanja odnosov v mednacionalnih razmerjih, ki nimajo občutka za skupno, ki zanikajo temelje naše federativne ureditve – vse te lahko označimo kot tiste, ki ogrožajo Jugoslavijo.

Vsi pa bi si želeli živeti v Jugoslaviji, je izzvenelo na zasedanju slovenskega cekaja (razprava na to temo se bo nadaljevala še v zvezni zvezi komunistov), ki bo nudila možnosti za vključevanje v Evropo, kjer bodo varovani interesi vsakega naroda in narodnosti, kjer nas bo povezoval načrt skupnega razvoja, kjer bo poudarek na enakopravnosti, suverenosti – ob upoštevanju razmer in seveda razlik, v katerih živimo posamezni narodi in narodnosti. Si to res želimo?

Darja Verbič

Bratstvo v vojni tudi v miru

Spominska slovesnost ob 45-letnici napada slovenskih in hrvaških enot NOVJ na nemško-ustaško postojanko Bosiljevo

Proslavo so organizirale družbenopolitične organizacije občine Duga Resa, slovesnosti pa so se udeležili poleg predstavnikov Skupnosti borcev enot 15. slovenske in 13. primorsko-goranske divizije NOVJ ter predstavniki družbenopolitičnega življenja Hrvatske, med njimi predsednica ZZB NOVH Borka Korač, in Slovenije ter prebivalci Obkolpa s hrvaške in slovenske strani. Slovesnost je bila sredi Bosiljevega na ploščadi pred spominskim obeležjem padlim, žrtvam in osvoboditeljem. Domačini, predvsem pa takratni aktivisti so prisrčno v svoji sredi pozdravili borce slovenskih brigad 5. SNOUB Ivan Cankar in 12. brigade, saj so le-ti nosili glavno težo napada z juriši za dokončno osvoboditev Bo-

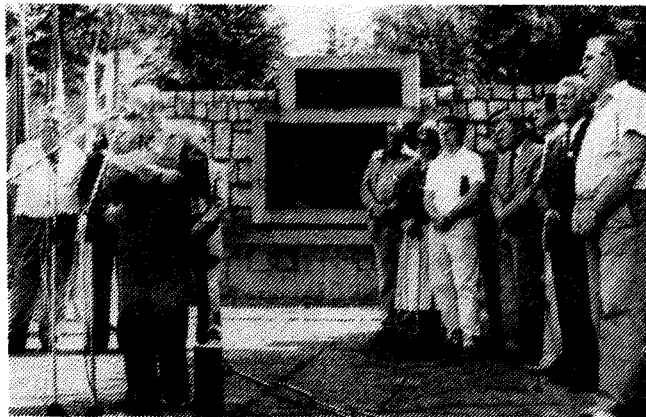
siljevega. V neposrednem napadu je sodelovala Cankarjeva brigada in deli 12. SNOUB, v zavarovanju napada pa 14. brigada primorsko-goranske divizije in 2. Karlovški odred. Po 18-urnih srditih spopadih z močno utrjeno nemško-ustaško postojanko je bilo Bosiljevo osvobojeno. Slavnostni govornik je bil predsednik Skupnosti borcev 5. SNOUB Ivan Cankar generalmajor Alojz Hren. Po uvodnem spominskem orisu poteka bitke se je dotaknil tudi težav sedanjega trenutka in svoj govor sklenil: »Medtem, ko so nas v vojni združevali cilji NOB, naj nas danes združuje uresničevanje strateških nalog treh reform in Markovičevega programa, ki so, če je izhod iz tega položaja mogoč, zagotovo pogoj in

prava pot za ustvarjanje takšnega socializma in Jugoslavije, za kakršno se opredeljujemo in v kakršni hočemo živeti.«

Govoru je sledil kulturni program, nato so podelili nekaj spominskih priznanj 15.

divizije in Cankarjeve brigade medvojnimi soborcem s Hrvaške in občini Duga Resa. K spomeniku padlim in žrtvam fašističnega nasilja so položili vence in se poklonili njihovem spominu. Ob slovesu so se dogovorili, da bo občina Duga Resa na svoj praznik vabila delegacijo 15. divizije, na tovariška srečanja enot te divizije pa bo vabljen delegacija iz Duge Rese.

-Staš.

Na Triglav – simbol boja in svobode

Pred štirimi leti, ko se je pri skupnosti borcev 7. SNOUB France Prešeren v Kranju porodila zamisel o spominskem pohodu mladine in borcev NOV na Triglav, ni nihče pričakoval, da bo ta spominska, kulturna in športno-rekreativna prireditev postala čez noč tradicionalna in tako odmevna. To potrjuje tudi podatek, da se je prvega pohoda na Triglav udeležilo okoli 180 nekdanjih borcev NOV, med njimi je bilo nekaj tudi takih, ki so se prvič povzpeli na sam vrh.

Toda prireditev kot je pohod na Triglav zahteva od organizatorja ogromno dela, priprav pa tudi sredstev. Za tako zahteven pohod kot je vzpon na Triglav, mora organizator poskrbeti za varnost ljudi njihove starosti, le-ta pa je v povprečju 60 let pri borcih NOV. Tega so se zavedali tudi pripadniki JLA iz vojne pošte Kranj, zlasti planinska enota in pa seveda gorski reševalci, saj so eni kot drugi brez pomisleka vključili v izvedbo tako zahtevnega pohoda, ki je za mnoge enkratnega pomena.

21. julija v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda se bo pričel že četrti pohod na Triglav – simbol boja in svo-

bode. Organizator tokratnega pohoda je občinska konferenca socialistične zveze Tolmin v sodelovanju z ostalimi podtriglavskimi občinami, pridružujejo pa se tudi mladi, planinci, taborniki, pripadniki JLA, gorski reševalci in pa seveda nekdanji borci NOV, ki so še kos tako zahtevni poti.

Pohod, ki bo potekal iz štirih smeri (za borce iz Rudne polja) se bo pričel 21. julija, končal pa naslednji dan, to je na sam praznik vstaje slovenskega naroda na Pokljuki (Rudno polje), kjer bo tudi sklepna slovesnost s kulturnim programom. Tudi to-

krat je pokroviteljica pohoda Zavarovalnica Triglav pa še nekatere delovne organizacije, zlasti s Primorske.

Udeležbo mladih bodo zagotovile občinske konference ZSMS podtriglavskih občin, organizacijski odbor pohoda pa pričakuje večjo udeležbo zlasti s Primorske, pa tudi iz zamejstva. Ta spominska, kulturna in športno-rekreativna manifestacija bo posvečena Triglavu kot simbolu boja in svobode, dnevu vstaje, obletnici osvoboditve primorskega ljudstva, splošni vstaji na Primorskem, ustanovitvi 9. korpusa NOV, go-

riški fronti in utrjevanju ljudske oblasti na Primorskem.

Kulturni program na sklepni slovesnosti pripravljajo pevci Tržaškega partizanskega zbora, folklorna skupina Razor iz Tolmina, pevci oktetta Simon Gregorčič iz Kobrida, harmonikarji in še kdo. Istočasno bo potekalo prikazovanje večših taborniških odredov podtriglavskih občin. Prireditev ni namenjena samo pohodnikom, pač pa vsem, ki si želijo popestriti praznični vikend na Pokljuki med pohodniki, ki se bodo tega dne vrnili s Triglava.

Za borce NOV – udeležence pohoda velja tole obvestilo. Iz Rudne polja se prične pohod 21. julija ob 6.00, se pravi uro in pol prej kot doslej. Za vse tiste, ki iz kakršnihkoli razlogov ne bi mogli v teh jutranjih urah pravočasno priti na startno mesto, bo v vojašnici na Rudnem polju poskrbljeno prenočišče iz 20. na 21. julij, prenočišča pa so zagotovljena tudi v ostalih planinskih domovih pod Triglavom. Podrobnejše informacije o prevozu, prireditvah na Kredarici in na vrhu Triglava pa v prihodnji številki s TV-15.

Jože Čurin

Obletnica francoske revolucije

Jutri, to je v petek, 14. julija 1989, bo minilo natančno dvesto let, kar so lačne in izkoriščane pariške množice napadle zloglasno kraljevo ječo Bastiljo, ki je veljala za simbol takratnega režima v Franciji. Tako se je začel obračun s starim režimom, na njegovem pogorišču pa naj bi nastal nov, boljši in bolj pravičen.

Prireditve ob tem pomembnem dogodku v svetovni zgodovini se v svetu, predvsem pa v Franciji, vrstijo že nekaj časa. Osrednja bo prav gotovo jutri v Parizu, ko se bodo tam zbrali številni državni voditelji, med njimi bo tudi predsednik predsedstva Jugoslavije dr. Janez Drnovšek, ki bodo s svojo prisotnostjo dali temu dogodku pomembnost, kakršno si zasluži.

Tudi pri nas so se zvrstile številne prireditve ob dvestoletnici francoske revolucije, ki je močno odmevala na vseh področjih človekovega življenja in ustvarjanja.

Zasedala je Mednarodna federacija odporiških organizacij

Na Dunaju se je 30. junija končalo dvodnevno zasedanje Mednarodne federacije odporiških organizacij, katerega se je udeležilo 14 predstavnikov evropskih držav in šest mednarodnih antifašističnih združenj.

Ob tej priliki je bila organizirana okrogla miza, ki je obravnavala probleme oživiljanja aktivnosti neofašistov, neonacistov in ekstremne desnice v raznih evropskih deželah.

Soglasno je bilo ugotovljeno, da se v zahodnih evropskih deželah v zadnjem času močneje pojavlja neofašizem in neonacizem ter da je uspel neke stopiti na politično sceno, z nekaj izvoljenimi poslanci celo v evropski parlament. V njunem nastopanju prihajata do izraza na eni strani poizkus omalovaževanja ali celo zanikanja grozot nacifašizma z namenom revidirati zgodovino in propagirati spravo, na drugi strani pa podžiganje rasizma, ki se kaže v krepitvi nacional-šovinizma, mrznje do tujcev in narodnih manjšin.

Zvezo borcev Jugoslavije je na zasedanju zastopal dr. Marko Vrhunec, ki je v svojem referatu obravnaval zlasti mednarodne vidike fašizma in antifašizma danes.

V. M.

Obvestila

Vabimo vse občane, posebej pa še borce in aktiviste »Kozjanskega« na tradicionalno proslavo DNEVA VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA. Proslava bo 22. julija 1989. ob 10. uri pri spominskem obeležju na Ložah pri »studenču« (Bohor).

Prihod na proslavo je mogoč tudi z motornimi vozili iz smeri Krško-Brestanica-Senovo-Srebotno-LOŽCE, oziroma Planina pri Sevnici-Stara žaga-Jevša-Srebotno-Ložce. Občinska ZZB NOV Krško in Krajevna organizacija ZZB NOV Senovo

Združenje borcev Rečica pri Laškem prireja srečanje borcev, ki so delovali na področju Rečice in Revirjev med NOB, in sicer dne 22. 7. 1989 ob 10. uri pri kmetu Ferne Kodretu v Zgornji Rečici.

S srečanjem nameravamo počastiti dan vstaje slovenskega naroda 22. julij. Vljudno vabljeni!

Družinam padlih borcev 2. tankovske brigade

Naprosamo družine borcev 2. tankovske brigade, ki so v njenem sestavu padli pri preboju sremške fronte in v bojih do osvoboditve Zagreba, naj na naslov mestnega odbora ZZB NOV Zagreb, Ulica 8. maja 15,

čimprej pošljejo, če imajo, fotografijo in kratek življenjski padlega borca (svojca) zaradi dopolnitve dokumentacije ob izdaji Fotomonoografije 2. tankovske brigade. Mestni odbor ZZB NOV Zagreb

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Miklošičeva 28/I, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Zvone Kržišnik (glavni urednik), Viktor Konjar (odgovorni urednik), Živa Drole, Bojana Zokali-Ješih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Miranda Mrčela (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.

Žiro račun: 50101-603-45772.
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.